

Г. Стојану Н.
аванр. посланику пуномоћ. мѣ. гру
Србије Legation Royale de Ser-
а. С. атинор!

2181

СВЕСКА 2

ФЕБРУАР 1899

ГОДИНА XX

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

УРЕДНИК

Ј. МИОДРАГОВИЋ

БЕОГРАД

Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије

1899.

«Просветни Гласник» излази у месечним свескама од 6 и више табака, на четвртини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Претплата се шаље управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредишћу (у министарству просвете и црквених послова у Београду). Они се, на захтев писца, враћају.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

САДРЖАЈ

СВЕСКЕ 2. ЗА ФЕБРУАР 1899.

189
37
D

СЛУЖБЕНИ ДЕО

	СТРА
1. Закон о допуни члана 228-ог у закону о црквеним властима	1
2. Закон о измени и допуни основнога закона Српске Краљевске Академије	1
3. Укази Његовог Величанства Краља: <i>Министарство просвете и цркв. послова</i> (постављења); <i>Велика Школа</i> (постављења); <i>Народно Позориште</i> (унапређење); <i>Државна Штампарија</i> (постављење); <i>Средње школе</i> (постављење); <i>Стручне Школе</i> (постављење, пензионисање, премештај)	I я и 61из
4. Претписи министра просвете и црквених послова: <i>Средње школе</i> (постављења); <i>Стручне школе</i> (постављење, разрешење)	60
5. Расписи и одлуке министра просвете и црквених послова	61—64
6. Службене објаве	64

ШКОЛСКИ ЛЕТОПИС

7. Извештаји надзорника основних школа: <i>Петра Илијка</i> , надзорника за срез алексиначки окр. нишкога	64—66
<i>Милоша Величкога</i> , надзорника за срезове подгорски и колубарски, окр. ваљевскога	66—68
8. Статистика испита зрелости за 1897.—1898. школску годину, од <i>Зар. Р. П.</i>	69—76

НАУКА И НАСТАВА

9. Основне школе у Штохолму, од <i>Јована Милијевића</i> , учитеља	76—81
10. Две лекције из практичке педагогије, од <i>А. Станојевића</i>	81—84
11. Школски надзор, од <i>П. М. Љотића</i>	84—86

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

12. Летопис Матице Српске, реферат од <i>Дач.</i>	86—89
13. Поуке моралне и грађанске, реферат од <i>—ића</i>	89—92
14. Споменак, реферат од <i>Жив.</i>	92

ПРЕГЛЕД ШКОЛСКИХ ЛИСТОВА

15. Наставник, реферат од <i>Ж. О. Д.</i>	93—95
---	-------

ЌОВЧЕЖИЋ

16. Школе у Бугарској, од <i>Љ. Протића</i>	95—97
17. Бројно стање ђака у београдским основним школама и наставници њихови, од <i>Ј.</i>	98—99
18. Прва седница школског одбора за град Београд, од <i>К. Т. Анд.</i>	100—101
19. Гласови о школама	101—105
20. Просветни записи	105—109
21. Нове књиге и листови:	
Књиге	109—111
Листови	111—114
22. Просветни добротвори	114
23. Објава	114

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

Бр. 2

ФЕБРУАР 1899.

XX

СЛУЖБЕНИ ДЕО

МИ
АЛЕКСАНДАР I.
по милости Божјој и вољи народној
Краљ Србије

ПРОГЛАШУЈЕМО И ОБЈАВЉУЈЕМО СВИМА И СВАКОМЕ, ДА ЈЕ НАРОДНА СКУПШТИНА САЗВАНА У РЕДОВНИ САЗИВ ЗА 1898. ГОДИНУ РЕШИЛА, И ДА СМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПОТВРЂУЈЕМО

ЗАКОН

О

допуни члана 228-ог у закону о црквеним властима

од 27. априла 1890. год.

Члан 1.

Члану 228. додаје се последњи одељак, који гласи:

„Свештеници и ђакони, који постану чиновници духовних судова, који већ улажу у фонд за издржавање свештеничких и ђаконских удовица, ослобођавају се од улагања и у пензиони фонд за удовице и децу умрлих чиновника, изузетно од члана 6. закона о истоме фонду, но они могу и у овај фонд улагати, ако се у року од два месеца од постављења за то пријаве Управи Фондова.

А за оне свештенике и ђаконе, који нису пре постављења улагали у фонд за издржавање удовица свештеника и ђакона, важи члан 6. закона о пензионом фонду за удовице и децу умрлих чиновника, и члан 22. закона о фонду за издржавање удовица и деце умрлих свештеника и ђакона.“

Члан 2.

Овај закон ступа у живот, кад га Краљ потпише.

Препоручујемо Нашем Министру просвете и црквених послова, да овај закон обнародује и о извршењу се његову стара; властима пак заповедамо да по њему поступају а свима и свакоме да му се покоравају.

11. јануара 1899. год.
у Нишу

(М. П.)

Видео и ставио државни печат
чувар државног печата,
Министар правде,
К. Н. Христић с. р.

Александар с. р.

Министар
просвете и цркв. послова,
Андре Ђорђевић с. р.

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК 1899. г.

МИ
АЛЕКСАНДАР I.
по милости Божјој и вољи народној
Краљ Србије

ПРОГЛАШУЈЕМО И ОБЈАВЉУЈЕМО СВИМА И СВАКОМЕ, ДА ЈЕ НАРОДНА СКУПШТИНА САЗВАНА У РЕДОВНИ САЗИВ ЗА 1898. ГОДИНУ РЕШИЛА И ДА СМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПОТВРЂУЈЕМО

ЗАКОН

О

измени и допуни основнога закона Српске Краљевске Академије од 1. новембра 1886. године, у вези са законом о изменама и допунама у истом закону од 10. фебруара 1892. године. (Зборник XLII. стр. 231, и зборник XLVIII. стр. 20.)

Чл. 1.

У члану 26-ом 3-ој алинеји: да се реч „*ирвих*“ замени речима: „*правих* или *сталних*“.

Чл. 2.

На крају прве алинеје чл. 32-ог — да се дода овај став:

„*Рачуни о утрошку ове државне помоћи, изузетно од тач. 2. чл. 17. закона о уређењу Главне Контроле, не подлеже прегледу Главне Контроле.*“

Чл. 3.

Овај закон ступа у живот, када га Краљ потпише.

Препоручујемо нашем министру просвете и црквених послова, да овај закон обнародује и о извршењу се његову стара; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

10. јануара 1899. год.
у Нишу.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат
чувар државног печата,
Министар правде,
К. Н. Христић с. р.

Александар с. р.

Министар
просвете и црквених послова,
Андре Ђорђевић с. р.

УКАЗИ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И ЦРКВ. ПОСЛОВА

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њег. Вел. Краља, на предлог министра просвете и црк. послова, постављени су:

за архивара: *Драгољуб Јовановић*, писар II кл. овога министарства, 8. јануара ове године;

за писара друге класе: *Аврам Поповић*, учитељ језика, 8. јануара ове године.

ВЕЛИКА ШКОЛА

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њег. Величанства Краља, на предлог министра просвете и цркв. послова, постављени су:

за редовнога професора Хемије: *др. Марко Леко*, управник Државне Хемијске Лабораторије, 1. јануара ове године;

за писара: *Драгутин Поповић*, испитани проф. кандидат, 8. јануара ове године.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

УНАПРАЂЕЊЕ

Указом Њег. Вел. Краља, на предлог министра просвете и црквених послова, унапређен је:

за драматурга друге класе: *Драгомир Јанковић*, драматург треће класе, 1. јануара ове године.

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Њег. Вел. Краља, на предлог министра просвете и црквених послова, постављен је:

за коректора, с платом од 3600 динара, колико је и до сада имао: *Андра Гавриловић*, професор у Гимназији Краља Милана I, по молби, 6. јануара ове године.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Њег. Вел. Краља, на предлог министра просвете и црквених послова, постављен је:

у Гимназији Господара Јована Обреновића: за суплента: *Петар Велимировић*, испитани професорски кандидат, 1. јануара ове године.

СТРУЧНЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Њег. Вел. Краља, на предлог министра просвете и црквених послова, а по саслушању Ми-

нистарског Савета, према допуни §. 5. закона о устројству Богословије, постављен је:

у Богословији: за ректора, с платом од 6000 динара на годину: архимаандрит *Кирило Јовичић*, ислужени професор Богословије, 25. јануара ове године.

ПЕНСИОНОВАЊЕ

Указом Њег. Вел. Краља, на предлог министра просвете и црквених послова, а по саслушању Министарског Савета, на основу §. 70. закона о чин. гр. реда, пензионисан је:

протојереј *Јеврем А. Илић*, ректор Богословије, 25. јануара ове године.

ПРЕМЕШТАЈ

Указом Њег. Вел. Краља, на предлог министра просвете и црквених послова, а на основу §. 41. закона о чиновницима грађ. реда, премештен је:

у Учитељску Школу у Алексинцу: *Петар С. Протић*, професор Богословије, без права на селидбене трошкове, 25. јануара ове године.

ПРЕТПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Претписом министра просвете и црквених послова постављени су:

у Гимназији Краља Милана I: за приправника: *Јеремија Живановић*, пређ. предавач, 10. јануара ове године;

у Гимназији Кнеза Милоша Великог: за приправнике: *Бождар Лазаревић*, пређ. предавач, 8. јануара ове године, и *Драгољуб Радосављевић*, свршени ученик Велике Школе, 17. јануара ове године.

СТРУЧНЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Претписом министра просвете и црквених послова постављен је:

у Учитељској Школи у Алексинцу: за хонорарнога наставника црквенога певања: *Милун Јовановић*, ђакон из Алексинца, 29. децембра пр. год.

РАЗРЕШЕЊЕ

Претписом министра просвете и црквених послова разрешен је:

у Учитељској Школи у Алексинцу: *Ђорђе Јовановић*, хонорарни наставник црквенога певања, 29. децембра пр. године.

РАСПИСИ И ОДЛУКЕ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВ. ПОСЛОВА

Свима директорима средњих школа

(Дужности школскога лекара)

У дужности школскога лекара, по члану 95. закона о средњим школама, долазе и његове дужности да „бесплатно лечи сиромашне ученике“, да им „даје уверења и да води статистику о здравственом стању ученика“.

Да не би у вршењу ових послова од стране школских лекара било неједнаких поступака, те то давало повода каквим жалбама, нашао сам за потребно да утврдим ово:

1. Школски је лекар дужан да сваком ученику оне школе чији је лекар укаже лекарску помоћ *беслатно*, без разлике имовног стања, кад ученик дође *лекарској кући*.

2. Школски је лекар дужан да укаже бесплатну лекарску помоћ у *дому ученикову* само *сиромашним* ученицима дотичне школе (сем случаја поменутог у закону, када лекар походи ученика по наредби директоровој, у сумњивим случајима болести). Ученици који нису сиромашног стања имају и школском лекару, као и сваком другом, платити таксу за лекарску походу.

3. Школски је лекар дужан давати ученицима бесплатна уверења о боловању ради правдања ученичких изостанака. На ова уверења неће се стављати никаква таксена марка, јер њима школски лекар управо само замењује своја усмена реферовања школском старешини о ученикову боловању.

4. Свако лекарско уверење, које није од школског лекара, мора најпре да прегледа и овери школски лекар. Ово је потребно тога ради да би школски лекар и о ученицима, које не би лечио сам, могао водити тачну статистику боловања ради годишњег извештаја што га има подносити директору. На овим уверењима мора бити таксена марка, ако ученик није сиромашног стања.

Ову моју наредбу саопштићете школском лекару и свима ученицима и пазићете да се она тачно и врши.

ПБр. 425.

15. јануара 1899. год.

у Београду

Министар
просвете и црквених послова,
Андре Ђорђевић с. р.

Свима директорима средњих школа

(Правила о трошењу и руковању новцем из школске касе)

По члану 25. закона о средњим школама школарина се уноси у *школску касу*, одакле ће се набављати учила и друге школске потребе.

На основу ове одредбе и последње алинеје истога члана прописујем ова правила о трошењу и руковању новцем из школске касе:

1. из школске ће се касе:

а) набављати сва *научна средства* школска, у што долазе: књиге за наставничку и ученичку књижницу (не рачунајући ту *учбенике*, који се ученицима дају на послугу), учила, све потребе за кабинете, лабораторије и т. д.

а) набављати сав *канцеларијски и школски прибор* и *намештај*, у што долази: писаћи материјал, школски дневници, књиге за уписнину, школарину, извеснице, канцеларијски и школски намештај, гимнастичке справе и т. д.

в) плаћати *школски лекар*.

2. Почетком сваке школске године директор ће, одмах по свршеном упису ученика, уз свој извештај о количини примљене школарине, предложити министарству суме које би требало у тој школској години утрошити на горепоменуће три буд. позиције.

3. По одобрењу предложених сума или измени њиховој од стране министарства директор ће у својој каси задржати онолико новаца од добивене школарине колико буде износила целокупна сума одобрених издатака. Сав вишак ће одмах послати Управи Фондова, односно њеном окружном филијалу на чување и приплод.

4. У чињењу издатака по појединим позицијама директор се има строго придржавати одобрених сума. Ако одобрени кредити не би били довољни директор ће најпре тражити од министарства накнадне кредите за дотичне партије и тек по овлашћењу од стране министарства смети их и трошити.

5. Сви издаци из школске касе имају се правдати истим начином којим се правдају и издаци државног буџета.

6. Рачуни о примању и давању из школске касе закључиваће се 31. јула сваке године. С примањем нове школарине у почетку нове школ. године, почињаће нова рачунска година за школску касу.

7. Преглед рачуна школске касе вршиће се у министарству просвете и црквених послова. Тога ради ће директор, по закљученим рачунима школске касе, оверене изводе из главне књиге о примљеној и утрошеној школарини уз потребне оригиналне документе о издацима слати на преглед министарству а не Главној Контроли, како је било наређено последњом алинејом расписа 31. окт. пр. год. ПБр. 19554.

ПБр. 540.

18. јануара 1899. год.

у Београду

Министар
просвете и црквених послова,
Андре Ђорђевић с. р.

Свима директорима средњих школа

(Из уписнице да се набављају уџбеници за сиромашне ученике)

Чланом 25. закона о средњим школама уписница је намењена ученичком благодејању. Којим ће се ученицима и колико давати ово благодејање у новцу, утврђено је расписом од 12. октобра пр. год. ПБр. 18293. Ну како је и давање школских уџбеника на послугу једна врста благодејања, што га школа чини сиромашним ученицима, и како има могућности да се из новца, добивеног уписницом, могу набављати и књиге за „књижницу школских уџбеника“, то одобравам да се један део уписнице (од оних двеју трећина, намењених благодејању, види тач. 1. горепоменутог расписа) може трошити на набавку неколиких уџбеника, државног и приватног издања, а који се у школи употребљавају. На ово ће се у првом реду трошити онај остатак уписнице, који би претекао од неутрошеног благодејања (алин. 2. тач. 1. поменутог расписа). Професорски ће савет, према потреби школске књижнице и количини уписнице одређивати суму новца која ће се трошити на набавку уџбеника сваке године. Разредно ће пак веће утврђивати списак ученика свога разреда, којима се уџбеници могу на послугу дати (према правилима о књижници школ. уџбеника од 12. марта пр. год. ПБр. 4069), не држећи се при том оних високих захтева у погледу сиромаштва и учења који се траже за добивање благодејања у новцу (тач. 2. расписа ПБр. 18293), пошто је и благодејање које се ученицима чини давањем уџбеника на послугу много мање од онога у новцу.

ПБр. 559.

19. јануара 1899. год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,
Андре Ђорђевић, с. р.

Свима директорима средњих школа

(Који се ученици имају сматрати за сиромашне, при одређивању благодејања)

Директор једне средње школе покренуо је питање: да ли у количину непосредне порезе, која је узета као мера да сиромашни ученици могу добити новчано благодејање, треба рачунати и лични порез.

Поводом овога налазим за потребно да ближе објасним тачку а. чл. 2. расписа од 12. октобра пр. год. ПБр. 18.293.

Алинејом другом тачке 8. чл. 2. закона о таксама одређено је да се „за сиромаша сматра сваки ко не плаћа више од 5 динара непосредне порезе без приреза и личне порезе“.

Слично овоме и у одредби горе поменутог расписа, којим је обележено сиромаштво ученика као услов за добивање благодејања, у непосредну порезу (15 динара) не треба урачунати ни лични порез ни прирезе.

Према овоме тачка а члана 2. расписа ПБр. 18.293 има гласити:

а) да је сиромашног стања онај ученик, чији родитељи или чије имање не плаћа више од 15 динара непосредне порезе на годину (у задругама 15 динара на сваког задругара који је пореска глава), не рачунајући у непосредну порезу ни лични порез ни прирезе.

ПБр. 723.

23. јануара 1899. год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,
Андре Ђорђевић с. р.

Свима директорима средњих школа

(О тражењу накнадних кредита)

Приметио сам да многи директори гимназија, управитељи Виших Женских Школа, Учитељских Школа и Богословије врло неправилно поступају са трошењем одређеног им буџетом кредита на трошкове канцеларијске и друге школске потребе, тако неки троше много више но што им је буџетом одређено, узимају потребе на вересију и остају дужни, па после дугове из једне године исплаћују у другој па и у трећој години.

Неки опет кад буде премештен у другу школу оставља свом заменику утрошен сав кредит и још дугове, тако да кад нови директор — управитељ — дође нађе се у неприлици да ли ће из одобреног му кредита исплатити прво старе дугове свога претходника који су често пута већи од целог годишњег буџета па да му не остане ни паре на редовне потребе, или да и он прави дугове и набавке на вересију чини.

Неки опет пошто утроше више но што им је одобрено онда тек траже накнадни кредит, а неки опет и овај накнадни кредит не траже у истој години но у другој.

Овака је радња неправилна, незакона и штетна по државне интересе, а и Главна Контрола не одобрава је.

Овако више не сме бити. Сваки директор и управитељ мора се строго држати буџета и може трошити само онолико колико сам му ја одобрио било то из буџета државног било то из школарине.

Сваки директор, управитељ, мора све набавке и рачуне учињене у једној години исплатити у истој години, не сме ни један рачун из једне године бити

исплаћен у другој години, не сме остављати никакав дуг за другу годину.

Појави ли се каква неопходна потреба да се што више набави а нема се за то довољног кредита, мора сваки директор, управитељ, предходно тражити накнадни кредит и ако ја одобрим, онда тек може набављати, иначе без траженог накнадног кредита и мога одобрења не сме се одређени кредитни за једну пару прекорачити.

Тако исто ако би се и за плату наставника појавила потреба за већи кредит но што је у почетку године одобрен, треба благовремено тражити а не остављати на концу године или у другој години; учини ли се противно директор — управитељ — биће лично одговоран пред Главном Контролом, са којом је у споразуму ово наређење потекло.

Рачуни морају на крају године бити сасвим пречишћени и закључени.

Препоручујем Вам да се по овоме управљате.

ПБр. 786.

24. јануара 1899. год.
у Београду.

*Министар
просвете и црквених послова,
Андра Ђорђевић с. р.*

Свиња директорима средњих школа

(Да набаве за школску књижицу дело „Финансије и установе обновљене Србије“ од М. Петровића)

У почетку прошле године, у издању министарства финансија, почело је излазити дело „Финансије и установе обновљене Србије“ од Мите Петровића, значајно и својим предметом и својим обимом и врло богатим материјалом за нашу најновију историју.

Препоручујем Вам да ово дело набавите за књижицу поверене Вам школе.

Дело је подељено у осам великих књига, од којих ће већ и трећа књига за који дан бити готова. Свакој је књизи, у јаком платненом повезу, цена шест динара. Књиге се могу добити код свих окружних и средњих благајница.

ПБр. 17.855.

26. јануара 1899. год.
у Београду.

*Министар
просвете и црквених послова,
Андра Ђорђевић с. р.*

Свиња надзорницима народних школа

(О приману и отпуштању школских послужитеља)

У последње време учестале су тужбе од стране појединих управитеља и учитеља народних школа односно школских послужитеља, где се од стране општинских судова за послужитеље школске узимају махом таква лица која нису ни за какву другу службу, па ни за овај посао.

Питање о послужитељима школским то је питање о чистоти и реду школскоме; а ово је опет питање о здрављу дечјем. Па да се не би ово највеће благо дечје доводило у опасност и да би се једном учинио крај споровима по овоме, нашао сам за потребно да наредим ово што иде:

1, школског послужитеља погађаће само школски одбор, и то ово лице, које управитељ дотичне школе пристане да прими; и

2, школског послужитеља ако се покаже неуредан и немаран у вршењу дужности отпуштаће сâм управитељ школе, који ће о томе само известити школски одбор и позвати га да погоди друго лице.

Препоручујем Вам да о овоме известите све школске одборе и управитеље школа у повереној Вам ревизији и препоручити им, да се по овоме управљају.

ПБр. 109.

6. јануара 1899. г.
у Нишу.

*Министар
просвете и црквених послова,
Андра Ђорђевић, с. р.*

Свиња надзорницима народних школа

(О уредноме уписивању деце у народне школе)

По чл. 14. закона о народним школама свако мушко и женско дете, које живи у Србији, дужно је да сврши основну школу. По томе, сваки родитељ дужан је да своју децу школује и да их уписује и уредно шиље у јавну народну школу, где ће добивати оно образовање и васпитање, које је законом прописано као потребно. По чл. 19. истог закона свако дете кад се упише у народну школу мора је уредно и походити, а у противном случају за неуредно похођење школе биће према чл. 20. овога закона кажњени ђачки родитељи. Из школе не може се ни једно дете исписати док је уредно не сврши, осем оних случајева, који су предвиђени у члану 21. закона о народним школама.

И поред ових јасних законских одредаба, примећује се да многи родитељи, противно свему томе, не уписују своју децу у јавне народне него у приватне школе, а неки опет пошто су уписали децу у народне школе одводе их из истих у приватне школе, не тражећи за овај свој поступак надлежног одобрења. Они то чине поглавито са изговором, што желе да им деца час пре науче по који страни језик. Овакво поступање тих родитеља сасвим је неправилно и закону противно, пошто наставни планови и програми, а и сâм начин учења и ред у приватним школама нису онакви, како је све то прописано за јавне народне школе, те деца у приватним школама не добивају оно образовање и васпитање, које је као потребно законом пропи-

сано. Учење самих страних језика на штету свога матерњег језика и на штету потребнога општег народног образовања и васпитања неумесно је и неоправдано. Ону пак жељу да им деца час пре науче по који страни језик родитељи могу задовољити, ако за то набаве домаће учитеље, који ће им децу учити код куће страним језицима, а да ова опет не изостану од редовног похођења школе, коју су дужна уредно свршити.

Са обзиром на неправилан поступак оних родитеља, који своју децу одстрањују од јавних народних школа и шиљу у приватне школе а на штету потребног дечјег општег образовања, нашао сам за потребно да наредим ово што иде:

1. Ни једно дете не сме се ослобођавати од похођења јавне народне школе осем случајева предвиђених у чл. 21. закона о народним школама;

2. Ни једно дете не сме се уписати у приватну школу без одобрења министра просвете и црквених послова; и

3. Који родитељ или старатељ противно овоме чини с њим ће се поступити по прописаним законским одредбама.

Ово Вам се саопштава знања ради, с препоруком, да наредите школским одборима у Вашем округу, да се по овоме управљају.

ПБр. 528.

18. јануара 1899. год.

Београд.

*Министар
просвете и црквених послова,
Андра Ђорђевић с. р.*

СЛУЖБЕНЕ ОБЈАВЕ

Како је г. архимандрит Виктор, професор Богословије, према извештајима ректора Богословије од 15. и 22. децембра пр. год. још 14. децембра напустио своју дужност и без ичијега одобрења отишао некуда, не јавивши се својој претпостављеној власти, и како се није ни до данас вратио на дужност, то је министар просвете и црквених послова на основу чл. 16. закона о чиновницима грађанског реда, одлучио: да се г. архимандриту Виктору, професору Богословије, огласи место за упражњено.

Из капцеларије министарства просвете и црквених послова, 13. јануара 1899. год. ПБр. 21.998.

Уписивање и исписивање ученика и ученица основних школâ.

Многи родитељи не знају, да је по члану 86 (под ж) новог закона о народним школама уписивање и исписивање ученика из школе прешло на школеке надзорнике, те се са својим молбама за ово и данас обраћају министарству.

Министарство је до сад овакве молбе упућивало надзорницима школским на надлежност или их преко полицијских власти враћало молиоцима.

Но да се не би задавао узалудан посао министарству, оно овим скреће родитељима пажњу на ово и објављује, да од сада такве молбе, пеналезно упућене, неће ни узимати у рачун.

ШКОЛСКИ ЛЕТОПИС

ИЗВЕШТАЈИ НАДЗОРНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА

VII

Петра Илија,

надзорника за срез алексиначки окр. нишки

Господину министру просвете и цркв. послова

Према Вашем наређењу од 29. маја о. г. ПБр. 8617 прегледао сам основне школе у срезу алексиначкоме, сем 1. разреда оvd. мушке школе, за који сте изволели одредити другог изасланика. О прегледу поменутих школа част ми је поднети овај извештај. Њему прилажем и два попуњена бланкета статистичких података о посећеним школама и оцењеним наставницима.

Придржавајући се у свему Вашег упушта од 12. маја о. г. ПБр. 8188, ја сам обраћао пажњу на све моменте, које сте изволели у упушту означити, да бих добио што тачнију слику посећених школа и њихових посленика. У опште могу рећи да се радило с вољом и озбиљно, те је постигнут — у средњу руку — врло добар успех у школама среза алексиначког. Најбољи рад био је — као што се могло с правом очекивати — у Вежбаоници Учитељске Школе; за тим у Мозгову, где су сви наставници одлично радили и успели. Изненадио ме је незнатан успех у III. разреду овдашње мушке школе, у коме ради управитељ оvd. основних школа, госп. Игњат Маринковић; овај наставник је више пажње поклањао пчеларењу и пољопривреди него

ли школи, те с тога и није постигао успех, какав би се с правом могао очекивати од управитеља варошких основних школа. У овд. женским школама рађено је с великом вољом и усрдношћу, с тога је и успех био одличан. У овд. мушким школама, изузев Вежбаоницу, успех је био врло добар; можда је томе узрок и та околност, што су садањи наставници тек од јануара отпочели редован рад у својим разредима. Овом приликом слободан сам предложити, да се све овдашње основне школе ставе под управу управитеља Вежбаонице; настава би отуда имала највећу корист, јер је најприродније да управитељ угледне основне школе упућује и надзирава остале учитеље. Да је тога било ове године, нема сумње да би и успех био у свима овд. школама приближно исти као и у Вежбаоници.

Сем тога бих предложио: да сваки наставник прати свој разред из године у годину; тим би се најпозданије могла оценити способност појединих наставника.

Приметио сам овог пута, да интензивно неговање пољске привреде хоће да буде на штету саме школске наставе; тако сам запазио у Делиграду, да је успех слабији него претпрошле године, када бежах ревизор у овом истом срезу; узрок је, по моме мишљењу, у томе што је учитељ делиградски сувише пажње обраћао пољској привреди, а мање радио на утврђивању школских предмета. Слично томе запазих и у Липовцу, где је учитељ такођер веома вредан пољопривредник; ну успех у школи био је само врло добар. Ну у похвалу овоме учитељу може се рећи, да је ове године велику пажњу обраћао и ручном раду; једино у липовачкој школи затекох лепу изложбу ђачких ручних радова од дрвета, израђених пожем.

Према свему могу рећи, да сам одличан успех нашао у Вежбаоници, у овд. женским школама, у Мозгову, Бобовишту, Суботинцу и у IV. р. добрујевачке школе; врло добар успех беше у IV. и II. р. овд. мушке школе, у Липовцу, Делиграду и у Д. Трнави; само добар успех забележих у Бовну, где је школа била дуже времена без наставника; у I. разр. добрујевачке школе, где ради једна почетница, и најзад у III. разреду овд. мушке осн. школе, у коме ради г. Игњат Мариновић.

Имајући вазда на уму Ваше упуство, ја сам свугде тражио да видим записник личних особина, дневник рада и школски летопис. Ове корисне новине школске налазио сам по готову свугде, само не у Делиграду, где се учитељу учинило то као нека формалност, и у Бобовишту, где ми је учитељ признао, да због пољске привреде није стигао да ове новине заведе. Сем тога ми обојица изјавише,

да ће почетком школске године неминовно завести дневник рада, записник личних особина и шк. летопис. Најумешније и најтачније вођени су ови послови у овд. Вежбаоници и, у опште, у овд. школама; мање умешно у сеоским школама, где се није потпуно схватио значај тих новина, нарочито записник индивидуалних особина ученичких. Међутим ваља признати, да су ове новине од веома велике користи по наставу и васпитање; њима је уједно олакшан, у великој мери, и надзорнички рад.

У погледу школских зграда ваља ми поменути, да најгоре стоје овдашње основне школе; преко је потребно да се препоручи овд. општинској власти да учини све нужне оправке. Сем тога ваља школу потпуно одвојити од ереске штале и апсане, које су у истом дворишту, јер је у таким приликама сваки васпитни рад илузоран. Од преке је потребе да се и бованска школа што пре усели у своју нову зграду, тим пре што је рок отварању нове школе прошао. Што није постигнут бољи успех у бованској школи, стоји донекад и до досадашње привремене зграде у којој је смештена школа; она је по све неподесна за школски рад. Ако се школа не пресели у нову зграду, која је већ готова, боље је да се привремено затвори. У Добрујевцу је подигнута нова школска зграда са становима за учитеље; зграда је угледна и служи на част вредним Добрујевчанима, а нарочито тамошњем свештенику, г. Илији Јанковићу, који има највећих заслуга око подизања нове школе. У Мозгову је тако велики број ђака, да је веома потребно да се отвори још једно одељење; тамошња општина је велика и имућна, те би се деоба ласно могла извршити. У Мозгову имадох прилике да посматрам и оценим рад у продужној школи. Ово је једина продужна школа у овом срезу. Она има два разреда; у I. има 29, а у II. р. 18 ученика. Успех је доста незнатан, тако незнатан, да би зар боље било и да не постоје овакве продужне школе. Продужне школе ваља свакако преуредити на другој основи, тако да имаду више привлачне снаге за ђаке и родитеље; овако су само терет и ђацима и родитељима, па и учитељима, о чему сведочи и неуредно похођење продужне школе.

Што се тиче снабдевања школа у овом срезу разним потребама школским, могу рећи да је било доста непотпуно, недовољно и слабо; томе ће бити узрок оскудица, која је до скоро владала у овом срезу, услед лањских поплава. Ну свакако има узрока и до превелике штедљивости наших сељана. Кад се буде завео сталан надзор над основним школама, тада ће се, без сумње, моћи много боље контролисати рад школских одбора и школских бла-

гајника, те сиречити сваки застој и свака злоупотреба. Запазно сам да неке школе не примају стручних листова, и ако има одређена сума у шк. буџету за набавку листова; ваљало би с тога најстроже препоручити свима школама, да одмах у почетку шк. године пошаљу претплату за листове за целу годину.

Корисну установу ђачких књижица нашао сам само у алексиначким основним школама; иначе их нигде у срезу нема, ма да су од големе користи, нарочито за продужне школе и као основа будућим сеоским књижицама. У погледу личности имам да напоменем ово што иде. Учитељица I. разр. добрујевачке школе жели да буде премештена, по потреби службе, из овог места у неко место ближе Београду, н. пр. Обреновац, Младеновац, Смедерево. Факат је да она својом платом издржава своје сестре и браћу у Београду; с тога сам слободан предложити, да јој се учини по жељи. Сем тога је овај премештај потребан и зато, што се она није могла да слаже са управитељем својим; као почетници, њој је веома потребно упуство старијих, искуснијих наставника. Бовански учитељ не жели да остане у Бовну; овде не може, услед разних сметња, да постигне жељени успех, с тога би он желео да буде премештен, по потреби службе, у Чајетину на Златибор. Кад се има у виду, да је бованској школи потребна свежа, јака радна снага, онда би му ваљало испунити жељу. Морам још поменути да немаран школски радник, као што је управитељ оvd. основних школа, г. И. Маринковић, не треба да остане у томе положају, јер би то значило потпомагати немар према школи. Управитељ мора бити најбољи и највреднији учитељ, који ће осталима служити за углед.

С похвалом морам поменути оснивање двеју корисних ђачких дружина: пољопривредне дружине у Алексинцу и стрељачке дружине у Добрујевцу. Прву је основао г. Игњат Маринковић, уз сарадњу г. Дим. Станковића, оvd. учитеља. Њиховим заузимањем и сарадњом г-ђе Христине Јовановићеве, оvd. учитељице, одржавала се и напредовала је алексин. ђачка пољопривредна дружина. Стрељачку дружину у Добрујевцу основао је там. управитељ, г. Свет. Богдановић. Занимање у поменутој дружини имадо је видна утицаја на ђаке, јер се на њима могао приметити дух храбрости, витештва.

Дајући и овом приликом израза општем уверењу, да ће сталан надзор бити у стању да много јаче крене у напред основну наставу, част ми је изјавити своју захвалност на указаном поверењу.

5. јула 1898. г.

Алексинач.

Петар М. Илић,
професор Учит. Шк.

VIII

г. Милоша Величкога,

надзорника за срезове подгорски и колубарски окр. ваљевског

Господину министру просвете и цркв. послова

Одликован Вашим поверењем прегледао сам основне школе у срезovima подгорском и колубарском, окр. ваљевског и у Јовану среза и окр. ваљевског. У прилогу под .I. подносим 28 листа — податке за поједине наставнике и школе — а у прилогу под .II. статистичке податке о наставницима и ученицима, а овде, у овоме извештају, поменућу само оно, на што, по моме мишљењу, треба скренути нарочиту пажњу.

Ја сам имао да оценим рад 27 наставника — 18 учитеља и 9 учитељица — и рад у једној школи — III разред у Осечини — где није било наставника, јер је он у половини маја премештен у други округ. Мени је мило, Господине Министре, што Вам овде могу изјавити, да је рад и успех наставника у опште за похвалу. И као што задовољава рад у школи, исто тако задовољава и рад ван школе, рад учитеља као грађана. Но и овде има изузетака; нађе се по нешто што не може никог задовољити, нађе се по нешто, што служи на штету школе, наставе и учитеља. И о томе ћу проговорити неколико речи:

У Јовану, среза ваљевског, пре две године довршена је нова зграда за школу. У тој школи сада ради *Антоније Јеремиф.* Према времену, кад је зграда подигнута, надао сам се, да ћу наћи школу чисту, уређену, снабдевену свима потребама и училима. Ово је требало очекивати и према самоме раду и успеху наставниковоу. Али сам нашао противно. Школа, и ако је нова зграда, толико је напуштена, да ничим не личи на школу, већ пре на неку рушевину. У њој је све јадно и жалосно: леп опао, прозори поразбијани, крила прозорска одваљена, зидови неокречени, прљави... и све тако стоји на очима свих грађана. И све је то кривцом самога председника Косте Алексића, коме је школа последња брига а коме је школска каса један леп извор.

Буџет ове школе износи 3212 динара. — И ако је у ову суму унесена и отплата за школу, опет остаје довољна сума да се школа снабде свима потребама. Међутим школа нема *нигде ничега*, нема ни намештаја, ни училиа, ни осталог материјала, и ако се буџет троши. А ово је све са неправилнога руковања, што очито показују ова два примера.

Председник је за школу набавио слику Њ. В. Краља Александра I. Слика је тако прљави и у јадном стању, да се таква никако не би смела обе-

сити о зид у школи. И он је за њу наплатио 25 динара, и ако ју је купио за 1—2 динара. — Председник подноси рачун да му се за набавку материјала за школу исплати 54 дин. И тај му се рачун морао исплатити, и ако школа од тога материјала није добила више но 3—4 динара вредности. И вероватно је да овако нечистих рачуна има више. И ово све знају и грађани и учитељ и ћуте.

Кад сам тражио председника да ми даде о свему овоме рачуна, он је побегао, а место себе оставио заменика, члана суда, који, нити је покушавао да га брани нити би га могао одбранити.

Ја мислим, Господине Министре, да оваку немарљивост према школи од стране председника општине и овакво спекулисање са школским новцем не би требало оставити неизвиђене и некажњене. А ово би требало учинити тим пре, што школски новац многи председници или кметови сматрају као новац за своје поткусуривање и спекулацију; сматрају за новац, о коме се не мора давати тачна рачуна. И овако руковање није само у овоме месту, већ у више места, која сам ја обишао, а вероватно у многим местима у Србији.

Још једна сметња овој школи и учитељу јесте, на жалост, и сâм месни свештеник. Место да помаже учитеља у раду, да се брине о школи као о својој кући, он јој је непријатељ. Па кад, ваљада, није могао довољно да напакости учитељу, он је деци. Од цркве била је спроведена вода за школу. Он је из ината пресекао воду, те тако сада деца, место здраве и лене воде, пију нездраву. — Свештеник се зове *Васо Јунгић*.

У *Цветановцу*, срез колубарски, наишао сам на добру школу, на добре и заузимљиве грађане, али не и на учитеља таквога. Овде је учитељ *Симо Благојевић*, који води мало рачуна и о школи и о себи самоме. Он је отпочео рад у овој школи од почетка јануара, а дотле школа није радила. Рад му није ни мало за похвалу и само са обзиром на кратко време рада, на број разреда и ђака дао сам му оцену *једва добар*. Али поред траљавога рада, код њега је још једна махна, која никоме, а најмање наставнику може служити за углед. То је прекомерно пиће. И у оваком га стању виђају и грађани и ђаци, и разуме се да такав наставник нити може успешно радити у школи, нити може имати онога поштовања, којег треба да има наставник и код грађана и код ђака.

У интересу наставе и у интересу самога угледа наставника Благојевића, ја мислим да би га требало преместити из овога места у друго, где би био под непосредним надзором управитеља. Не по-

прави ли се ту, онда га не треба ни држати у служби.

У *Доњој Топлици* подељена је школа: у I разреду радила је од 1. фебруара *Евгенија Савићева*, а у II, III и IV *Војислав Гајић*. И ако су обоје вредни раденици, опет их не би требало оставити заједно у истој школи. Гајићева жена, без икаква разлога, толико је љубоморна, да чини све могуће сметње учитељици, те ову доводи у врло незгодан положај и смета јој раду у школи. Мислим да би и за самога Гајића било zgodно да добије школу где би или био већи број наставника или би био сâм. У противном требало би учитељици дати које друго место.

У *Осечини*, ср. подгорски, у IV разреду радио је *Миљко Грујић*, који долази у ред вреднијих радника. Али на њему се види, колико може село да утиче на човека, који се запусте. Својим понашањем и својим радом ван школе, није ничим одмакао од сељака, те с тога и нема онога поштовања, којег би требало да има.

На њега сам добио и писмену жалбу, коју овде прилажем. Но овој жалби, мислим, не би требало дати велике важности, пошто је она потекла више и из личног нерасположења.

Школске зграде

У срезовима, које сам обишао, у опште школске су зграде добре. У доста места нарочито су подизане за школу. Али има и таквих зграда, које би требало *одмах* затворити.

У *Крмару*, ср. колубарски, школа је стара кућица, тескобна, ниска и мрачна. Поред тога тако је трошна, да прети скорим падом, јер је сада и једна страна темеља попустила. Ако би се и даље продужио рад у њој, могла би се догодити грдна несрећа. С тога сам мишљења, да ни у ком случају не би требало допустити и даље учење у тој згради.

Каква је ова школа, таква је и у *Боговађи*: стара, трошна, врло неудесна кућа, преправљана од некадање механе. И у овакој страћари проводе и дане и ноћи преко 60 ђака, јер је овде заједничко живљење због удаљености. Како сам сазнао још пре две године решено је да се ова школа затвори, али на велику молбу грађана и на обећање да ће одмах саградити нову школу одобрено им је да ова постоји до прошлог Петров-дана, докле је и нова зграда требало да буде готова. Међутим чак се и не помишља на зидање нове школе. Мишљења сам, дакле, да и ову школу треба одмах затворити.

У Славковици и Доњој Топлици зграда су старе, али се спремају да подижу нове. У Славковици је спреман сав потребан материјал и сав новац, а у Д. Топлици готово је сав материјал спреман. У оба места чека се само на одобрење планова. Међутим на то одобрење Д. Топлица чека већ више од године дана а Славковица преко два месеца. Ја мислим да би планове требало одмах одобрити и вратити, јер оваким одуговлачењем материјал се развуче, новац се потроши, те се тако после никада неће ни доћи до нове школе.

Школске касе

У свима местима, где сам чинио преглед школа, школске су касе одвојене. Благајници школски најчешће су кметови или чланови одбора школског, а понегде учитељи. Где благајници нису учитељи, ту редовно школа пати, јер се набавке или врло тешко или никако не извршују, а учитељу се обично накнада било за стан било за земљу не издаје по неколико месеца на и по годину дана. Где су благајници учитељи, ту су они благајници без новаца, јер се школски прирез „никако не може да покупи“. У оба, дакле, случаја пате и школа и учитељ. И с тога је преко потребно да се овај прирез одмах купи уз пррез, да се из среза одмах снабдеју школе свима потребама за целу годину и да се отуда и издаје редовно накнада учитељима.

Ја сам, Господине Министре, говорећи о школи у Јовању, напоменуо, како се о школском новцу слабо даје рачуна, а овде ћу да поменем још један пример.

У Рибници, ср. колубарски, поред школе постоји и зграда, у којој је била стара школа. Било је решено, да се та зграда оправи да би ђаци где имали поживати и зими се склонити од рђава времена. И за тај се циљ покупи сума од преко 1000 дин. То је било пре 4 године. Од тога новца данас ни трага ни гласа. Зна се ко је био председник, зна се благајник, али новаца нема, а кућа је већ при паду. Ето како се рукује новцем, који је одређен за школу. Мислим, Господине Министре, да би овоме злу требало стати на пут.

Школске баште. — Ручни рад

По упутству имао сам, сем рада у школи, да прегледам и уређење школских башта. Готово сам нашао свуда добру вољу за уређење школских башта, али сам налазио тек на покушаје, на почетке. И када би, Господине Министре, било сталности, онда верујте да би свака школа имала доста угледну школску башту, угледан виноград, воћњак итд.

И ако мислим да ови почеци појединаца нису за новчану награду, или бар за малу, опет ћу поменути неколико вреднијих у томе послу.

Живко Вићентијевић, у Бурђевцу, ср. колубарски, поред прилично урађене своје баште, обучио је све старије ђаке калемљењу и ђаци су му са успехом калемили и код школе, и код кућа и по шуми дивљаке. И ово му ђаци раде и са вољом и са умешношћу. Сем овога бави се и челарством. Има до 14 кошница — ђерзонке сам ради. И челарењу ђаке је обучио.

Депу је башту удесио и Васа Урошевић у Мионици. Он је за ову башту воће набавио из расаднице у Топчидеру, а поврће из ратарске школе у Краљеву. Но и он је почео ове године да обрађује, и њему је почетак.

И Милутин Ралетић, учитељ у Голој Глави, урадио је башту доста добро, засејав је разним поврћем. Башта му доста може служити као углед мештанима. Али требало би да буде вредан и у школи као и у башти, јер одличним радницима у школи само може да се изда хвала и за пољопривредне радове.

У овим срезovima има приличан број наставника, који су гајили свилену бубу, неки у мањој и неки у доста великој мери. И ово им је за похвалу.

Ручних радова ђачких нашао сам само у две школе: код Антонија Јеремича у Јовању и код Адама Станимировића у Рибници. На оба места ђаци су израђивали разне пољске алате од дрвета и то у маломе: кола, плуг, радице, јармове, поједине делове кола, виле, лопате и т. д. И израђивање ових предмета има своје вредности и васпитне и практичне: да сваки увиди још као ђак да се не мора свака стварица куповати и плаћати, већ да и сам он може стварати. — Држим да су радови ових наставника у овоме погледу за похвалу.

На завршетку овога извештаја, част ми је, Господине Министре, именовати оне наставнике, код којих сам нашао и најправилнији рад и најбољи успех. То су: Алекса Нешкић, у Славковици; Алекса Спасојевић, у Суводању; Живко Вићентијевић, у Бурђевцу, и Јелена Перкићева, у Каменици. И за ове и за све остале наставнике изнео сам своје мишљење у појединим листама.

10. јули 1898. год.

у Београду.

Понизни
Милош Велички,
учитељ,
надзорник школа за срезове
подгорски и колубарски, окр.
ваљевског.

Статистика испита зрелости за 1897.—1898. школску годину. — Statistique de l' examen de maturité pour l' année 1897.—1898.

I Гимназије — Ecoles Gymnases

(Види таблице на стр. 70., 71., 72., 73.).

На испиту зрелости 1898. године пријавило се кандидата у гимназијама:

I београдској	42
II београдској	36
зајечарској	6
крагујевачкој	13
крушевачкој	16
нишкој	15
пиротској	18
пожаревачкој	10
шабачкој	7

свега 163

Од сто кандидата пријавило се у гимназијама:

I београдској	25·76
II београдској	22·09
зајечарској	3·68
крагујевачкој	7·98
крушевачкој	9·82
нишкој	9·20
пиротској	11·04
пожаревачкој	6·13
шабачкој	4·30

Највише се пријавило приправника у I беогр. гимн., за тим у II беогр., а најмање у зајечарској гимназији.

У броју ових приправника биле су 2 ученице (једна у I београдској а једна у крушевачкој гимназији).

На сто ученика приправника долазило је ученица 1·24.

Од кандидата, који су се пријавили за испит зрелости, положили су *на чисто* у гимназијама:

	ученика
I београдској	22
II београдској	17
зајечарској	4
крагујевачкој	12
крушевачкој	7
нишкој	11
пиротској	15
пожаревачкој	9
шабачкој	5
свега	102

Процент ученика, која су на чисто положили испит, био је овакав у гимназијама:

I београдској	52·38
II београдској	47·20
зајечарској	66·67

крагујевачкој	92·31
крушевачкој	43·75
нишкој	73·33
пиротској	83·28
пожаревачкој	90·00
шабачкој	71·43
у опште	62·58

У крагујевачкој гимназији највише је кандидата положило испит на чисто, а најмање у крушевачкој.

Одбијених на три месеца било је у гимназијама:

I београдској	8
II београдској	7
зајечарској	1
крагујевачкој	1
крушевачкој	5
нишкој	2
пиротској	3
пожаревачкој	—
шабачкој	1
свега	28

Од сто приправника било је одбијено на три месеца у гимназијама:

I београдској	19·05
II београдској	19·44
зајечарској	16·67
крагујевачкој	7·69
крушевачкој	31·25
нишкој	13·33
пиротској	16·67
пожаревачкој	—
шабачкој	14·29
у опште	17·18

Одбијених на три месеца било је највише у крушевачкој гимназији, а најмање у крагујевачкој; у пожаревачкој није било ни једнога.

Одбијених на годину дана било је у гимназијама:

I београдској	10
II београдској	8
зајечарској	1
крагујевачкој	—
крушевачкој	3
нишкој	2
пиротској	—
пожаревачкој	1
шабачкој	1
свега	26

Име школе Nom de l'école	Број пријавника Nombre de candidats	Број ученика који су имали Nombre d'élèves qui ont eu							Свега Total	Број ученика рођених у Србији, у округу Nombre d'élèves nés en Serbie dans le département de												Свега — Total						
		година — ans								Ваљевском — Valjevo	Брањском — Branjine	Крагујевачком — Kragujevatz	Крајинском — Крајна	Крушевачком — Krouchevatz	Моравском — Morava	Нишском — Niche	Пиротском — Pirote	Подрињском — Podrinje	Подунавском — Podunavlje	Пожаревачком — Pojarevatz	Рудничком — Rudnik		Тимочком — Timok	Топлицком — Toplitza	Ужичком — Užice	Београдском — Belgrade		
		18	19	20	21	22	23	24		25	Ваљевском	Брањском	Крагујевачком	Крајинском	Крушевачком	Моравском	Нишском	Пиротском	Подрињском	Подунавском	Пожаревачком		Рудничком	Тимочком	Топлицком	Ужичком	Београдском	
Гимназије — Gymnases																												
I београдска — Le I de Belgrade	42	8	10	7	10	6	1	—	42	5	1	—	1	2	2	—	—	4	1	3	3	—	—	—	—	—	12	34
II београдска — Le II de Belgrade	36	3	12	1	10	5	3	2	36	—	2	5	—	3	1	—	—	1	4	1	6	—	—	—	—	—	6	29
Зајечарска — Zayetchar	6	—	3	2	—	1	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	5
Крагујевачка — Kragujevatz	13	5	3	3	1	—	1	—	13	—	7	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	1	12
Крушевачка — Krouchevatz	16	1	4	3	3	3	2	—	16	1	—	1	8	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	14
Нишка — Niche	15	1	6	4	2	—	—	2	15	2	—	—	2	3	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15
Пиротска — Pirote	18	5	1	2	3	6	—	1	18	—	1	—	—	4	—	8	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	17
Пожаревачка — Pojarevatz	10	5	2	2	—	—	—	—	10	—	1	—	—	1	—	—	—	—	3	5	—	—	—	—	—	—	—	10
Шабачка — Chabatz	7	2	1	3	—	—	—	—	7	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Свега — Total	163	30	42	27	29	21	8	5	163	5	6	14	2	15	13	10	9	5	12	11	13	4	—	3	19	141		

Име школе Nom de l'école	Број ученика по оценама — Nombre															
	Из језика —															
	Српског — Serbe							Француског —								
	На испиту —															
	Писменом — Ecrit					Усменом — Oral					Писменом — Ecrit					
	Одличних Excellents	Веома добрих Très bons	Добрих Bons	Слабих Faibles	Средња оцена Note moyenne	Одличних Excellents	Веома добрих Très bons	Добрих Bons	Слабих Faibles	Средња оцена Note moyenne	Општа оцена Note générale	Одличних Excellents	Веома добрих Très bons	Добрих Bons	Слабих Faibles	Средња оцена Note moyenne
Гимназије — Gymnases																
I београдска — Le I de Belgrade	6	17	13	6	3.5	2	11	12	3	3.4	3.5	3	4	4	2	3.6
II београдска — Le II de Belgrade	5	5	19	7	3.2	8	8	7	5	3.7	3.4	—	6	8	3	3.2
Зајечарска — Zayetchar	—	2	3	1	3.2	—	2	3	—	3.4	3.3	—	—	1	—	3.0
Крагујевачка — Kragujevatz	3	4	6	—	3.8	1	4	4	—	3.7	3.7	1	—	3	—	3.5
Крушевачка — Krouchevatz	—	4	10	2	3.1	—	5	4	4	3.7	3.4	—	4	9	3	3.1
Нишка — Niche	2	6	5	2	3.5	1	5	5	—	3.6	3.6	1	—	2	—	3.7
Пиротска — Pirote	3	2	12	1	3.4	4	7	5	—	3.9	3.6	1	7	5	—	3.7
Пожаревачка — Pojarevatz	4	2	4	—	4.0	2	2	2	—	4.0	4.0	1	1	—	2	3.3
Шабачка — Chabatz	1	3	2	1	3.6	—	1	1	2	2.8	3.3	—	—	1	—	3.0
Свега — Total	24	45	74	20	3.4	18	45	43	14	3.6	3.5	7	22	33	10	3.5

Број ученика рођених на страни у Nombre d'élèves nés à l'Étranger en										Рођених у Србији no - Nés en Serbie dans les			Рођених на страни no - Nés à l'Étranger dans les			У опште рођених no - Nés en général dans les			Број ученика рођених од родитеља: Nombre d'élèves dont les parents ont été																								
Босна — Bosnie		Херцеговина — Herzégovine		Старој Србији Ancienne Serbie		Црној Гори — Monténégro		Аустрији — Autriche — Hongrie		Немачкој — Allemagne		Свега — Total		Градовима — Villes		Селима — Villages		Свега — Total		Градовима — Villes		Селима — Villages		Свега — Total		Свештеника — Prêtres		Чиновника — Fonctionnaires		Наставника — Instituteurs		Трговца — Marchands		Занатлија — Artisans		Сагу — Servants		Земљорадника — Agriculteurs		Другог занимања D'autre profession		Свега — Total	
1	1	—	3	3	—	8	29	5	34	4	4	8	33	9	42	3	14	4	11	1	8	—	1	42																			
1	2	1	2	1	—	7	20	9	29	2	5	7	22	14	36	2	7	3	8	1	10	—	5	36																			
1	—	—	—	—	—	1	5	—	5	—	1	1	5	1	6	—	—	—	4	1	—	—	1	6																			
—	—	1	—	—	—	1	10	2	12	—	1	1	10	3	13	2	1	—	3	4	1	—	2	13																			
—	—	—	—	1	1	2	7	7	14	2	—	2	9	7	16	3	3	2	3	2	3	—	—	16																			
—	—	—	—	—	—	—	14	1	15	—	—	—	14	1	15	2	3	1	3	1	—	—	3	15																			
—	—	—	—	1	—	1	14	3	17	1	—	1	15	3	18	—	6	1	3	3	1	1	1	18																			
—	—	—	—	—	—	—	3	7	10	—	—	—	3	7	10	1	1	1	—	4	—	—	2	10																			
—	—	—	2	—	—	2	3	2	5	1	1	2	4	3	7	—	2	—	2	—	3	—	—	7																			
3	3	2	5	8	1	22	105	36	141	10	12	22	115	48	163	13	37	12	42	12	31	1	15	163																			

d'élèves d'après les notes obtenues																											
De la langue																											
Française					Немачког — Allemande					Латинског — Latine																	
A l'examen																											
Усменом — Oral					Писменом — Ecrit					Усменом — Oral					Писменом — Ecrit					Усменом — Oral							
Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих Faibles	Средња оцена Note moyenne	Општа оцена Note générale	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих Faibles	Средња оцена Note moyenne	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих — Faibles	Средња оцена Note moyenne	Општа оцена Note générale	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих — Faibles	Средња оцена Note moyenne	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих Faibles	Средња оцена Note moyenne	Општа оцена Note générale
—	3	5	—	3.4	3.5	1	7	11	9	3.0	—	5	12	2	3.2	3.1	5	9	14	13	3.1	2	7	18	1	3.4	3.2
—	7	3	—	3.8	3.4	2	3	9	5	3.1	1	5	6	2	3.4	3.2	3	7	17	9	3.1	1	5	15	5	3.1	3.1
2	—	1	1	3.0	3.0	—	—	3	1	3.5	—	—	3	1	3.5	3.5	—	2	1	3	2.8	—	2	1	3	2.8	2.8
—	1	1	—	4.0	3.7	1	3	5	—	3.6	1	2	3	—	3.7	3.6	1	6	6	—	3.6	—	2	8	—	3.2	3.4
1	2	3	—	3.4	3.2	—	1	4	5	2.6	1	1	5	1	3.3	2.9	—	4	9	3	3.1	—	3	7	3	3.2	3.1
—	—	2	—	3.7	3.7	1	2	6	2	3.2	—	3	6	—	3.3	3.3	2	3	8	2	3.3	—	1	11	—	3.1	3.2
1	3	8	—	3.4	3.5	1	—	4	—	3.4	—	—	4	—	3.0	3.2	2	2	13	1	3.3	—	4	11	1	3.2	3.2
1	1	—	—	4.5	3.7	4	1	1	—	4.5	—	1	2	—	3.3	4.1	1	2	4	3	3.1	—	5	2	—	3.9	3.4
1	—	1	—	3.0	3.0	—	2	4	—	3.3	—	1	2	1	3.0	3.2	—	3	3	1	3.3	1	2	3	—	3.4	3.3
6	17	24	1	3.6	3.5	10	19	47	22	3.2	3	18	43	7	3.2	3.2	14	38	75	35	3.2	4	31	76	13	3.2	3.2

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Име школе Nom de l'école	Број ученика по оценама из — Nombre															
	Математике — Mathématique							Физике — Physique								
	На испиту —							На испиту —								
	Писменом — Ecrit				Усменом — Oral			Усменом — Oral				Усменом — Oral				
Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих — Faibles	Средња оцена Note moyenne	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих — Faibles	Средња оцена Note moyenne	Општа оцена Note générale	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих — Faibles	Средња оцена Note moyenne	
Гимназије — Gymnases																
I београдска — Le I de Belgrade	2	8	19	12	3.0	4	9	12	2	3.6	3.2	2	8	14	3	3.3
II београдска — Le II de Belgrade	3	4	20	9	3.0	7	6	11	3	3.6	3.3	6	10	11	2	3.7
Зајечарска — Zayéchr	1	1	3	—	3.6	1	1	3	—	3.6	3.6	—	2	3	—	3.4
Крагујевачка — Kragouïévatz	2	2	7	2	3.3	—	4	5	1	3.3	3.3	1	6	5	—	3.7
Крушевачка — Krouchévatz	1	4	3	8	3.9	—	6	5	2	3.3	3.1	1	3	9	1	3.3
Нишка — Niche	—	1	7	7	2.6	—	5	7	—	3.4	3.0	—	5	7	—	3.4
Пиротска — Pirote	2	5	11	—	3.5	3	3	6	3	3.4	3.5	4	1	13	—	3.5
Пожаревачка — Pojarévatz	1	3	4	2	3.3	5	2	1	—	4.5	3.8	3	4	2	—	4.1
Шабачка — Chabatz	2	3	2	—	4.0	—	1	3	—	3.3	3.7	2	4	1	—	4.1
Свега — Total	14	31	76	40	3.1	20	37	53	11	3.5	3.3	19	43	65	65	3.6

Процент одбијених на годину дана био је овакав у гимназијама:

I београдској	23.81
II београдској	22.22
зајечарској	16.67
крагујевачкој	—
крушевачкој	18.75
нишкој	13.33
пиротској	—
пожаревачкој	10.00
шабачкој	14.29
у опште	15.95

Одбијених на годину дана било је највише у I београдској гимназији, а најмање у пожаревачкој.

Односна размера између приправника одбијених на три месеца и на годину дана била је као 100 : 93.

На свагда одбијена била су три кандидата (1 у I београд., 1 у II београд. и 1 у крагујев. гимназији).

Од сто пријављених кандидата одбијено је на свагда 1.84.

По успеху било је приправника:

у гимназијама	одличних	врло добрих	добрих	слабих
I београдској	4	9	19	10
II београдској	3	9	14	10
зајечарској	—	2	3	1
крагујевачкој	1	8	3	1
крушевачкој	—	4	9	3
нишкој	1	4	9	1
пиротској	1	5	12	—
пожаревачкој	1	6	2	1
шабачкој	—	4	3	—
у опште	11	51	74	27

Од сто приправника било је:

у гимназијама	одличних	врло добрих	добрих	слабих
I београдској	9.52	21.44	45.23	23.81
II београдској	8.33	25.00	38.89	27.78
зајечарској	—	33.33	50.00	16.69
крагујевачкој	7.69	61.54	23.08	7.69
крушевачкој	—	25.00	56.25	18.75
нишкој	6.67	26.66	60.00	6.67
пиротској	5.56	27.78	66.66	—
пожаревачкој	10.00	60.00	20.00	10.00
шабачкој	—	57.14	42.86	—
у опште	6.75	31.29	45.40	16.56

Од испита су одустала два кандидата, у проценту 1.23.

Највише је било ученика по успеху добрих, а најмање одличних.

Средња оцена успеха била је у гимназијама:

I београдској	3.2
II београдској	3.1
зајечарској	3.2
крагујевачкој	3.7
крушевачкој	3.1
нишкој	3.3
пиротској	3.4
пожаревачкој	3.7
шабачкој	3.6
у опште	3.3

Најбољи је успех био у крагујевачкој и пожаревачкој гимназији, а најслабији у II београдској и крушевачкој.

По годинама живота било је приправника у гимназијама:

d' élèves d' après les notes obtenues de															Општи извод Résumé général				
Филозофије — Philosophie					Историје и географије Histoire et géographie					Природне историје Histoire naturelle					Број ученика Nombre d' élèves				
A l' examen																			
Усменом — Oral					Усменом — Oral					Усменом — Oral									
Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих — Faibles	Средња оцена Note moyenne	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих — Faibles	Средња оцена Note moyenne	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих — Faibles	Средња оцена Note moyenne	Одличних Excellents	Врло добрих Très bons	Добрих — Bons	Слабих Faibles	Средња оцена Note — moyenne
2	10	20	—	3·4	11	9	11	1	3·9	4	10	18	—	3·6	4	9	19	10	3·2
6	5	17	—	3·6	7	8	11	2	3·7	2	11	16	—	3·5	3	9	14	10	3·1
—	—	—	—	—	—	1	4	—	3·2	—	3	2	—	3·2	—	2	3	1	3·2
—	—	—	—	—	5	5	3	—	4·2	5	5	3	—	4·2	1	8	3	1	3·7
3	6	7	—	3·8	1	5	9	1	3·4	5	5	11	—	3·3	—	4	9	3	3·1
—	4	10	—	3·3	2	4	7	—	3·6	1	1	11	—	3·2	1	4	9	1	3·3
—	4	14	—	3·2	2	8	8	—	3·7	—	5	13	—	3·3	1	5	12	—	3·4
2	5	2	—	4·0	5	3	1	—	4·4	2	6	1	—	4·1	1	6	2	1	3·7
—	—	—	—	—	3	1	3	—	4·0	—	2	5	—	3·3	—	4	3	—	3·6
13	34	70	—	3·5	36	44	57	4	3·8	14	48	80	—	3·5	11	51	74	27	3·3

О Д Г О Д И Н А	И београдској	II београдској	зајечарској	крагујевачкој	крушевачкој	нишкој	пиротској	пожаревачкој	шабачкој	свега
18	8	3	—	5	1	1	5	5	2	30
19	10	12	3	3	4	6	1	12	1	42
20	7	1	3	3	3	4	2	12	3	27
21	10	10	—	1	3	2	3	—	—	29
22	6	3	1	—	3	—	6	—	—	21
23	1	3	—	1	2	—	—	—	1	8
24	—	2	—	—	—	2	1	—	—	5
25	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1

Од сто приправника било је у гимназијама од година :

О Д Г О Д И Н А	И београдској	II београдској	зајечарској	крагујевачкој	крушевачкој	нишкој	пиротској	пожаревачкој	шабачкој	свега
18	19·05	8·33	—	38·46	6·25	6·67	27·78	50·00	28·57	18·41
19	23·81	33·33	50·00	23·08	25·00	40·00	5·56	20·00	14·29	25·77
20	16·67	2·78	33·33	23·08	18·75	26·67	11·11	20·00	42·86	16·56
21	23·81	27·78	—	7·69	18·75	13·33	16·67	—	—	17·79
22	14·28	13·89	16·67	—	18·75	—	33·33	—	—	12·88
23	2·38	8·33	—	7·69	12·50	—	—	—	14·28	4·91
24	—	5·56	—	—	—	13·33	5·56	—	—	3·07
25	—	—	—	—	—	—	—	10·00	—	0·61

У свима гимназијама највише је приправника било у 19. години, а најмање у 25. години.

Просечна година живота једнога приправника износила је у гимназијама :

И београдској	20·00
II београдској	20·53
зајечарској	19·83

крагујевачкој	19·31
крушевачкој	20·56
нишкој	20·13
пиротској	20·44
пожаревачкој	19·30
шабачкој	20·57
у опште	20·11

Приправника рођених у Србији било је :

из округа	У Г И М Н А З И Ј А М А									свега
	I београдској	II београд.	зајечарској	крагујевач.	крушевачкој	нишкој	пиротској	пожарев.	шабачкој	
ваљевског	5	—	—	—	—	—	—	—	—	5
врањског	1	2	—	—	1	2	—	—	—	6
крагујевачког	—	5	—	7	—	—	1	1	—	14
крајинског	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2
крушевачког	2	3	—	—	8	2	—	—	—	15
моравског	2	1	—	1	—	3	4	1	1	13
нишког	—	—	—	—	2	5	—	—	3	10
пиротског	—	—	—	—	—	1	8	—	—	9
подринског	4	1	—	—	—	—	—	—	—	5
подунавског	1	4	1	1	—	—	2	3	—	12
пожаревачког	3	1	—	—	—	1	1	5	—	11
рудничког	3	6	—	2	2	—	—	—	—	13
тимочког	—	—	4	—	—	—	—	—	—	4
топличког	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ужичког	—	—	—	1	—	—	1	—	1	3
гр. Београда	12	6	—	—	—	1	—	—	—	19
свега	34	29	5	12	14	15	17	10	5	141

Од сто приправника рођених у Србији било је :

из округа	У Г И М Н А З И Ј А М А									свега
	I београд.	II београд.	зајечарској	крагујевач.	крушевачкој	нишкој	пиротској	пожаревач.	шабачкој	
ваљевског	14-71	—	—	—	—	—	—	—	—	3-55
врањског	2-94	6-90	—	—	7-14	13-33	—	—	—	4-26
крагујевачког	—	17-24	—	58-34	—	—	5-88	10-00	—	9-93
крајинског	2-94	—	—	—	7-14	—	—	—	—	1-42
крушевачког	5-88	10-34	—	—	57-14	13-33	—	—	—	10-64
моравског	5-88	3-45	—	8-33	—	20-00	23-53	10-00	20-00	9-22
нишког	—	—	—	—	—	33-33	—	—	60-00	7-09
пиротског	—	—	—	—	—	—	6-67	47-06	—	6-38
подринског	11-77	3-45	—	—	—	—	—	—	—	3-55
подунавског	2-94	13-79	20-00	8-33	14-29	—	11-77	30-00	—	8-50
пожаревачког	8-82	3-45	—	—	—	6-67	5-88	50-00	—	7-80
рудничког	8-82	20-69	—	16-67	—	—	—	—	—	9-22
тимочког	—	—	80-00	—	—	—	—	—	—	2-84
топличког	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ужичког	—	—	—	8-33	—	—	5-88	—	20-00	2-13
гр. Београда	35-30	20-69	—	—	—	6-67	—	—	—	13-47

Највише је приправника дао град Београд и округ крушевачки, а најмање је дао крајински округ; топлички округ није дао ни једног приправника.

Од приправника рођених ван Србије највише је било из Аустрије, а најмање из Немачке, за тим из Старе Србије.

Процент њихов овакав је :

из Босне	13-64
„ Херцеговине	13-64
„ Ст. Србије	9-09
„ Црне Горе	22-73

„ Аустро-Угарске	36-36
„ Немачке	4-54

На сто приправника рођених у Србији долазило је приправника рођених ван Србије 15-60.

Приправника рођених у Србији било је у гимназијама :

	из градова	из села
I београдској	29	5
II београдској	20	9
зајечарској	5	—
крагујевачкој	10	2
крушевачкој	7	7

нишкој	14	1
пиротској	14	3
пожаревачкој	3	7
шабачкој	3	2
свега	105	36

Од сто приправника рођених у Србији било је у гимназијама:

	из градова	из села
I београдској	85·29	14·71
II београдској	68·96	31·04
зајечарској	100·00	—
крагујевачкој	83·33	16·67
крушевачкој	50·00	50·00
нишкој	93·33	6·67
пиротској	82·35	17·65
пожаревачкој	30·00	70·00
шабачкој	60·00	40·00
свега	79·43	20·57

У опште било је у гимназијама:

	грађана	сељака
I београдској	33	9
II београдској	22	14
зајечарској	5	1
крагујевачкој	10	3
крушевачкој	9	7
нишкој	14	1
пиротској	15	3
пожаревачкој	3	7
шабачкој	4	3
свега	115	48

У опште проценат приравника био је овакав у гимназијама:

	грађана	сељака
I београдској	78·57	21·43
II београдској	61·11	38·89
зајечарској	83·33	16·67
крагујевачкој	76·92	23·08
крушевачкој	56·06	43·94
нишкој	93·33	6·67
пиротској	83·33	16·67
пожаревачкој	30·00	70·00
шабачкој	57·14	42·86
свега	70·55	29·45

У опште у свима гимназијама било је више грађана него сељана, сем пожаревачке гимназије, у којој је било 70% сељана.

На сто ученика грађана долазило је сељана у гимназијама:

I београдској	27
II београдској	64
зајечарској	20
крагујевачкој	30
крушевачкој	79
нишкој	7
пиротској	20
пожаревачкој	233
шабачкој	75
свега	42

Ученика било је од родитеља:

у гимназијама	свештеника	чиновника	наставника	трговаца	занатлија	земљорадника	слугу	др. занимања
I београдској	3	14	4	11	1	8	—	1
II београдској	2	7	3	8	1	10	—	5
зајечарској	—	—	—	4	1	—	—	1
крагујевачкој	2	1	—	3	4	1	—	2
крушевачкој	3	3	2	3	2	3	—	—
нишкој	2	3	1	5	—	1	—	3
пиротској	—	6	1	5	3	1	1	1
пожаревачкој	1	1	1	1	—	4	—	2
шабачкој	—	2	—	2	—	3	—	—
свега	13	37	12	42	12	31	1	15

У П Р О Ц Е Н Т У

у гимназијама	свештеника	чиновника	наставника	трговца	занатлија	земљорадника	слугу	др. занимања
I београдској	7.14	33.34	9.52	26.19	2.38	19.05	—	2.38
II београдској	5.56	19.44	8.33	22.22	2.78	27.78	—	13.89
зајечарској	—	—	—	66.66	16.67	—	—	16.67
крагујевачкој	15.38	7.69	—	23.08	30.78	7.69	—	15.38
крушевачкој	18.75	18.75	12.50	18.75	12.50	18.75	—	—
нишкој	13.33	20.00	6.67	33.33	—	6.67	—	20.00
пиротској	—	33.33	5.56	27.77	16.66	5.56	5.56	5.56
пожаревачкој	10.00	10.00	10.00	10.00	—	40.00	—	20.00
шабачкој	—	28.57	—	28.57	—	42.86	—	—
свега	7.98	22.70	7.36	25.77	7.36	19.02	0.61	9.20

У опште највише је било у гимназијама трговачких синова (25.77%, у зајечарској гимназији било их је 66.67%), а за тим чиновничких, и то у гимназијама: I београдској и пиротској; а најмање је било служитељских (0.61%). (Наставиће се).

НАУКА И НАСТАВА

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ШТОХОЛМУ

Основне школе у Штохолму уређене су према нарочитом закону, који важи само за осн. школе у Штохолму и Готенбургу (од ове године). Овај је закон ове године нешто измењен, и доста се разликује од закона о основ. школама, по коме су уређене све остале основ. школе у Шведској.

Штохолм је подељен на 9 школских округа или општина. Свака општина стара се о својим школама сама. Држава помаже општине само у толико, што даје општинама $\frac{2}{3}$ од систематичких плата учитеља-ца. Све остале издатке: око подизања нових школа, оправака, набавку учила, на повишице, пензије и станарину учитеља-ца чине саме општине. На ипак Штохолм има тако дивне и модерне школске зграде, да би се њима могла подичити и ма која друга европска престоница. У свакој општини је по 1—2 па и 3—4 великих лепих школ. зграда, које стају по 3—400.000 па и преко 500.000 круна. Идуће године отпочеће се зидати 4 нове школске зграде, од којих ће свака стати и преко пола милиона круна. У свима школама налазе се велике и лепо уређене сале за гимнастику,

„слојд“, школ. кујну и певање. Сале за гимнастику су обично издвојене од главне зграде, а сале за слојд су на најгорњем спрату и удешене су тако да им светлост долази одозго с крова, те је таква светлост веома удесна за рад. Сем тога мало која школа да нема лепо уређено купатило са кадама или са басеном, у коме се сваки ученик окупа у 3 недеље 1 пут.

Школска година. Школе у Штохолму можемо поделити на 2 групе: на школе са дневном и на школе са вечерњом наставом. У прву групу долази и права основ. школа, која има 14 курсева од којих су 12 обавезни а последња 2 необавезна. Сваки курс (течај) траје од прилике по године, према томе цела основ. школа траје 6, односно 7 година. Али сваки курс можемо сматрати као скраћену школ. годину, јер се у почетку свакога курса стари ученици преводу у старије курсеве, и примају нови ученици (почетници). Дакле *упис* нових ученика врши се 2 пут преко године.

У свима осн. школама у Штохолму изведена је *алтернација*, т. ј. учитељи иду заједно са ученицима у старије курсеве. Но учитељице прате ученике само до 8-ог курса (у мушким школама где су помешана и мушка и женска

деца), а после мушкарци прелазе код учитеља а женска се деца одвајају у женска одељења. У опште правило је, да учитељице предају у мушкој школи само у нижим разредима (курсевима — до 8-ог) а у вишим само учитељи. Разлог је за то, што се вели да учитељице имају више стрпљења, да раде са мањом децом и постижу боље резултате од учитеља, док су за старије класе неподесне, а нарочито с тога што не могу да одржавају ред и дисциплину над одраслијом мушком децом. Но овим се не каже, да учитељи нису за рад у нижим курсевима. За прве курсеве у основ. школи потребне су у опште боље учитељске снаге; јер за рад у тим курсевима треба више вештине и умешности по знања, а у целокупном раду учитељ се понајвише огледа као „прави учитељ“. Сем тога, у тим курсевима полаже се темељ свему доцнијем раду, па ако темељ или основна знања не буду као што ваља, онда ће ученици рамати кроз целу основну школу а можда и даље.

Сем ове деобе на *курсеве* основна школа дели се на 7 *класа* (разреда), од којих свака класа има 2 течаја: *зимњи* и *летњи*, но обичнија је она прва деоба на курсеве.

Летњи течај почиње 8. јануара, а свршава се 14.—15. јуна. Јесењи или зимњи почиње 23. августа и траје до 18. децембра. Према томе настава у летњем течају траје 23, а у јесењем 17 недеља, или преко целе школ. године 40 недеља.

Број деце која походе основ. школе у Штохолму за последњих 5 година нагло је порастао. У години 1893-ћој било је: 20.091 а сада 25.007 ученика. Прираштај ученика за последњих 5 година био је овакав: (I) 1281, (II) 1103, (III) 1010, (IV) 1011 и (V) 459 или свега 24% од броја у 1893-ћој години. А према томе и *број учитеља ца* порастао је од тога доба од 557 на 672. У 1893-ћој години долазило је просечно на сваког наставника-цу по 36, а сада 37, ученик.

У идућем школ. течају број наставника повећаће се са 30, тако да ће свега бити у Штохолму 712 учитеља-ца, од којих су 602 редовни.¹⁾

До сада су постојала тако звана *дуила одељења* (т. ј. таква, у којима је један исти наставник радио, и то до подне с једним а од подне с другим одељењем). Но дошло се до уверења, да су оваква одељења неподесна из

више разлога, а највише с тога, што учитељ, који ради са 2 одељења, због великог наставног материјала, нема довољно времена, да поклони више пажње и на васпитну страну код ученика. С тога су неки школ. одбори тражили од глав. школског одбора у Штохолму, да се ова дуила одељења сасвим укину. Прошле године било је 36 оваквих одељења, а у последњем течају било је 14, но идућег течаја неће бити више ни једног таквог одељења.

У Штохолму има сада 702 одељења основ. школа. И поред толиких колосалних зграда нема довољно локала за сада за сва одељења, те по 2—3 одељења уче у једној истој учионици, нпр. у једној учионици учи који виши курс од 8—1 сах. пре подне; од 2—6 који нижи курс и од 6—8 које одељење грађанске или продужне школе. То је овде још и могуће чинити без велике штете по децје здравље, јер се строго пази на проветравање, а и с тога, што је вентилација удешена на најмодернији и најсавршенији начин; но у нижим школама би то било убитачно по децје здравље.

Настава траје 5 часова дневно у одељењима која раде пре подне (од 8—1 а зими од 8.30—1), а у одељењима која раде после подне (нижи курсеви) 4 часа и то од 2—6 ч.

Између часова ученици имају одморке и то пре подне 3, по 10 мин.; и један од 1/2 сах. (од 10—10 1/2) за доручак; после подне 2, по 10 мин. и 1 од 20 мин. за ужину (после другог часа). Укупно време за одморке је 40—60 минута.

Настава у слојду за мушкарце (картонажи, металним радовима, преради дрвета и повезивању књига) траје од 3—8 ч. после подне, само суботом од 3—6 часова. Настава у слојду за девојчице (шивење, кројење итд.) обично је последњих часова пре подне. У радионице за слојд ученици долазе у групама од 15—20 и то 3 пута недељно по 2 1/2 часа.

У основним школама у Штохолму учи се: хришћ. наука, шведски језик, рачун, геометрија, историја, земљопис (отацбине и кратак преглед осталих културних земаља), познавање природе, певање, цртање, гимнастика и војничка вежбања с оружјем, а сем тога слојд и за мушкарце и за девојчице. За сваки курс прописано је детаљно програмом шта се има прећи из кога предмета.

Ја ћу овде у кратко поменути шта се из кога предмета учи:

¹⁾ Стадни и с правом на пензију.

Хришћанска наука се учи кроз целу основ. школу (1—14 курса). У нижим курсевима учи се библијска историја, стари и нови завет, читање појединих глава из библије с кратким објашњењима и пропитивањем садржине, даље катихизис и извесан број псалама за певање. Свакога дана настава се и почиње и свршава молитвом коју обично чита сâм наставник а после молитве пева се по који псалом. Са читањем библије почиње се од 5-ог курса. Готово свакога дана настава почиње тиме, што учитељ прочита само један одељак или целу главу из неког јеванђеља, у којој је описаи који догађај из Христовог живота, то прочита још који ученик, а за тим учитељ пропита ученике о садржини. То траје обично 15 минута, а после се прелази на учење катихизиса. Настава из катихизиса је веома сухопарна, заморава јако децу и односи много времена. То увиђају и сами шведски учитељи, и у последње време почели су дизати свој глас противу тога и у штампи и на својим зборовима. Али свештенство има јакога утицаја на основ. школу, с тога, што су обично свештеници преседници школ. одбора, а они најчешће врше непосредни надзор над основним школама и не допуштајући никако, да се што мења у веронауци. Они себе сматрају као једино компетентне за одређивање наставног градива из веронауке.

Матерњи језик учи се такође кроз целу основ. наставу. У првом течају служе се при читавању немачком гласовном методом. Овде нисам нигде нашао на старинско срицање, као што сам то нашао на другим местима. У опште читање је у свима течајевима лепо и правилно. У нижим курсевима имају неколико различитих читанака приватнога издања, а у старијим једну повећу читанку која је државно издање а употребљује се у свима школама у земљи. Уџбеници су богато илустровани с одабраним чланцима из историје, природних наука, земљописа итд. Поред читанака ученици чешће читају на часу друге лепе и поучне књижице и песме из дечје литературе или патриотскога садржаја. У најстарија 2 курса ученици имају поред читанака и један роман из шведске историје са илустрацијама, који читају као и читанку. Учење граматике не односи онолико времена као у нашим школама.¹⁾ Да се граматика не учи у оволикој опширности у нашим школама, могло

би се много више пажње поклонити оваквим читањима и код нас а моје је мишљење, да би од тога далеко више користи било, како за само читање и изучавање правилнога говора, тако и за буђење патриотизма у наше омладине, но што се има користи од изучавања сувопарних граматичких правила, која се уче и знају само у школи, а чим се прекорачи школски праг, то знање ишчезне, као да га није ни било и не буде никакве вајде од тога. Богат материјал за оваква читања имамо у нашим лепим народним песмама и приповеткама и у описима догађаја из наше новије историје.

Декламовања нема оваквог као што је у нашим школама. Декламовање им се састоји у томе што поједине лепе саставе у стиховима читају из књиге мало лакше и с нагласком.

Писање. У швед. основ. школама разликује се тројако писање: правилно писање, лепо писање и стилисање. Код првога писања обраћа се пажња на правилно писање појединих слова речи и реченица, да се не изостављају поједина слова итд. Код другог писања пази се више на естетичну страну при писању, а под трећим подразумевају се писмени састави и различита друга писмена вежбања, која су потребна у практичном животу. За ову другу врсту писања узимљу се примери из уџбеника (граматичице), које учитељ диктира а ученици исписују, а после наставник прегледа ђачке радове и подвуче погрешке црвеним мастилом, па их врати ученицима а они поново правилно исписују погрешно написане речи.

Месечник. (Monad bok). У неким школама налазио сам на једну веома интересантну ствар у писању. Почињући од 1-ога курса на кроз целу основну школу ученици пишу у једној свешчици (коју зову месечник — monad bok) свакога месеца по једну страну. У нижим курсевима ученици пишу поједина слова, речи и реченице, а доцније долазе различита писмена вежбања и састави. Те се свешчице чувају, и иду с ученицима из течаја у течај; и на свршетку школе врате се ученицима. По овим сачуваним прописима може се видети како је који ученик напредовао у писању у појединим курсевима, и за све време школовања, а ове књижице су у исто време и лепа успомена ученицима.

Сва писмена вежбања у старијим курсевима имају више практичан карактер с нарочитим обзиром на доцнију употребу у животу. Пи-

¹⁾ Шведска граматика за основ. школе (за све курсеве) износи једва 40 листова мале осмине, у којој су још многобројни примери за писмена вежбања.

смене ђачке радове учитељи прегледају и поправљају црвеним мастилом код својих кућа или заједнички с ученицима у школи. То може да буде с тога, што овде ученици ређе пишу (3—4 пута у недељи) па је и могуће да учитељ исправи погрешке ђачке. Али код нас се пишу по негде и по 2 прописа на дан, те учитељ и поред све добре воље, нема кад да то чини, кад у разреду има по 40—50 ученика. По моме мишљењу боље је овако ређе писање и под надзором наставника у школи, но често писање прописа код куће. Ми свуда, па и у писању више обраћамо пажњу на квантитет но на квалитет. Обележене речи (погрешне) мора ученик правилно поново 1—2 пут да испише, па тек онда да пише оно, што и остали другови, који су правилно исписали своје радове.

У многим школама наишао сам на *усправно писање*, које је и код њих, као и код нас, заведено проба ради. Ученици који у I-ом курсу почну писати усправно, морају кроз целу основ. школу тако писати. Шведски учитељи имају двојак мишљење о овоме писању. Наставници-це који раде у нижим курсевима бране ово писање, и наводе ове разлоге: а) у I-ом курсу лакше је научити децу овом писању но косом, а опазило се да су и сама деца по природи наклоњенија овом писању но косом; б) деца при овом писању седе правилније; в) постиже се бољи успех са овим писањем; г) деца у опште лепше пишу. Многи су опет против овога писања. Они веле: доиста је лакше научити децу овом писању но косом и деца у почетку доиста лепше пишу, али се доцније не постижу особити резултати. Што се тиче држања тела дечјег при писању, они тврде, да оно не зависи у опште толико од начина писања, колико од самога настојавања учитељева да деца увек седе правилно при писању.¹⁾ А нарочито у нижим курсевима треба учитељ да обрати нарочиту пажњу на правилно седење ученика при писању, и да буде неуморан у исправљању и опомињању. Но највећа је мана овом писању, веле они, што се њиме не може брзо писати, а такво је писање најпотребније у животу.

Рачун. За сваки курс програмом је детаљно прописано шта се има прећи. Тако у I-ом курсу учи се од 1—10, у II-ом 1—30, у III-ем 1—50, у IV-ом, 1—100, у V-ом 1—1000 итд. (Ово одговара нашем програму из рачуна за полу-

¹⁾ Као прилог овоме тврђењу и ја могу да наведем и то, што сам налазио неправилно седење при писању и код оних учитеља код којих је усправно писање заведено.

годишње течајеве). Уче се сва 4 вида рачунања, упознавање са метарским и новчаним системом и деобом времена, интересно рачунање, правило тројно итд. У последњем курсу и у мушким и у женским школама предаје се и просто књиговодство. Пошто рачунање с метарским и новчаним системом долази сваки час у употребу, то и деца имају прилике да се још и код својих кућа упознају у неколико с њима, те у школи има то упознавање само да се настави: с тога се још у првим курсевима (I и II) почиње са метарским мерама и новчаним системом. У нижим курсевима рачун се предаје лепо и са очигледним средствима: коцкама (које сваки ђак има и које су школска својина), куглицама, цртањем црта, тачака, кретића итд. на табли и таблицама, са задавањем примера из живота и околине дечје, који су увек природни и смишљени. Код појединих учитељица сам само налазио да траже веома брзе одговоре од ученика, јамачно ради тога, да покажу, како њихови ученици могу и веома брзо да рачунају! Учитељи у старијим курсевима држе се на против увек штампаних уџбеника, и задају увек примере само из књига. На усмено рачунање се у опште мање пажње обраћа но на писмено.

Интересантно је то што ја у овако великој и богатој вароши, која троши више од 1,000.000 кр. годишње на своје школе, нисам нашао ни у једној школи онако велику и скупу руску рачунаљку, као што је код нас махом све школе и на селу имају, но свуда малу, просту и више за ручну употребу, која не стаје више од 1—2 круне.

Домаћи задаци задају се 1—2 пута недељно, које учитељ поправља или у школи с ученицима или код своје куће.

Геометрија се учи у последња 4 курса. Учи се о линијама, угловима и површинама; цртање и срачунавање површине и запремине код: коцке, призме, пирамиде, цилиндра, конуса, кугле итд. конструкционо цртање (цртање машина, алата и појединих предмета) у школи и код куће, све у перспективи. Ово цртање у последња 2 курса веома је лепо, и код заузимљивијих учитеља ученици раде ове радове тушем и воденим бојама с највећом вољом и интересовањем. Ко види ове радове, неће веровати, да су ово радови ученика основ. школе, но ће мислити, да су то радови ученика које техничке школе или реалке. У шведским осн. школама се у опште више и боље црта но

код нас, и овим су радовима далеко одвојили од нас.¹⁾

За геометриско цртање ученици имају нарочите мале свешчице, на којима исцртавају све оно што учитељ на школ. табли показује, као и оно што им зада као домаћи задатак. За паралелне курсеве у женској школи програм из Геометрије је исти, само у неколико скраћен.

Шведска историја учи се од V-ог курса па до XIV-ог. У нижим курсевима упознају се ученици са скаскама и усменим предањима из швед. митологије и историје, а доцније уче и праву историју у кратком прегледу. У читанкама за старије курсеве унесено је много историјског материјала у виду опширних биографија знаменитих владалаца из швед. историје и описа појединих историјских догађаја. Почињући од 9-ог курса па до 14-ог изучавају се „Слике из опште историје и то укратко и само најглавније ствари (према читанци)“. Нарочитог удбеника за општу историју нема, но је сав наставни материјал из опште историје унесен у читанке.

Шведска историја се веома лено предаје. Нарочито се обраћа пажња на неговање и буђење патриотизма. То чине шведски учитељи истицањем у свакој даној прилици славнога „Густавинског“ и каролинског доба, као да је Шведска била једна од најмоћнијих и највећих држава у Европи; певањем и читањем патриотских песама, декламацијама и биографијама знаменитих људи из шведске историје итд.

Географија почиње од 4-ог курса па до 14-ог. У IV-ом курсу деца се упознају с најобичнијим појмовима из Географије, нпр. шта је острво, полуострво, река, језеро, планина итд. а сем тога о Штохолму и најближој околини његовој. При предавању о Штохолму, Христијанији и Готенбургу наставници се служе лепим колорисаним сликама тих вароши, и на њима показују све знаменитије зграде и места, те је тиме настава очигледнија и интереснија.

У V. курсу уче о округлини земљиној и подели на 5 делова света с употребом глоба и плани-глоба, подели Шведске на главне делове (области и округе). У VI. курсу о двема областима које су најближе Штохолму: Svealand и Norland, у VII. о Gotland-у, у VIII. о Данској са Исландом и о Финланду, у IX. о Русији, Немачкој и Аустрији, у X. о Енглеској, Француској, Холандији, Белгији и Швајцарској, у

XI. о Јужној Европи са понављањем отаџбинског земљописа, у XII. кратак преглед осталих делова света, у XIII. и XIV. о Шведској и Норвешкој исцрпно, с нарочитим обзиром на друштвене прилике. У свима школама наилазно сам на доста карата, слика и других наставних средстава за земљопис, али сам веома ретко где нашао, да је што сâм учитељ израдио и спремио, но је махом све школа набавила. Учитељи чак ређе и цртају на табли земље о којима предају, као што код нас чине бар бољи учитељи, но се служе само картама. Ученици цртају поједине земље о којима уче бојама на хартији као и код нас. Једна општина набавила је за своју школу чак и чаробну лампу, којом наставник једнога часа показа ученицима на платну слике знаменитих људи, места и споменика, о којима је у земљопису предавано.

Земљопис се доводи у везу с историјом где год је могуће у предавању. Најопширније се учи о отаџбини и околним државама с којима Шведска има чешће везе и додира, а о осталим земљама веома укратко и површно. Тако нпр. неки учитељи помену Србију и у њој Мораву, Саву, Дунав и Београд а неки ни толико!

Познавање природе (Naturlära). Овај назив обухвата: познавање човека, зоологију, ботанику, физику, хемију и минералогiju. Наставно градиво из ових наука унесено је све у један удбеник, који носи општи назив „познавање природе“ и у коме су обухваћена најопштија знања из горепомнутих предмета и која су најпотребнија у обичном животу. Тај удбеник је за све курсеве осн. школе у Штохолму а и у целој земљи, а програмом је детаљно прописано шта ће се у ком курсу учити. Сав наставни материјал у тој књизи разрађен је јасно и укратко а сем тога објашњен је и многим илустрацијама (од којих су неке и у боји). Уз то и у читанке је унесен приличан број чланака из тога предмета, који допуњују оно што се у школи учило.

Готово све школе у Штохолму имају велике и скупе збирке наставних средстава за: физику, хемију, минералогiju итд. Неке од основ. школа у Штохолму имају такве велике збирке какве многе наше гимназије немају. Поред апарата, модела и справа осн. школе у Штохолму имају велике лепе и богато колорисане слике за зоологију, ботанику, физику итд.

Слојд. Ручни радови заведени су у свима школама у Штохолму, како за мушку тако и за женску децу. У нижим курсевима раде и

¹⁾ Ја сам набавио од познатих ми учитеља неколико оваквих цртежа за наш педагошки музеј.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мушка и женска деца једне исте ручне радове: шивење и плетење и настава је у слојду обавезна. У старијим курсевима раде радове од метала, дрвета и картона. Школски одбори доносе одлуке о томе да ли ће настава бити обавезна или не. Деци се оставља на вољу да бирају коју хоће врсту слојда. У овој години било је 166 одељења за ручне радове са по 15—20 ученика у одељењу, свега 2820. Поједина одељења имају 4—7½ часова недељно за ручни рад а учитељи за слојд имају по 15 часова недељно наставе у слојду, за што имају додатке по 750 круна годишње. Најрадије раде деца радове од дрвета (1505), па од картона (1035) а најмање металне радове (280). На свакога ученика долази просечно по 190 часова годишње за слојд. Ручни радови раде се после подне од 3—8 часова, изузев женске ручне радове, који долазе пре подне. Израђене моделе деца добивају бесплатно на крају свакога курса.

6. децембра 1898. год.

Штохолм.

Јован Милијевић,
учитељ

ДВЕ ЛЕКЦИЈЕ ИЗ ПРАКТИЧНЕ ПЕДАГОГИЈЕ

(НАСТАВАК)

Нема сумње, покорност законима је прва грађанска врлина и поковање реду биће увек основна врлина ђачка. У васпитним заводима — и то у толико више, у колико је више деце у њима — требаће увек најпре осигурати материјалан ред, што је барем релативно добро и мора се у сваком случају сматрати као нужност. Али то би било полицијски, а не васпитачки, ако би се овај ред стварао механички, не поправљајући унутрашње склоности деце, не чинећи, да она буду подобнија, да се сама управљају једнога дана, кад надзор престане. Добре навике не могу се лако оценити, али наравно, кад оне омогућавају, да се осећања и начела приведу у дела. У васпитању много мање вреди оно, шта чини ученик, него мотиви, којима се поковава, начела владања, која он усваја. Добро чувати децу, то је почетак мудрости; али то није и свршетак. Младић, добро чувац, разликује се од добро васпитана младића у томе, што би овоме био права супротност, кад би се морао увек чувати и кад се не би најпосле сам умео чувати. „Хоћу, вели Монтењ, да он не чини зло не с тога, што га не може

чинити већ с тога, што га не може штети* . То је главна тачка код демократије, у којој, пошто сви учествују у грађењу закона, нема више спољних узда, и у којој индивидуалне, личне импулсе контролише само њихова савест.

Али задатак наставе није, да људе научи, како да се управљају; то је ствар пракције и вежбања. Сваки зна, да човек може у глави имати најлепше формуле, па опет никакве користи немају отуда у свом владању. Истина је, да би се морална настава могла увести изричније у нашим школама; истина је, да она долази доста доцкан, на крају студија, тек у разред философије (последњи разред у француским гимназијама) и да би управо било чудо, кад би она могла овде поправљати већ раније стечене ученичке навике и израђен карактер. Али ма како била организована ова настава из морала, она ће сама по себи имати само тек ограничен утицај; она ће моћи тек само додирнути ону „другу природу,“¹⁾ накаламљену на прву, ако се њоме покуша деловати на њу. Највећи добитак од нашег моралног васпитања много мање је дело онога, што нам се каже и што нам се говори, него онога, што нам се делом, примером показује и на што се упућујемо; другим речима, него режима, у који се стављамо кроз целу фазу, у којој се образује личност.

Начин живота, дисциплина, то је ето права школа за морал или за нарави. Међу тим, нарави или морал, који бисмо хтели створити, не би вредел ни у колико, ако би били механички и без душе; ако би нам наређивали неке радње без претходног деловања на срце и на разум; ако би нам мењали или ломили вољу у место да је задобију. Намећући свима без поговора нужни, непроменљиви ред, слободоумна дисциплина има да се најпре побрине, да тај ред разумемо и заводимо; она се има постарати, да јој буду чувари баш они, на које примењује тај ред. Она се не позива на страх од казне, већ на свест о реду, на осећање личне и заједничке части. Она води битно рачуна о личним карактерима, тражећи од свакога оно, што он може дати, и пазећи на развитак свих. Она ободрава иницијативу, она воли сваку часну слободу. А да ли је таква дисциплина слаба, разуздана? Тај прекор чинити, значило би, не разумети је; јер, што мање она брани ствари, у толико јој је лакше бранити их строго, одлучно. Она налаже само оно, што је потребно, али оно, што она налаже, она га налаже без милосрђа. Они, у чијим се рукама она појави као слаба, и не могу је држати, они је могу само изигравати.

¹⁾ Французи имају изреку: навика је друга природа.

Један други и друкчије озбиљан приговор хоће да каже, да је једна тако висока дисциплина немогућна у нашим великим гимназијама и то баш због њиховог великог броја ђака. Ја не мислим, да је немогућна, нарочито с тога, што је она била већ у велико примењена бар у једном париском средњем заводу и то још пре, него што је последњим министарским расписом претписана, и што је данас већ свуда уведена. Међу тим, слажем се с тим, да ју је тешко применити, извести, и разлоге за то већ сам вам поменуо. Да, ред је свакад људима осетљив, апели на добру вољу свакад се тешко примају, пристанак на слободу свакад је тежи у гушћој средини, у којој управа не може бити толико, колико би требало, једноставна и у исти мах чврста, не може свуда доспевати ни све држати. Како да човек довољно и пазу на унутрашњи развратак сваког карактера, кад је већ сувише велики посао и само то, да се добије и одржи спољни ред, и кад је готово материјална немогућност, да управник завода добро упозна све своје ученике? Отуда се изриком и признало, да заводи с умереним бројем ђака и раздељени у мање групе могу заједно и имати потпуно слободоумну дисциплину; с тога је већ и исказана жеља, да број ученика у једној гимназији буде тачно одређен и умерен, нпр. 500 за заводе с екстернатом, 400 за мешовите заводе, а највише 300 за интернатске заводе.

У осталом ја нећу да тиме бацам сенку на неке наше заводе, као на прилику лицеј Луја Великог (Lycée Louis le Grand), који има увек велики број ђака, а који је велике резултате постизавао. Треба поштовати ове славне установе, пошто оне већ постоје, и пошто би се према садашњем мњењу публике оне морале сматрати као повишење, кад би им број ученика опао. Али баш управо ту сам ја и могао видети мерило, како незгода тако и добрих страна од ових прекомерних ђачких нагомилања. Ма како да су били устаоци његови директори, које смо видели неуморне на делу, ипак ја морам признати — а овоме нису криви они — да васпитање у правом смислу речи није било у тим неприродним приликама, (управо није ни могло бити) на висини наставе; па и сама настава је далеко од тога да средњем броју својих ученика донесе оне плодове, који би били у сразмери с онима, које доноси малом броју своје елите. Желети је, дакле, да држава у будуће не чини таква нагомилања ученика. Ко год сматра, правилно, углед једног завода за васпитање, и мери га једино по каквоћи резултата и по финоћи употребљених средстава признаће, да је довољно ставити три стотине интернатских ученика под управу једнога човека. И таква добра

управа, извесни смо, наћи ће и сама, да је то број и сувише довољан, а и са сувише великом одговорношћу, — кад се хоће, да посао иде како ваља и кад се на ствар гледа, као што ми гледамо.

Тај ред у послу, тај задатак једног директора састоји се у томе, да упозна и да прати лично сваког ученика; да сазна све, али да не износи све; да изнесе опет све, што вреди изнети; да буди и одржава код свих свету ватру; да тумачи ред дошљацима и породицама; да одржава сталне односе с породицама остављајући овима њихов део одговорности, па по потреби и подсећајући их на њ; најпоследње, да без слабости казни сваку самовољну повреду утврђеног реда.

Ово „без слабости“ је важна тачка. Јер дисциплина није више слободоумна, она није никаква, ако тај ред нема никакве санкције. Дајући директору право, да буде судија; задржавајући му право, да изриче казне према професорским доставама, њему је уједно тиме исказана дужност, да то чини с неумитном чврстином. Доиста, циљ није да се прописи о реду ослабе; већ на против, њих треба учврстити чинећи уредбу широм и уједна чујући је. Хтело се, да се савршенији ред ослони на праведнију и тачнију правду. Међу тим, ред би био уништен, као да га није ни било, кад би у рукама директоровим његова власт, његов углед ослабили, н. пр. због тога, што би он хтео штедети породице, или што би се бојао, да му се не смањи број ученика.

Слободоумна дисциплина претпоставља, да су деца осетљива према углађенијим средствима или бар да се могу дотерати, да буду таква, дакле претпоставља децу, чија основа није искварена и чије прво васпитање није било сувише рђаво. Треба без одлагања вратити породицама ону децу, која се покажу, да се не могу усавршити, и то у интересу оних, који то могу. То треба чинити у толико пре, у колико су њихове махне веће и примљивије за другу децу. Не испуштајмо никад из вида, да једино вреди каквоћа; при оцени каквог завода не треба никад ни да нас руководи број његових ученика.

Не треба дакле ни примати без контроле сву децу, ни по што по то задржати их. Али треба све што је могуће урадити, да се оној деци, која су већ ту, да највише васпитање и најбољим путем.

Овде нам је врло zgodно изнети неколике погледе на основу једне Фихтеове идеје, исказане у његовој *Беседи немачком народу*, у којој се он ставио на највиши идеализам. Ту нам се чини, да је најлепше изражено оно, што би смо ми хтели, да буде

душа наше дисциплине и према томе основна тема ових разговора, којима бисмо је приказали.

За Фихтеа школа не треба да ограничи своју амбицију да буде слика друштва; она треба да за дете буде једна идеална средина, у којој ће што је могућно мање бити прилика за кварење. Као и друштво, тако и школа треба пре свега да тражи *законитост*, т. ј. послушност законима; али она циља да произведе и *моралност*, т. ј. љубав према закону, радњу и незаинтересовану ревност. Она ће то постићи само уводећи више мотиве. „Треба ићи к учениковој души, ући у њу, изнети му његову добру савест, научити га, шта вреди унутрашње задовољство и побудити га, да се повери својим властитим силама.“ Пошто брига о своме поштовању треба наскоро да постане његово главно правило, васпитање важи у сразмери према ономе, колико оно доприноси, да се овим замене интерес и бојазан. Дотле док то буде, поштовање од стране зредог доба т. ј. од старијих јесте као „спољашна савест“ децја. Жеља за овим поштовањем код њега је први облик моралности. Оно страшно жели одобрење од оних, који њему самом уливају највише поштовање и то без икакве помисли на интерес.

Тако н. пр. отац чешће одсуствује него мати, он је обично и строжи и његова добротина деца много мање осећа. Па баш за то детету је много више стало до очеве пажње, оно највише и тражи његово одобравање и задовољава се тек, кад отац буде њиме задовољан. Очеvidан је то дакле доказ, да је ова потреба поштовања потреба друштва него што је себичност. Ето, то што важи за оца, важи и за учитеља, ако је учитељ оно, што треба да је; дете гледа у њему „огледало“ које му даје слику његове вредности или не вредности.“ Не може се лако знати, колико може учитељ, као и отац, добити од детета простим онажањем његових трудова и изјављивањем своје радости на основу тога. Нека сва ваша упућивања имаду циљ, да га поправе и да му задобију поштовање; нека опазе вашу радост, кад можете похвалити његово владање и вашу тугу, кад имаднете, да то владање кудите — па ће то бити довољно, да пробуди и оживи његову свест и да му да нове снаге за нове трудове, нарочито ако му ви сами дате пример, да лако чини оно, што бисте ви хтели. То је средство, да се упути, да влада собом, да потчини своје себичне прохтеве општим интересима.

Ако није довољна покуда, онда се може употребити и казна. Али покуда, изведена поступно и у својим различним облицима, и час примењена на појединца, а час на све, има врло много добрих

страна и особина, којих се лишавамо, ако сувише брзо и без невоље пређемо на право, материјално кажњавање. Не треба заборавити, да кажњавање стврдњава и стеже срце: оно поставља у одбранено стање онога, који се казни, а који би да је избегне; оно буди у њему нагон јогунства, а то је, као што је познато, нешто сасвим противно моралној основи. „Не збира се, вели Џорџ Елиот, небеска мана са стиснутом песницом.“ Нарочито се заборавља, да су најбоље оне казне, које се изричу обазриво, и штедљиво, јер се утисци изгледе, ослабе, кад се понављају и то у толико пре, у колико су јачи. Сувише јаке или умножене казне убијају дух или доводе до раздражености, али не поправљају. Прва брига треба да је, да се свој деци, поступајући с њима нежно, учије колико је могућно, нежности у осећању и свесности, која код неких тако јако ослаби од примене традиционалних сурових средстава.

Докле се може без обмане и без опасности ићи с овим огледом успостављања моралног осећања код ученика, који су већ огугдали у свима рђавим школским навикама? — То је ствар посебних случајева: то зависи од прилика и од умешности васпитачеве. Али нек се не мисли, да је наша дисциплина удешена само за такве ученике. Од деце, која су колико толико одарена и првим васпитањем неискварена, даље, која у гимназију доносе по мало невиности свога доба уз обичну средњу количину добрих страна и махна, добиће се толико исто, па и више, осетљивим а вешто и поступно изведеним прекоревањем, него грубом употребом казни. Ова дисциплина, једина оправдана, у једно је најлакша и од највећих резултата. Кажњавати мало, пажљиво, скрупулозно — прва је погодба, те да казна донесе плода, да поправи а да не унизи или отуни онога, који се казни. Ова обазривост није слабост; она значи владати собом, дакле је знак и погодба силе. Кад допустимо просто све, што је без озбиљних незгода имаћемо ауторитета, да спречимо и оно, што би било заиста незгодно. Кажњавање општријим мерама је ретко потребно, али ако би то било, оно може бити и суровије, јаче, а да опет не изгледа сувише строго.

Осем тога, међу погрешкама, које морамо кажњавати, има на хиљаде поступности и прелаза. Треба их судити право, без велике сумње, тако да и казне показују поступност, а све на основу утврђених правила и водећи рачун о посебним случајевима. Била би, на прилику, бесмислена та дисциплина, која не би хтела правити разлике између смеха или брбљања и лагања, и која би каткад строже казнила несташлук или немир, који нам

досађују, него улагивачко претварање, потказивање па чак и поквареност. Главни је имати начин просте и сталне оцене, која не би допуштала сумњу, по том примењивати га тактично тако, да никад не изненадимо и не узбудимо свести ученичке.

(Наставиће се)

ШКОЛСКИ НАДЗОР

— П. М. Љотић —

Зачудо је да смо се ми, при иначе другојачем темпераменту народном, показивали у овом питању савршено флегматични. Све нека лабавост, одлагање, готово обломовска нерешеност била је у томе.

Читасмо у дневној штампи; чусмо у друштву и скуповима; видесмо у свима просвећеним земљама; осећасмо да је то безусловна потреба за напредак наше школе и народног образовања, па ипак смислихмо од године на годину и стално — одлагасмо.

У ревизорским извештајима не бејаше тачке, а да се није изражавала жеља за бољим, разумнијим, стручним надзором, основаним на чврстом принципу.

Сами учитељи изјављиваху нестрпљиву жељу за другојачим — сталним инструктивним надзором, и ако беху свесни веће одговорности и интензивнијег рада.

Министри поднашаху пројекте, формулисане законе... и опет се остајало на ранијем.

Један распис гласи:

«— — — Држава је приносила велике новчане жртве народној просвети, ... — али успех није потпуно одговарао принесеним жртвама, јер на крају сваке од прошлих година, могло се видети из извештаја министарских изасланика, да су у многим школама стање наставе и свеколике друге прилике од којих зависи напредак школе — у врло јадном и жалосном стању. Зато сам принуђен...» и сад се помиње постављање сталних годишњих надзорника.

У једном ревизорском извештају читамо:

«Ја сам, Господине Министре, у свом преклањском и прошлогодишњем извештају дао мишљење, како је овакав начин надзора над основном школом и њеним радницима веома неударан, управо примитиван и бескорисан. Судећи о томе тако, разуме се, да и све појединости, које стоје с тим у вези, морају бити нередовне.

Јер зашто би се знање из школског плана и програма само анекдотски памтило, а да се њиме не образују бољи мотиви код ученика за рад, са патриотском тенденцијом у духу наших народних песама;

Зашто се не би школовала и женска сеоска деца, кад се зна, како би то благотворно утицало за доције породично стање наших сељака, и да то, по могућству, раде учитељице;

Зашто би на пр. била реткост наћи ученика на селу који је читао апостол у цркви, да зна одговарање на служби, да

може певати бар важнији тропар о најобичнијем празнику у својој кући и о литији;

Зашто би се обавезна настава изигравала тако, да се ни половина деце не школује, те се сваке године огроман број мора предлагати за испит, ако се неће водити њихова имена по књигама и да се сматрају у обавези ђачкој и после женидбе или службе у војсци, — што није редак случај;

Зашто тако звана продужна школа није у истини обавезно продужење образовања недовољног школовања од 4 год.;

Зашто редовно око школе, у целом дворшту, није засађено ни једно благородно дрво нити у целом селу где год, а има школа, да се једва памти кад је подигнута, и да не помињем заједнички и рационалан рад са ученицима у школској башти, која треба да је углед;

Зашто би толики број ђака на селу био о испиту у јуну месецу са шубарама на глави и ни један није научио у школи да себи оplete шеширић од сламе, или да начини другу коју потребну ствар — већ се купује за школу и рачунаљка од 30 дин. а толико се говори о ручном раду код нас и баш у таквој школи сам учитељ био је на курсу — али се режу рамови и т. подоб.;

Зашто би један учитељ за 18 год. учитељовања имао 19 премештаја;

Зашто би се школа редовно јадно снабдевала, кад има свога повца на то, али је он злоупотребљен, па често нема ни крајцаре кад треба;

Зашто по инвентару једна школа има скоро свих потребних ствари набављених, али у истини нема ни најнижнијих, све је то разнето, а тако исто и са књигама;

Зашто би било оне заваде школе и њена одбора, где је тако рећи редован узрок неуредно одређивање станарине и руковање школском касом;

Зашто би било оне луксузне поделе разреда у једној школи, те да просечно на једног учитеља у Србији пада тако мали број ђака, чега нема ни у једној културној држави.....

Сва ова и њаду других питања не би се могла поставити, да учитељи народни имају инструктиван и трајан надзор, који би их упућивао и учио, а стално контролисао. Јер природа народне школе таква је, да се не да појмити без сталне контроле и вођења најстрожијег рачуна о сваком најистинијем појаву у њој и у најкултуријој земљи. Кад се каже, да француски министар просвете треба само да погледа у сат, па ће знати, шта се предаје тога часа у целој Француској; кад учитељ у Немачкој стоји под сталном влашћу месног свештеника, затим под контролом професора или директора Учит. Школе у дотичном крају, а преко свега трајном надзору сталног школског инспектора, и напоследку, кад ни једна културна држава на свету — чак ни Бугарска — није оставила своје учитеље и школу без надзора — онда ми све то даје јаче уверење, да тек наш учитељ и наша школа не сме бити без непрестаног и директног надзора, имајући на уму, осим свега, тежак и свети задатак националног уједињења, који морају носити у своме срцу пре свију — наши учитељи.

Не упуштајући се на овом месту у појединости, какав треба да је овај надзор и свега тога што с њим у вези стоји — част ми је.....»

И одиста ретка је установа била код нас, којој се приступало са више обазривости, лаганости и критике од ове реформе школског надзора. Па ако у овоме није требало гледати симптоме паталожке неодлучности, онда овако дуго испитивање било је

знак боље увиђавности. И све ово овако стање било је до пре кратког времена. Међутим, данас стоји ово тако важно питање свршено. Господину Андри Борђевићу, садањем министру просвете, припада та велика заслуга, што је оно једанпут решено, те имамо већ и санкционисан закон о њему. И ми приступамо са задовољством да о истом, на овом месту, извесемо неколико наших мисли, верујући и даље тврдо у оно што смо у својим ранијим ревизорским извештајима вазда изјављивали, да ће се тек од тога дана, када буде установљен сталан и стручан надзор школски, осетити корист и срећа од школе и учитеља у нашем народу.

Наше школе у најстарије време, као што је то било и свуда у свету, бејаху у непосредној вези и под надзором цркве и манастира. У оном дому, када је сваког часа живот био у опасности, под тешком силом турскога варварства, када је се сваки старао пре свега за спас себе и својих, није могло бити помена о разним друштвеним установама, а још мање о школи и њеном надзору. Али када је опстанак колико толико био обезбеђен, одмах се поче поклањати пажња и унутарњем развоју државном. Онај исти херој, који је оне бесмртне ослободилачке речи изговорио под Таковским Грмом, изрекао је и мудри благослов: „Бог да прости учитеља, па родитеља.“ И заиста, чим се ратна ватра утиша, одмах се отпочеше овде онде отварати школе и деца слати у њих. Оне исте године (1830.), када султан потврђује Милоша за кнеза, отвара се и први разред гимназије, од које поста после Лицеј и данашња Велика Школа. С напредовањем школе ишао је упоредо и надзор.

1836. год. објави кнез поред осталог и постављање *школских директора*. Они су имали дужност, да по народу пролазе, да настојавају да се школе подижу и да учење буде колико толико правилно и напредно. Те исте године похођене су све школе у Србији. Постављање директора, односно надзорника школâ, означавало је велики напредак. После две године дана бй одређен Попечатељ Просвештенија и врховни надзиратељ карантина, да сâм собом походи све школе у Србији и да пошље извештај кнезу. А 1839. већ учини Попечатељство предлог Совету, да се одреди надгледање школа; два директора да буду за сву Србију и један врховни надзиратељ над њима. Тога ради подели се земља на два округа: Источни, од Београда к Тимоку, и Западни, од Београда к Дрини. Они су обилазили и обавештавали учитеље о бољем вршењу „тешког и важног звања учитељског“, док се по времену „педагогичке или предуготовителне школе за израженије будућих учитеља“ у Србији не за-

веду. Законом од 1844. буду наименовани главни управитељи основних школа. Њихова је дужност била походити сваку школу бар један пут у години и подносити при крају шк. године министарству извештај, а имали су и права потврђивати изабраног учитеља од општине.

За надзор пак над полугимназијама министарство је изашиљало сваке године свог нарочитог чиновника. Године 1853. би постављен главни инспектор училишта, који заузео место међу министарством и свима школским властима. Он је водио врховни надзор над Лицејем, гимназијом, полугимназијама, реалком и свима главним управитељима основних школа. Поред ових главних управитеља, у тој години било је месних управитеља, које је бирао сама општина и који су бесплатно, „општинске *полезе* ради“, служили. Њихова је дужност била што и данашњих школских одбора. Главном инспектору била је дужност, да pazi на унутрашњи рад у школи, да мотри на предавања учитељева, да их поучава и обавештава, да држи предавања за то, да присуствује испитима, да „окачествује учитеља и сва примечанија да шаље Попечатељству Просвештенија“ итд. 1845. јавља се Одбор Просвештенија, који је поред осталог био судија у тужбама противу учитеља.

1857. бй издат закон, којим се на место Главних Управитеља постављају четири секретара, чиј посао бејаше у главном обилажење и надгледање школâ по земљи. На тај начин пређе надзор школски у сâмо министарство. Али ово није било све. За најближи и непосредни надзор буду постављени Школски Надзиратељи исте године, на место месних Управитеља. Њих је бирао само општина у споразуму са свештеником и полицијом, а бирали су најспособнији свештеници или мирски људи тога краја. Овај избор слао је се на потврду Попечатељству.

Њихова се дужност састојала у старању око економске стране школске. А ако се који учитељ „по пропису Наставленија“ не влада, онда Попечатељству да га достављају.

1862. год. закон врати Главне Управитеље и Инспектора, а 1863. опет укиде. Ове богате године у школским законима изађе: закон о устројству Више Женске Школе, закон о устројству Богословије, закон о устројству гимназија, закон о устројству Велике Школе, и основних школа. У њему би назначено, да ће се питање о надзору осн. школа доцнијим законом уредити. Међутим сад су вршили врховни надзор 2, а не 4 секретара, а месну контролу вршили су т. зв. старатељи места, које ће постављати и утврђивати полицијска власт.

Овако је трајало све до 1874. године, када је тадањи министар Ст. Новаковић у место чиновника министарства просвете и почео да шаље у ревизију професоре средњих школа, која се пракса одржала све до 1882. год.

1882. год. изађе нов закон. По том закону — чл. 70. — треба да постоји надзор за оцену успеха учитељског на крају године, и општи надзор ради поуке и реда у течају године, који се има вршити преко директора и наставника Учитељске Школе или средњих школа. Но ова друга половина овог

законa уведе се у праксу тек после 10 год., на те исте године и преста.

Осим тога „Попечитељство“ је одређивало по некад и нарочите „визитаторе“, који су путовали и реферисали с стању школском, а усмено обавештавали учитеље и давали дух и правац њиховом раду. Покрај свега тога и сами министри обилазили су школе. Тако, помиње се Ђ. Стефановић, попечитељ, који је сам обишао већи део школа.

Резултат ти „визитације“ био је: упућивање учитеља, подизање школа и издавање бољих упуштава и закона за народне школе.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

О Ц Е Н Е И П Р И К А З И

Летопис Матице Српске. Уређује *Милан Савић*. Књига 186. 1896. свеска друга. У Новоме Саду. Штампарница српске књижевне Братства М. Поповића, 1898. 8°, стр. 235.

На освитку овога столећа јавља се код нас велики покрет за народно ослобођење. Ма како сматрали овај покрет: као одсев општега великога покрета у Јевропи, који се јавио пред сами крај осамнаестог столећа, или као чисто локалан догађај, изазван рђавом управом османлијском и многим неделима у београдскоме пашалуку, несумњиво је, да је тај народни покрет у Србији знатно помогао, да се развије тек појављени књижевни покрет у нас, покрет за књижевни препорођај наш, и да тај покрет ојача и напослетку однесе победу у борби са многим предрасудама.

Мало је који народ до сада, сразмерно мален као српски народ и у онако мучним приликама у каквима смо ми били у почетку овога столећа, показао у један мах толику своју величину, и физичку и умну, као што је то показао наш народ у почетку оне свете борбе за народно ослобођење и за књижевни препорођај. Дотле вековима подјармљена раја сада у један мах даје толике борце и на књижевном пољу и на крваву разбојницу. Па опет ваљало је имати у томе бурном времену помоћи и са стране, јер су била велика дела, која је ваљало за кратко време посвршавати, ако се хтело, да појављени покрети не малакшу, да поведена борба донесе победу. И у тим значајним тренуцима и јављала се помоћ са стране, која је махом долазила као братска помоћ, помоћ друге словенске браће браћи Србима.

И данас су у нашем народу видне стазе, којима су ишли многи синови словенских народа, који су нам братски хитали у помоћ, врло су нам драге успомене на њихово бављење и рад међу нама. Према овоме особито нам мора бити драга успомена на *Павла Шафарика*, који је тринаест и по година провео у српскоме народу, као директор и професор новосадске гимназије, учећи српску омладину и неуморно радећи на проучавању српске, и словенске у опште, прошлости и испитивању појава у српскоме и старословенскоме језику и утврђивању закона, по којима ти појави у језику бивају.

2. маја 1895. године навршило се сто година од рођења Павла Ј. Шафарика. Тај дан значајан је за све Словене у опште, али је он нарочито значајан за нас Србе, јер је у нашој средини велики научник Шафарик утврдио основу за многобројне своје научне и књижевне радове светскога гласа, којима је расветлио многа питања у науци о словенској прошлости и словенским језицима. Овога ради успомена стогодишњице рођења Павла Шафарика и прослављена је свечано код нас. Та је свечаност извршена 1. маја 1895. године у књижевном одељењу Матице Српске у Новоме Саду, што је и најприродније било, јер је Шафарик био један од првих књижевних радника наших, који је предано помогао првоме уреднику Матичина Летописа Матарашевићу, да Летопис што боље одговори ономе великом задатку, који му је, као гласилу Матичину, био намењен, а Матица Српска је и иначе матица „за све пчеле, које вредним својим радом уносе у њезин народ, у народ српски, све оно, што подиже културни напредак у ошће, а књижеван за се“ и мора бити захвална за рад свима

пчелама, које се окупљају око ње, а нарочито за „умне радове оних пчела, које јој из далеких крајева долетеше и у првим редовима уносише млад и здрав сок у кошницу њезину, у културни живот српског народа“. Ова свечаност извршена је у тишини, мирно али достојанствено, достојно и великога слављеника и Матице Српске.

Да би у српскоме народу био што трајнији спомен на стогодишњицу рођења Павла Шафарика, књижевно одељење Матице Српске одлучило је, да читаву једну књигу Матичина Летописа уступи прилозима, у којима се говори о животу и књижевном раду Шафарикову. Овога ради поред прилога ове врсте, које спремише Магарашевић, др. Каменко Суботић и Рад. Врховић, био је понуђен и умољен и др. Ђ. С. Ђорђевић, да за ову књигу Летописа спреми нарочиту студију о животу и целокупноме књижевиома и научноме раду Павла Шафарика.

Били смо сведок онога великога одушевљења, којим се млади др. Ђорђевић био латио овога труднога посла, да би се само што боље одужио поверењу књижевнога одељења Матице Српске, успомени Шафариковој и српској књизи. Неуморно је прикупљао сваки помен о Шафарикову животу и раду, којих је доста код свих словенских народа, којима свима својим радом Шафарик припада. И баш у времену, кад је ваљало приступити сређивању прикупљенога градива и изради спремане студије, дошла је дуга и тешка болест др. Ђорђевића, па после и прерана смрт његова, те је тако за дуже време остала неизрађена студија о Шафарик и необјављена 186. књига Летописа, која је Шафарик намењена. Једино захваљујући П. Ш. Ђорђевићу, који је Матицу упутио на Симу Томића, доцента наше Велике Школе, и готовости Томићевој, да се одазове позиву Матичину и настави и сврши започету студију о Шафарик, добисмо после толикога времена и 186. књигу Летописа и један део студије о Шафарик.

У овој књизи Летописа, намењеној радовима о животу и раду Шафарикову, шест је прилога: три од Ђорђа Магарашевића и по један од др. Каменка Суботића, Рад. Врховића и Симе Томића.

На првоме је месту прилог Ђ. Магарашевића „У спомен Павлу Јосифу Шафарик“. Ово је пригодни говор, прочитан у свечаној седници књижевнога одељења Матице Српске, 1. маја 1895. године, приликом прославе стогодишњице рођења Шафарикова. Овакви пригодни говори у обичају су код Матице. Они се спремају у спомен појединим књижевним радницима и другим заслужним људима. Ови су говори као наша стара „похвална слова“; у њима се у најкраћим потезима црта живот и рад покојника, у чији се спомен говоре, и износе ње-

гове заслуге за српску књигу или за српски народ у опште. И овај говор Магарашевићев у спомен Шафарик тако је. У њему се у најопштијим цртама приказује живот и књижевни и научни рад Павла Шафарика, и износи велики значај његова рада за науку у опште, и српску књигу и српски културни напредак на по се. У колико се од књижевних прилога ове врсте може тражити, овај је пригодни говор и потпун и леп, и, нема сумње, у књижевном одељењу Матице Српске морао је бити и пажљиво саслушан и лепо примљен. Мимо све то чини нам се, да бисмо се на своме месту могли запитати: да није сувишно поред овако исцрпне и марљиво израђене студије о животу и раду Шафарикову од Симе Томића, штампати и овај панегирички помен о истоме предмету?

Прилогом др. Каменка Суботића „Какве су прилике створиле Шафарикову Историју српске књижевности“, који је у овој књизи на другоме месту, ваљало је објаснити постанак једнога, за нас Србе још и данас врло значајнога рада Шафарикова, Историје српске књижевности. Писцу ове расправе учинило се подесно, да је подели у пет одељака, и да у нарочитим одељцима говори о карактеру Шафарикову, националитету, књижевним утецајима, клицама Историје српске књижевности и тек у последњем одељку о самој Историји српске књижевности. На овај начин све је у овој расправици расплунуто, те нам се и не пружа јасна слика о приликама, које створише ово Шафариково дело. По др. Суботићу постанак Шафарикове Историје српске књижевности пада врло рано, још у почетку његових студија на универзитету. Ондашњи професор на универзитету у Бреслави, Вахлер својим делом „Handbuch einer allg. Geschichte der literarischen Cultur“ подстакао је Шафарика, служећи му као узор, да изради Историју слов. језика и књижевности, која је опет постала из скромних бележака Шафарикових о словенским језицима и књижевности, вођених раније за личну потребу, у Јени сређених и у Новоме Саду проширених и допуњених богатим материјалом, поцрпљеним из многих старословенских и српских књижевних споменика. Из ових бележака, овако допуњених и проширених у велико дело о језику и књижевности словенској, постало је доцније нарочито дело о српској, управо јужнословенској књижевности. Као што се може лако запазити, предмет за расправицу био је срећно изабран, али не и срећно обрађен.

На трећем су месту „Писма Павла Јосифа Шафарика и Адама Драгосављевића“, која је саопштио Ђорђе Магарашевић. Ова писма неоспорно су драгоценост грађа за живот и рад и Шафарика и Адама

Драгосављевића, као и за ондашње наше књижевне прилике, нарочито за прво систематско прибирање и проучавање Србуља. Али опет то је само грађа, која у овако сиромашном обиму не пристаје најбоље уз потпуну и опширну студију о Шафарик у и књижевном приликама нашим, у којима је Шафарик радио.

И четврти прилог у овој књизи „Патронат српске новосадске гимназије узима у одбрану Павла Јосифа Шафарика пред кр. угарским намењеништвом 1824. год.“, опет од Ђорђа Магарашевића, такођер је леп прилог за биографију Шафарикову и ондашње српске просветне прилике у Угарској, али и он је само грађа, коју је већ употребио Томић у својој студији, па је и она могла изостати из ове књиге Летописа, која мучно да је била намењена и грађи за биографију и рад Павла Шафарика.

На петоме је месту прилог Рад. Врховца „П. Ј. Шафарик и српски језик“, са великим маром и топлим љубављу према подузетом послу израђен чланак о раду П. Шафарика на проучавању српскога језика. У овоме прилогу приказује се Шафарик као слависта, који почиње свој рад на славистици и под утицајем Добровскога, кога касније премаша својим озбиљним испитивањима старих књижевних споменика старословенских и српских. Лепо је уочен и истакнут значај Шафарикова рада на језику за велику Вукову реформу нашега књижевнога језика. У опште узевши Врховац је ваљано обрадио питање, о коме расправља у овоме прилогу, изневши и неке своје оригиналне а сасвим тачне мисли и опажања.

На последњем је месту први део студије Симе Томића о Шафарик у, у коме је опртан живот овога великога радника на славистици.

Као што напред поменуемо, ову студију је био почео рано преминули др. Ђ. С. Ђорђевић. Он је већ био овога ради „набавио многобројну литературу, сабирао грађу, читао поједине радове и за своју потребну нотирао“. Дуга и тешка болест и за нашу књигу врло рана смрт нису допустиле да Ђорђевић продужи и доврши започети посао, већ је то урадио школски друг и добар пријатељ пољојников, С. Томић. Он је наставио и довршио започети посао свога рано преминулога друга, служећи се, у колико се то могло, грађом, коју је овај био већ прибавио. Само је Томић одступио од плана, који је био за ову студију смислио пок. Ђорђевић. Ђорђевић је желео да ову студију подели у четири дела у којима би била: биографија, преглед књижевнога и научнога рада Шафарикова, Шафарикови помагачи и биографија Šafarikiana. Томић је последња два дела изоставио и своју студију по-

делио у два дела: у првоме је опширна и исцрпна биографија Шафарикова, а у другоме расправа о књижевноме и научноме раду његову.

За живот и рад Павла Шафарика велико је обиље грађе, које је нарочито много у Чеха, којима Шафарик припада последњим својим радовима и последњим годинама свога живота, а и језиком којим је сам најрадије радио своје књижевне послове. Томић је највећи део те грађе употребио при изради своје студије, коју је, и ако за сразмерно врло кратко време, израдио ваљано и „на велико задовољство књижевнога одељења“ Матице Српске.

Први део ове студије, који је у овој књизи Летописа штампан, прегледности ради подељен је у пет одељака. Први је одељак посвећен младости Шафариковој; у њему се говори о месту рођења Шафарикова, његовој породици, детињству и првоме школовању, бављењу у Рожани и Доппини, где је учио гимназију, и у Кежмарку, у коме је лицеј учио; о првим његовим књижевним радовима, завршетку студија и повратку у завичај. У другоме одељку говори се о Шафарикову бављењу у Јени и Пожуну: одласку у Јену, немачким приликама онога времена, јенскоме универзитету и професорима, школским и другим књижевним пословима Шафариковим за време студовања у Јени, друговима његовим у Јени и завичају; о повратку у завичај, одласку у Пожун и бављењу његову у томе месту. Трећи је одељак за нас најинтереснији. Он је посвећен Шафарикову бављењу у Новоме Саду и његовоме плодном књижевноме раду у српској Атини; ту се пртају и ондашње књижевне и културне прилике наше у Новоме Саду. У четвртоме одељку говори се о одласку Шафарикову из Новог Сада у Праг, бављењу његову у томе месту, књижевним пословима његовим и домаћим приликама до 1848. године. У петоме одељку износе се последње године Шафарикове: његово професорство и рад као библиотекар, рад у школској и правној комисији, домаће незгоде његове, болест његова, књижевни и научни послови у последњој периоди његова рада, последње године живота и смрт његова.

На овој Томићевој радњи опажа се хитња којом је рађена, али опет за то ово је код нас за сада најбоља и најпотпунија радња о животу Павла Шафарика. Вредност ове радње за српске читаоце појачава се и тим, што су у њој уз поједине догађаје из живота Шафарикова редовно излажу и тумаче и главније политичке и културне прилике времена о коме се говори, те је тако српским читаоцима још јаснија слика о животу и раду Шафарикову.

На једноме само месту, у трећем одељку првога дела ове студије, чини нам се да је потребно да учинимо једну напомену. Тамо се у примедби испод текста као узгред и доста непоуздано говори о Шафарикову познанству с кнезом Милошем. Међутим ово је познанство несумњиво, и оно је оставило и трајнога трага у Србији. Захваљујући доброту г. Мите Петровића, председника Пореске Управе, имали смо Шафариково писмо кнезу Милошу од 26. фебруара 1833. године, у коме му Шафарик шаље један лист из октоиха, штампана 1494. године на Цетињу, као узор лене штампе, и моли га да нареди да се у београдској Државној Штампарији према овим словима излију слова за црквене књиге. Ово је после и урађено, и прве црквене књиге, рађене у нашој Државној Штампарији, штампане су лепим ћириловским црквеним словима, која су била изливена према словима, којима је био штампан цетињски октоих.

Други део студије о Шафарику, у коме се говори о научноме раду овога неуморнога радника на науци, не можемо овом приликом приказати. Тај је део, на жалост, изостао из ове књиге и штампане се у овој, 1899. године, развучен у све четири књиге Летописа за ту годину. Не можемо ничим правдати уредника Летописа, што је из књиге Летописа, нарочито посвећене Шафарику, изостављено више од половине исцрпне студије о овоме научноме раднику, и то студије, која је спремна по нарочитој поруци књижевнога одељења Матице Српске за ову књигу Летописа, и ради које се поглавито ова књига и закаснила скоро три године. Уверени смо, да писмо ми једини, који жалимо, што у књизи, намењеној само прилозима о животу и раду Шафарикову, не добисмо целу студију о овоме, па да имамо на једноме месту, у целини, све што је у главноме потребно за потпуну слику Шафарикова живота и плоднога рада. На сваки начин Матица не би била много оштећена, да је овога ради ова књига њена Летописа била за десетак табака већа. Јер је и тако до сада штедња у Матици била нешто необично. На послетку, ако се овога пута хтело почети са штедњом, зар није било корисније и унутрање штампати у овој књизи целу студију, а изоставити неке од осталих прилога, који су сада штампани, а који су поред Томићеве исцрпне студије били сувишни?!

Дач.

Поуке моралне и грађанске. По Дују Ангару и другима, према програму за грађанске школе саставио *Милан Шевић*, професор. Свеска прва

за I разред. Београд. Штампарија Д. Димитријевића, 1899. 8°, стр. 76.

Прва је погодба за опстанак и напредовање свакога друштва, да се свакоме члану његову праведно и правилно одреди: шта мора а шта не мора, шта сме а шта не сме чинити; да се утврде права и дужности свакога. Идеална је тежња, да се свакоме одреде дужности сразмерно правима, која су му дата, и да сваки своје дужности уредно и потпуно испуњава. Међутим људи су по својој природи склони да се радо хоће да користе правима и којих немају, а да не извршују својих дужности. Отуда је неред у људскоме друштву, отуда се тако чести појави злоупотребе својих права и невршење или непотпуно вршење својих дужности, велико зло у људскоме друштву. Развијању овога друштвенога зла много помаже непознавање права и дужности, који су добили израза у утврђеним обичајима и писаним законима. Зато је потребно будуће чланове људскога друштва још врло рано спремати за живот, упознавајући их са разноликим односима, који владају у друштву, и упућујући их, да се још за рана упознају са свима дужностима, које већ имају или ће их за кратко време примити на се, и привикавајући их на савесно вршење свих тих дужности.

Породица и школа, и ако нису једине, оне су у истини најпозваније, да врше ово упућивање омладине у савесноме испуњавању својих дужности. На жалост, много пута се у породици ово упућивање не врши никако или не у довољној мери, и ако је породица најпогоднија средина за васпитање будућих чланова људскога друштва. Ч овога ради остаје још једино школа, да утиче на развијање и интелектуалне и моралне стране у својих васпитаника, и то не само прве, основне школе, већ и средње школе, нарочито у нижем течају.

У најсрећнијим приликама ово упућивање ученика у познавање и вршење дужности врши се у школи наставничким примером. У својим наставницима ученици гледају најсавесније вршиоце свих оних моралних дужности, које ваља и сами да врше. Ово је и најбољи и најпоузданији пут, да се ученици још за рана упуте у вршење дужности, кад већ у породици нису у томе упућени. На жалост, врло је мало овако идеалних школа, у којима би наставници били ученицима најбољи пример за све што им ваља чинити, те се у овоме погледу мора много очекивати од наставе појединих школских предмета.

Сви предмети у школи, основној и средњој, нису у подједнакој мери значајни за васпитање

ученика. Три су предмета којима је ово готово поглавита задаћа, а то су: веронаука, историја и матерњи језик, — овај последњи самоу томе случају, ако се настава врши на одабраноме штиву. Али у много случајева није довољно за упућивање у познавању и савесноме вршењу свих дужности, што дају ови предмети, јер они то упућивање врше више посредним путем, на доста пута непотпуно и једнострано, зато је потребно да се ученицима непосредним путем износи: шта могу а шта не, и што морају а шта нису дужни чинити. И ово се чини нарочитим предметом: моралним и грађанским поукама.

Код нас ни породичне ни друштвене прилике нису још такве, да можемо очекивати, да се дете и ван школе, у породици, може у довољној мери упознати са дужностима које има и које ће имати. На против, чести су случајеви, и то не само код нас, да се чак и оно, што се у васпитном погледу стече у школи, упропасти ван ове. Зато је потребно и у нашим школама особиту пажњу указивати васпитној страни наставе и ништа не пропустити, што би се у овом погледу у школи могло урадити. Овога ради потребно је, поред веронауке, историје и матерњег језика, као васпитних предмета, у наше школе увести и моралне и грађанске поуке, као нарочити предмет.

Из ових разлога је у наставном плану за средње школе, од 26. септембра 1888. године, уступљено нарочито место моралним поукама, са задатком, да се наставом овога предмета ученици науче: познавати дужности које имају као ђаци, и које ће имати додније као чланови друштва, а поред тога да се упознају с најглавнијим установама у држави. Али није прошло ни четири године, како је овај предмет уведен у наше школе, па је отпао из наставнога плана и програма средњих школа. Узрок уклањању овога предмета из средњих школа никако не би ваљало тражити у непотребности самога предмета, већ у начину предавања, који је за онај мах и упропастио ову корисну и потребну новину за наше школе. Предмету у самоме почетку није био тачно одређен циљ и облик, већ је било више остављено наставницима, да они прокрче пут овој новини и да јој обезбеде место у школи. А ово је баш учинило, да у самоме почетку настава овога предмета удари погрешним путем, и да, онаква каква је била, постане сувишна и досадна. Наставници су подцењивали ову новину у школи, а мало су били и вољни да се удаљавају од већ свикнутога академскога начина предавања, лакога за наставнике а врло мучнога за ученике, и да истражују нове подесније путове, којим ће поћи у предавању овога предмета, и дошло се до тога, да су моралне поуке

уступане у предавање не најбољим и највреднијим наставницима и оним који имају највише наставничкога искуства и својим примером највише могу утицати на ученике, већ, као сасвим споредан и незнатан предмет, ономе наставнику коме је било потребно доирити одређени број часова. Разумљиво је онда, што од овога предмета није било никакве стварне користи.

Неподесни учбеници, на погрешној основи спрењени, још су више помогли, да моралне поуке, онако како су предаване, постану досадне и наставницима и ученицима, и да овога ради изгубе добивено место у средњим школама.

Међутим потреба за непосредним упућивањем ученика у моралним и грађанским поукама остала је код нас и даље неподмирена. И тек стварањем грађанских школа, које ваља у првоме реду да буду практичне школе и да спремају непосредно за живот, моралне и грађанске поуке уводе се опет као засебан предмет у наше школе, за овај мах само у грађанске, у сва три разреда, са по једним часом недељно, са задатком: да буде и развијају патриотско осећање и осећање општности и образују карактерну вољу.

Искуство, већ стечено у погрешном предавању овога предмета у средњим школама, потхрањује бојазан, да и овога пута, погрешном методом у предавању, овај предмет не покаже опет недовољне резултате. За то је у наставни план и ушао сасвим оправдан захтев, да се наставно градиво овога предмета проучава на примерима. Али овим ограничењем још није отклоњена могућност, да настава овога предмета опет пође погрешним путем, јер је овај предмет за наставнике грађанских школа опет једна новина, коју они ваља да уведу у школу. Тако ће и сада ако не све а оно највише од учбеника зависити, хоће ли овај нови предмет моћи како ваља да задовољи ону велику потребу у непосредном упознавању ученика са њиховим дужностима и у упућивању, да те дужности савесно врше, или ће се опет ударити странпутицом, па на тај начин за увек спречити моралним поукама, да се одрже бар у вишим народним школама, као засебан предмет.

Овога ради и одлучисмо на овоме месту коју више рећи о учбенику чиј нагис горе исписасмо, а који је врло брзо после наставних планова за грађанске школе угледао света и који се нуди да помогне настави из моралних и грађанских поука у првоме разреду ових школа.

Одмах у почетку разгледања овога учбеника да поменемо, да он није сасвим нов, и да је у главним деловима својим већ познат многим читаоцима Пр. Гласника. Као превод францускога дела Луја Лиара,

јавиле су се ове поуке још 1892. године у додатку Пр. Гласника, али и тада не као дело у свему ново за српске читаоце, јер је пре тога већ био неки део ових поука објављен у Невену. Сад, дакле, овај превод ступа пред српске читаоце по трећи пут, али не више у староме руху, не као превод дела Луја Лиара, већ као ново дело, састављено „по Лују Лиару и другима, према програму за грађанске школе“.

Наставни план за грађанске школе тражи да се у првоме разреду из моралних и грађанских поука проуче са ученицима дужности, које деца имају у породици и школи: према родитељима, браћи и сестрама; према млађима; према наставницима и друговима. Књижница, чиј натпис горе исписасмо, томе, дакле, ваља да послужи.

Одмах у почетку да поменемо, да при „састављању“ њену није вођено довољно рачуна о ономе што се наставним планом тражи из овога предмета за први разред. Јер је у књижници, која има 76 страна, 37 страна уступљено материјалу који није одређен наставним планом за први разред грађанских школа. Ово је први део књиге Луја Лиара, у коме се говори о општим основима морала: слободи, природним законима, моралноме закону, моралним истинама, савести, дужности, себичњацима, врлини и одговорности. Већ само то, што овај материјал није наст. планом одређен за први разред, коме се књижница намењује за уџбеник, довољно је па да ова књига, својом првом половином, ни у којем случају не може поднети за оно чему је намењена. Али и мимо то, противу употребе у школи те половине ових моралних и грађанских поука иде и сâм начин, на који се излажу те поуке. И ако су разређене у кратке чланке, од којих су на крају свакога и питања, којима ваља да се обнови све што се у чланку хоће да каже, оне у ономе облику нису приступачне деци. Није довољно за децу само им рећи: ово ваља ово не ваља да чините и ово сте дужни да чините због тога и тога, па ма то било и најпростије исказано. Деца ће то саслушати, чак и на памет научити, али сама пеће осетити, да у истини ваља да чине оно, што им се у тим поукама казује. За децу су сасвим тешке и незгодне апстракције. Ако се хоће, да деца и њих приме, ваља их везати за нарочите случајеве из живота, изводити их из подесних примера, који ће и заинтересовати децу за извесне дужности, и спремити их да приме поуке, које се из тих примера могу извести. Моралне поуке се, дакле, не могу научити поучним чланцима и дефиницијама, већ само подесним примерима из живота, који ће спремити децу за саме дефиниције, „које се такођер, чак и

после тако подесних примера, увек лакше и радије примају из учитељевих уста, но из књиге.

У другој половини ове књижнице обрађен је материјал који је и одређен за први разред грађанских школа. Према овоме, могло би се очекивати, да се бар та друга половина књиге може корисно употребити за наставу овога предмета, у коме би се случају још могло и допустити, да деца купе школску књигу, чијом се само једном половином могу користити. На жалост ни ова друга половина није тако израђена, „састављена“, да може поднети као уџбеник. И ако се при изради овога дела много више водило рачуна о ономе, што се у наставном плану тражи, па по мало чак и о ономе оправданоме захтеву да се дужности дечје у породици и школи износе деци на примерима, но што је вођено у првоме делу ове књиге, опет ни он није такав, да се може рећи: добар је, могу га деца корисно употребити. И томе је делу поглавита махна, што се поуке обично не изводе после примера, већ се износе у сувим, незанимљивим дијалозима, у којима има доста и претеривања. Само је местимице ова махна ако не сасвим уклањана, а оно бар ублажавана, и то у толико у колико се одступало од дела Лиарева. Томе се има и захвалити што је у овој књизи најбољи трећи део, Школа, кога није било у Лиара, већ је израђен поглавито по одломцима из Срца Де Амичисова.

Породици, и дужностима дечјим у њој, додељено је двадесет страна. Сав је материјал израђен у седам чланака, у којима се говори о: браку, дужностима дечјим према њиховим (?) родитељима, браћи и сестрама и дужностима према млађима.

Школи и дужностима дечјим према школи, наставнику и друговима, уступљено је осамнаест страна, и употребљени материјал је израђен у осам одељака. Као што и горе поменуемо, овај је одељак понајбољи и он би зар и могао поднети за невољу.

Наше је мишљење, да ове „Поуке моралне и грађанске“, у облику у коме се нуде, пре могу одмоћи него помоћи задатку, који имају ове поуке да постигну у школи. Да се није хтело да књига што пре буде готова, изгледа, да је она могла бити ваљана. Ваљало је само оставити Луја Лиара и начин на који он мисли упознавати децу с дужностима, па поћи путем, на који донекле указују побројани примери уз други и трећи део ове књиге, и оно неколико одломака из Срца, доста срећно изабраних, али незгодно употребљених. Ваљало је да три примери у оваквој књизи буду главни, а дефиниције да се додаду уз примере, или их никако у књигу и не уносити, већ оставити, да их само наставници са ученицима на часу изводе. Само, дакле, *наро-*

што сиремљена читанка, са одабраним чланцима, нарочите тенденције, може послужити као ручна школска књига за ученике и помоћи настави овога предмета. Сваки други уџбеник за моралне и грађанске поуке, који не би био овако израђен, биће не само сувишан, но и штетан, па ма био и много боље израђен, но што је ова овлашна прерада дела Луја Лиара. Истина је, овакву школску књигу спремити врло је мучан и незахвалан посао, мучнији но и израда најбоље читанке за језик, али ако се жели, да од моралних и грађанских поука, као нарочитога предмета у школи, буде истините користи, школска књига друге врсте, намењена настави овога предмета, не сме се дати ученицима у руке.

Једино бисмо, можда, могли „Поуке моралне и грађанске“ проф. Шевића препоручити самим наставницима грађанских школа, као помоћно средство у настави. Само да се не огрешимо о *Школицу* М. Ђ. Милићевића, која је за овај циљ много подеснија, па, сразмерно, и много јевтинија. —ић

Споменак, књига за децу. Друга кита. Прибрали *Л. Лазаревић* и *Д. Ј. Соколовић*. Београд. Електрична штампарија и књиговезница Павловића и Стојановића, 1898. 8°, стр. 79.

Пре годину дана на овоме месту приказасмо прву књигу, — киту како је приређивачи назвали, Споменка, који се намењује омладини: да подесним начином утврди и прошири у школи стечено знање. Тада Споменак препоручисмо као ваљану књигу за децу. Искрено се радујемо, што и ову, другу књигу можемо још усрдније препоручити, јер је ова без некојих недостатака, којих је било у првој књизи, и на које у своме приказу указасмо.

У књизи је седамнаест разноликих прилога: песама, прича, описа, поучних чланака и загонетака. Као што им је предмет разнолик, тако им је и неједнака вредност према циљу, коме ваља да послужи ова књига. Песме, које у првој књизи беху врло слабе, у овој су књизи најбоље од прилога. Има их шест, а све су од наших већ познатих и признатих дејских песника: Змаја, чика-Љубе, Бешевића, Шантића и — Торовића. Само као да је подесније било, да је узета и која Грчићева, па ма неке од сада употребљених остале за трећу књигу. Од приповедака у ову књигу су ушле три: *Рђав друг*, *Спасен* и

Племенито срце. Прва и друга су из ђачкога живота, с лепом тенденцијом: у првој Љуба у другој Бора скрећу с пута дужности, али их за рава враћају на прави пут, и они временом постају ваљани људи. У Племенитом срцу се износи једно у истини срце племенито, наравно опет са тенденцијом: да се ваља жртвовати за своје ближње. Причање је просто и лако, без заплета, прилично занимљиво; тенденција је доста вешто причањем прикривена и не опажа се одмах, те неће младе читаоце одбијати од читања. *Један излет у подрински округ* леп је и поучан чланак, намењен упознавању ученика с домовином и народном прошлосту. Описивање је лепо и са доста занимљивости, нарочито је за похвалу што је на подесан начин уткано причање о смрти Јанка Катића. о попу Луки Лазаревићу, о мишарскоме боју. Само да не буду мало незгодна она места у опису, у којима се онако хвали учитељ! Разумеди бисмо, да те похвале излазе из уста дејских, али овако ово ће пре штетити но користити. *Обор кнез Ратко Лазаревић* такођер је леп прилог за познавање наше народне прошлости. *Бранковина* је прилог познавању наше домовине и народнога нам живота, у коме су такођер помени о нашој народној прошлости. *Један рачунски задатак* изредна је ствар, само је, бар у садржају, ваљало поменути да је то узето из одличне књиге М. Гија „*La première année de lecture courante*“. Чланак *Друштво краљ Дечански*, у облику у коме је, и непотпун је и неподесан за књиге ове врсте. Такођер и за прилоге *Видра* и *Канаринка* не може се рећи да су најподеснији. *Загонетке* су махом скрпљене према народнима, и баш тиме су изгубиле много од своје вредности.

За књиге, намењене деци, слике су врло потребне. И ова књига је украшена сликама, само што су ове доста слабо израђене. Иначе је техничка израда књиге, према нашим приликама, добра.

У одраслијих и одраслих читалаца ова књига оставља утисак површности и непотпуности, али ово је природно, јер књиге ове врсте имају врло обиман задатак, који се читавим низом ових књига тек може како ваља задовољити. Овога ради препоручили бисмо је оним читаоцима, који мимо своју школску читанку почињу и друго што тражити за читање.

Жив.

ПРЕГЛЕД ШКОЛСКИХ ЛИСТОВА

Наставник. Лист Професорскога Друштва. Књига девета. Година 1898. Уредили *Лука Лазаревић* и *Ранко Петровић*, професори. У Београду. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1898. 8°, стр. 680.

Децембарском свеском прошле, 1898. године, Наставник, лист Професорскога Друштва, завршио је девету годину свога издажења. Још у самоме почетку, кад је Наставник пре толико времена био покренут, стављено му је у задатак: да буде верно огледало рада и радника у нашој средњој школи; да постане књижевно средиште посленика на средњешколској настави и буде њен достојан представник; да обраћа пажњу на сва питања, која непосредно или посредно додирују средњу школу и њен напредак у свету и код нас, и која се односе на целокупан њен живот; — једном речју, Наставнику је постављен циљ: унапређење наставе и васпитања у српским средњим школама. Према овоме свака је година Наставникова историја наше средње школе за ту годину. Зато је и од интереса и врло потребно прегледати сваку годину његову укупно, прегледати је ма и у најопштијим цртама, да би се добила бар приближно верна слика о напредовању и раду средње школе и посленика на средњешколској књижевности за ту годину. Из ових разлога и ми на овоме месту разгледамо од једном све свеске Наставникове од прошле године, да видимо општу слику средњешколске наставе у тој години, а у исти мах видимо и колико је испала верна слика, добивена у огледалу рада и радника у нашој средњој школи.

У прошлој години изишло је десет свезака Наставника. Већ и свака свеска за се носи на себи главне одлике Наставникове, али, признајемо, свака од њих, разгледана независно од других, не може оставити у читаоцу онако леп и велики утисак, као што то чине свеске за једну годину укупно разгледане и прочитаване, што се све може врло лепо објаснити многим и разноврсним задацима, које има да изврши лист Професорскога Друштва, а од којих у свакој свесци не могу бити сви у поједнакој мери задовољени, пошто то не допушта ни сâм обим појединих свезака а ни материјал који уредник у различито доба у неједнакој мери има на расположењу.

Као у свима стручним листовима, тако је и у Наставнику прво и најугледније место уступљено

расправама и чланцима, овде о школским и научним питањима, који ваља и да даду главно обележје листу. У овој години било је у Наставнику петнаест таквих расправа и чланака, разноликих предметом и обимом, на неједнаких и по вредности, коју имају за школу и науку. Одмах морамо поменути, да их је сразмерно врло мало, који можда не би ваљало да су у листу Професорскога Друштва. Неки од ових расправа и чланака заслужују особиту пажњу. Од тих да поменемо само неке. На првоме месту да укажемо на ваљан прилог С. Н. Томића *Лингвистика*, њени задаци, методе и односи према другим наукама. И ако је овај прилог намењен више стручњацима који се баве науком о језику, пружајући им пуно материјала за размисљање и проучавање, заинтересовао је, нема сумње, и нестручњаке обилем факата и својом прегледношћу, расправљујући једно још увек најинтересније питање, питање о језику. *Народно просвећивање*, расправа др. Мил. Јовановић, прочитана на деветом годишњем збору Проф. Друштва, расправља једно друго, више практично питање за наставнике средњих школа: њихов задатак ван школе, њихову улогу у ширењу корисних а тако потребних знања и у масу народну, којој су због многих разумљивих узрока затворена врата на највишим и стручним, на чак и средњим школама. У расправи се износи: шта се и како се ради на народноме просвећивању у других од нас напреднијих народа, и указују се путеви, којима ваља да се у нас пође, ако се хоће и маси народној да да потребна душевна храна. У прилогу *Цвети и српско ослобођење*, од Мих. Ј. Ђорђевића, приказује се леп оглед, да се и ван часова ученици упознају са прошлошћу свога народа и упућују у дужностима, које имају према својој земљи и великанима свога народа. У *Прилозима стилистици* Вуковој су прикупљени, и ако не лепо уређени, синтактички и стилистички шабирци по књижевним делима оца наше новије књижевности. Вука, и помоћи ће, да се у нас при писању обраћа још и боља пажња чистоти језика и лепоме изражавању, у духу народнога говора. Прилози: *Бачки станови* и *Здравствене мере у школи*, и ако су прилично на брзу руку израђени, добро су дошли наставницима средњих школа, јер упућују на мере, које ваља предузимати у интересу ученичкога здравља.

Тежња још првога уредника Наставникова, изражена у програму овога листа: да се у листу Про-

фесорскога Друштва обраћа највећа пажња и на средњешколску књижевност нашу и страну, у овој години је у довољној мери задовољавана. Под нарочитим натписом *Књижевност* (научна и школска) приказана су у овој години у Наставнику двадесет и два дела, од којих су и ови наши средњешколски уџбеници: Минералологија за средње школе, од Драгутина Антића и Николе Ракића; Лекције из историје српске књижевности, од Живојина Симића; Предавања из минералологије, од Миливоја Добросављевића; Физика за горње разреде средњих школа, од Ст. Милованова; Зоологија за више разреде средњих школа, од Љ. М. Давидоваћа; Географија, од Рад. Васовића, и Српска Читанка, од Милана Шевића.

Гласник и *Ковчежић* су намењени задовољењу оне друге жеље првога уредника Наставникова: да се у Наставнику ништа не пропусти незабележено и од свега онога што би значајније изишло на свет у буди ком научноме спису а за напредак средњешколске наставе, а било би корисно да се помене. И они су у овој години били богати разноврсним прилозима. Нарочито је у овоме погледу био богат *Гласник*, у коме је редовно у свакој свесци било: новина из науке и наставе, прилога о раду у школи и за школу и белешке о школскоме кретању. Нарочито први део, новине из науке и наставе, одликовао се обиљем прилога, од којих је било и врло интересних, само као да је било међу њима сразмерно врло мало прилога за наставу. Како би то и лепо и корисно било, да је у *Гласнику* увек и по које угледно предавање или план за такво предавање, као што је у овој години био већ учињен један такав оглед с прилогом Андре Гавриловића „Једна лекција из теорије књижевности“! Несумњиво је, да би *Наставник* на овај начин још много боље вршио оне задатке, којима ваља да служи, па ма на рачун ових предавања била и у *Гласнику* и у *Ковчежићу* која белешка мање.

И у овој години *Наставник* није био без прилога, додатака, само срећом било их је само два. Истину да речемо, ми ове прилоге, какви уз *Наставник* махом иду, никако не разумемо. То обично нису уџбеници за поједине предмете, или бар поједине лекције, самостално спремљене, који према нашим књижевним приликама не могу наћи издавача, па уредништво *Наставника*, да би помогло средњешколској настави, помаже да угледају света и буду приступачни наставницима и ученицима. Напротив, то су преводи сасвим стручних ствари, које интересују само поједине наставнике, а које ти наставници могу наћи и читати у оригиналу. Ако већ Професорско Дру-

штво тако добро стоји у материјалноме погледу, да може и хоће помагати и оваке преводе, онда нека их бар штампа и растура одвојено од *Наставника*, па ма их поклањало и самим претплатницима *Наставниковим*, којима ће после стајати до воље, хоће ли те преводе задржати или их опет са своје стране поклонити уредништву. Овако је у истини велика штета штампати уз *Наставник* ове и овакве ствари на штету других прилога, којима овај лист ваља и да одговори задатку, који му је стављен.

У опште узевши, *Наставник* је и у својој деветој години био оно, што му је још при покретању било намењено да буде: огледало рада и радника у нашим средњим школама. Истина ово огледало не даје више онако чисте и поуздане ликове као некада, али томе биће пуно узрока. Без претеривања смемо рећи, да је један од најглавнијих узрока томе, што *Наставник* никако не може далеко напред поћи од места, на коме је био првих година свога живота, у томе, што су се готово сви старији школски радници наши, који и подигоше *Наставник* и првих година радише на њему, пре времена повукли и оставили лист Професорскога Друштва млађим или и сасвим младим снагама. Истина, лепо је да старији пусте и млађе уза се, па по некад и преда се, да се и ови угледају на послу, али их никако не треба остављати сасвим усамљене. Ако је већ време да се старији одморе а млађи их одмене у раду, а оно старији нека су опет ту, да помажу својим богатим искуством, без кога су млађи, и нека користе својим разложним упутствима. Млађи радници не само што не би мање радили, кад би имали старије уза се и радили под њиховим непосредним надзором, него би још и више радили, уверени, да им је рад поуздан и правидан, будући њихов рад одобравају и старији и искуснији школски радници наши.

На послетку да додирнемо и ово. О *Наставнику* је било помена и у „Архиву за философију педагогију и друштвени живот.“ Тамо се истиче жеља да лист Професорскога Друштва буде педагошки лист „са специјалном задањом да расправља педагошка питања из области васпитавања у средњим школама.“ Радујемо се и сами, што је у *Наставнику* места и за педагошка питања и расправе „из области васпитавања у средњим школама“, али никако се не слажемо, да он буде само педагошки лист. То нека је „Архив“, а у *Наставнику* нека је и даље прилога, у којима се додирују или расправљају и чисто стручна питања, само ако су из области средњешколске наставе. И тако у овоме погледу *Наставник* иде већ утрвеним путем.

Још нешто. Не би ли било боље и корисније, са обзиром на материјалне невоље у којима се уредништво овога листа налази, да Наставник почне

излазити, као и некада, у двомесечним свескама, само без икаквих прилога? Нека квантитативно опадне, да би квалитативно кренуо напред.

Ж. О. Д.

К О В Ч Е Ж И Ћ

ШКОЛЕ У БУГАРСКОЈ

— ПО РЕФЕРАТУ ЈЕДНОГ БУГАРИНА —

(СВРШЕТАК)

II. Средње школе

Све школе између народних и универзитета обележавају се заједничким именом средње, а то су: 1. гимназија, 2. учитељска школа, 3. богословија, 4. занатлијска и трговачка школа, 5. војна школа, 6. сликарска школа. Средње школе имају два курса: нижи и виши; нижи траје 3 године и обавезан је за све врсте средњих школа; он почиње по свршетку средњег курса основне школе или по свршетку четвртог разреда. Ево прегледа година учења у појединим школама: основна школа 4 године; грађанска $4 + 3 = 7$; класична гимназија $7 + 4$ (а по новом закону $7 + 5 = 11$ (12)); реална гимназија $7 + 4 = 11$; богословија, занатлијска и трговачка школа $7 + 3 = 10$ школских година. Наставни су предмети у нижем курсу средњих школа (или у последња три разреда грађанске школе): 1. веронаука, 2. бугарски и старобугарски, 3. друштвено уређење и закони, 4. историја, 5. географија, 6. аритметика, 7. геометрија, 8. природне науке, 9. физика и хемија, 10. хигијена, 11. француски (или немачки), 12. ручни рад, 13. цртање, 14. лепо писање, 15. певање и 16. гимнастика. Оваке седморазредне грађанске школе имају у свакој вароши — често имају и по 1—2 разреда од вишег гимназијског курса, и онда се зову *прогимназије*. У овим школама раде око 490 учитеља и то: у мушким грађанским школама 300 учитеља, у женским 39 учитеља и 92 учитељице, а у мешовитим грађанским школама 57 учитеља и 2 учитељице. Учители и учитељице у овим школама плаћају се као да су у гимназији.

1. Гимназија

Све су гимназије под врховним надзором министарства, а има их мушких и женских. Од петог разреда гимназија се дели у класичну и реалну; класична се учи 4 а реална 3 године. По свршетку гимназије сваки ученик полаже испит. У нижој ги-

мназији плаћају ученици школарину и то 10 динара годишње а у вишој по 15 динара; сиротни не плаћају ништа.

Наставнике поставља министар просвете и то само оне који су свршили универзитет. Новопостављени учители обавезни су после једногодишње праксе полагати државни испит, и онда постају стални учители пете класе. У ванредним случајевима за неке техничке наставне предмете постављају се за хонорарне учителие и који немају вишег образовања; ови добијају 100—200 динара месечно или 3—5 динара за сваки час. Стални се учители деле у пет класа; из једне класе прелази се у другу после сваке пете године. Плате су овако уређене:

	учители	учителице
новопостављени	2400 д.	2160 д.
V класа	3000 "	2700 "
VI "	3600 "	3300 "
III "	4200 "	3800 "
II "	4800 "	4400 "
I "	5400 "	4800 "

Учители у Софији имају и додатак од 360 динара годишње.

Директоре поставља министарство и имају додатак 600—1200 динара годишње. Сваки учитељ мора имати 16—24 часа недељно, а директор само 4—6 часова. Наставне планове и за гимназије прописује министарство, и они имају исте мапе као и планови основних школа.

По новом плану нов је предмет и у класичној и реалној гимназији *хигијена*.

У женским гимназијама исти су предмети сем што се не уче класични језици, већ место њих: систем педагогике, историја педагогике, општа и посебна дидактика, хоспитовање, практични школски рад и Фребелова педагогика.

По новом наставном плану латински је у женским гимназијама факултативан.

И целој земљи има 9 потпуних гимназија мушких и 7 женских, које су добро посећене.

2. Учитељска школа

Учитељска школа има сва права гимназије од које се битно и не разликује. Први основ 4 године

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

основне школе и 3 године нижи гимназијски курс или цела грађанска школа од 7 година обавезно је за сваког који хоће да учи учитељску школу. Учитељска се школа учи 4 године, дакле, укупно: $4 + 3 + 4 = 11$ год. Ученик не сме бити млађи од 14 година ни старији од 17 година; при ступању у ову школу полаже се пријемни испит. Колико ће се ученика примити у I разр. утврђује и објављује министарство просвете на $1\frac{1}{2}$ месец пре почетка школске године. Учители су и у учитељској школи само они који су свршили универзитет. Уз сваку учитељску школу има и вежбаоница као њен одељак и директно од ње зависи. Прве три године ђаци само хоспитују, а четврте предају под надзором директора, учитеља педагогике и дотичног разредног учитеља. Недељно се држе по два предавања, којима су присутни сви ученици. Критика на предавања држи се после у засебним конференцијама. Последњих 7—10 дана школске године ученици се занимају само практичним радом.

У целој земљи има пет учитељских школа, у којима је 1896./7. год. било 2660 ученика и 135 учитеља.

Испити

На крају школске године држе се испити, и то у основним школама су јавни, а у средњим нису.

Испитима је у основним школама присутан школски надзорник, а ако је спречен, он шаље два учитеља, који му после поднесу извештај о испиту. Чланови школског одбора обавезни су да буду на испитима. У I и II разреду испит може бити у облику разговора, иначе се постављају питања и траже одговори, по којима се суди о способносци ученика.

У средњим је школама испитивање тројако: а. усмено, преко године из пређеног материјала, б. писмено (екстемпоралије) најмање једанпут сваког месеца и в. генерални писмени испит на крају сваке школске године.

Учитељске плате

Учители средњих школа добро су плаћени; у основним школама плате су неједнаке за сеоске и варошке учитеље, што се види из овог прегледа:

	у вароши	у селу
новопостављени	960 д.	720 д.
III класе	1200 „	840 „
II „	1500 „	1080 „
I „	1800 „	1500 „

По закону дужне су општине бољим учитељима давати и додатак, али се то у пракси ретко дешава. Учители и учитељице имају подједнаку плату.

III. Универзитет

До 1888. г. млађи људи, по свршетку средње школе, ишли су у иностранство. Број бугарских ђака на универзитетима у Швајцарској, Русији, Аустрији, Белгији, Немачкој, Француској и Италији био је врло велики. Па ипак то није било довољно за земљу да се попуне виша и важнија чиновничка места. Зато је министарство просвете 1888. г. отворило Велику Школу у Софији, која је удешавана по угледу на стране универзитете. У Великој Школи уче се све научне дисциплине, а има три факултета:

1. *историјско-филолошки*, у ком се уче: историја, географија, словенска филологија, литература, философија и педагогика;

2. *физичко-математички*, у ком се уче: природне науке, физика, хемија и математика, и

3. *правни* за правне и државне науке.

У сваком се факултету учи по 4 године; зимски семестар почиње 1. октобра, и траје до 31. јануара, а летњи од 15. фебруара па до 30. јуна. На челу Велике Школе стоји ректор који се бира између редовних професора сваког семестра, а потрђује га министар просвете.

Наставници се деле на редовне, ванредне и ванредне хонорарне професоре и приватне доценте. Приватни доцент може бити (кад има празно место) који је свршио средњу школу, положио испит на неком универзитету и написао хабилитациону расправу, коју је савет примио.

Академијски наставници добивају плату из министарства просвете, и то: редовни професори 7200 динара годишње, ванредни 6000, ванредни хонорарни 15—30 динара од часа и доценти 4800 д. Ректор има још 600 д. додатка.

Асистенти, кад нису ђаци, добивају 2400 дин. годишње.

Ђаци могу бити који су свршили средњу школу и положили испит зрелости (женскиње нема право да учи у Великој Школи), а свршени ђаци учитељске школе и богословије могу бити уписани као ђаци философије и педагогике. У изузетним случајевима одлучује академијски савет да ли ће неко бити примљен за ђака или неће. Сваки ученик мора сваког семестра имати 15—18 часова и плаћа 20 динара школарине, сиротни не плаћају. На крају семестра држе се колоквије. 1896./7. г. било је на Великој Школи 14 редовних, 1 ванредни, 21 хонорарни професор и 3 приватна доцента, — свега 39 наставника, а ученика је било 300.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРЕГЛЕД НАСТАВНОГ ПЛАНА У МУШКОЈ ГИМНАЗИЈИ

БРОЈ	ПРЕДМЕТИ	IV		V		VI		VII		НАПОМЕНА
		кл.	реал.	кл.	реал.	кл.	реал.	кл.	реал.	
1	Веронаука	—	—	—	—	2	2	—	—	Из природ. наука у IV р. реал. гимн. учи се зоологија; у V р. клас. гимн. учи се ботаника и зоологија а у реалн. гимн. ботаника; у VI р. реал. и клас. гимн. учи се минералогја и у VII раз. реал. гимн. учи се антропологија.
2	Бугарски језик и литература	5	5	4	4	3	3	3	3	
3	Латински	5	—	4	—	4	—	4	—	
4	Грчки	3	—	5	—	4	—	4	—	
5	Алгебра и геометрија	4	5	4	5	4	5	4	4	
6	Дескрипт. геометрија и цртање	—	2	—	3	—	3	—	3	
7	Физика	—	—	2	2	2	3	3	3	
8	Хемија	3	2	—	2	—	2	—	3	
9	Природне науке	—	2	2	2	1	2	1	2	
10	Општа историја	3	2	2	2	3	—	2	2	
11	Географија	—	—	—	—	1	3	—	—	
12	Психологија	—	—	—	—	1	1	—	—	
13	Логика и етика	—	—	—	—	—	1	2	2	
14	Француски или немачки	3	3	3	3	3	—	3	3	
15	Руски	2	2	2	2	—	3	—	—	
16	Цртање	—	4	—	4	—	—	—	4	
17	Певање	2	2	—	—	—	2	—	—	
18	Гимнастика	1	1	1	1	1	1	1	1	
	Свега	31	30	29	30	29	31	27	30	

ПРЕГЛЕД НАСТАВНОГ ПЛАНА У УЧИТЕЉСКИМ ШКОЛАМА

БРОЈ	ПРЕДМЕТИ	I	II	III	IV	УКУПНО У СВА 4 РАЗРЕДА
2	Бугарски језик	5	4	3	3	15
3	Психологија, етика, логика и педагогика	—	3	3	3	9
4	Школски рад	—	—	3	7	10
5	Математика	4	3	2	2	11
6	Друштвено уређење и економија	—	—	—	2	2
7	Историја	2	2	2	1	7
8	Географија	1	1	1	1	4
9	Физика	3	1	2	—	6
10	Хемија	—	2	1	—	3
11	Пољопривреда	—	—	1	1	2
12	Хигијена и попул. медицина	—	—	—	2	2
13	Природне науке	2	2	2	—	6
14	Руски језик	2	2	1	—	5
15	Цртање	2	2	2	2	8
16	Лепо писање	1	1	—	—	2
17	Певање и виолина	2	2	2	2	8
18	Гимнастика	2	2	2	2	8
19	Ручни рад	2	2	2	1	7
20	Француски (или немачки) факулт.	2	2	2	2	8
	Свега	32	32	33	31 1/2	

новембра, 1898.
Крагујевац.

Саопштио
Љуб. М. Протић

БРОЈНО СТАЊЕ

ђака у београдским основним школама и наставници њихови

Крајем новембра било је у Београду по појединим разредима, школама и код појединих наставника оволико ђака:

А. У Ч Е Н И К А

У ШКОЛИ	РЕДНИ БРОЈ	НАСТАВНИК	РАЗРЕД	БРОЈ ЂАКА	Свега
I Код Саборне Цркве	1	Михаило Јовић	I	43	184
	2	Милица Карановићева	II	39	
	3	Стеван Ђорђевић	III	48	
	4	Михаило Сретеновић	IV	49	
II На Теразијама	5	Светислав Поповић	I	41	194
	6	Милош Војковић	II	48	
	7	Јован Максимовић	III	62	
	8	Станоје Николић	IV	46	
III На Дунавском Крају	9	Коста Андријашевић	I	55	317
	10	Катарина Мијусковићева	I и II	47	
	11	Живојин Поповић	II	55	
	12	Драгољуб Ђурђевић	III	63	
	13	Гвозден Јовановић	IV ₁	49	
	14	Петар Лукић	IV ₂	48	
IV На Источном Врачару	15	Анка Ристићка	I	41	172
	16	Љубомир Тодоровић	II	42	
	17	Никола Чолаковић	III	52	
	18	Михаило Станојевић	IV	37	
V На Западном Врачару	19	Љубица Марјановићева	I	48	173
	20	Јован С. Јовановић	II	38	
	21	Љубомир Ристић	III	45	
	22	Михаило Миленковић	IV	42	
VI На Савинцу	23	Марија Подградскова	I	56	176
	24	Јелисавета Лазаревићева	II	45	
	25	Димитрије Соколовић	III	39	
	26	Аранђео Димитријевић	IV	36	
VII На Сави и Вежбаоници	27	Даринка Рафаиловићева	I и II	64	157
	28	Коста Глишић	III	33	
	29	Коста Димитријевић	IV	36	
VIII У Палилули	30	Стеван Зарић	I	69	220
	31	Коста Крстић	II	50	
	32	Ђорђе Ивковић	III	51	
	33	Станиша Станишић	IV	50	
IX У Топчидеру	34	Петко Николић	комб.	37	37
				Свега	1633

Б. У Ч Е Н И Ц А

У ШКОЛИ	РЕДНИ БРОЈ	НАСТАВНИЦА	РАЗРЕД	БРОЈ УЧЕН.	Свега
I Код Саборне Цркве	1	Савка Радичевићева	I	45	198
	2	Милева Михаиловићева	II	49	
	3	Љубица Железовскова	III	45	
	4	Даринка Мачајева	IV	59	
II На Теразијама	5	Лепосава Димитријевићева	I и II	57	145
	6	Зорка Рајићка	III	44	
	7	Катарина Шарчевићка	IV	44	
III На Дунавском Крају	8	Даница Милетићева	I	62	244
	9	Босиљка Рајичка	II	63	
	10	Анка Карајовановићева	III	59	
	11	Савка Поповићева	IV	60	
IV На Источном Врачару	12	Марија Чолаковићка	I	41	168
	13	Даница Марковићева	II	33	
	14	Даринка Миловановићева	III	47	
	15	Даница Николићева	IV	47	
V На Западном Врачару	16	Софија Вујићева	I	36	146
	17	Катарина Антоновићка	II	37	
	18	Сара Станићева	III	34	
	19	Босиљка Стојановићева	IV	39	
VI На Савинцу	20	Живана Бујдићка	I	42	146
	21	Јелена Чолак-Антићка	II	35	
	22	Ружица Проклићева	III	39	
	23	Савка Ђурићка	IV	30	
VII На Сави и Вежбаоници	24	Лепосава Живковићева	I и II	49	226
	25	Даница Дачићка	III и IV	51	
	26	Катарина Пешићева	I	29	
	27	Босиљка Бошковићева	II	34	
	28	Лепосава Николићева	III и IV	63	
VIII У Палилули	29	Милица Триковићка	I	41	177
	30	Даринка Чабрићка	II	54	
	31	Софија Давидовићева	III	48	
	32	Видосава Обрадовићева	IV	34	
IX У Топчидеру	33	Настасија Николићева	комб.	39	39
Свега					1489

И мушких и женских укупно: **3122.**

Као што се види, и ако је у Београду у почетку ове школске године укинуто 11 одељења, ипак број ученика у појединих наставника није тако велики, нарочито кад се узме у обзир то, што су готово све школе подељене, и то већином са по једним разредом. Но кад се узме у рачун просторност учioniца, онда се бојати, да за здравље децје и ово не буде много.... И овај разлог дакле говори у прилог подизања нових зграда школских по плану.

J.

ПРВА СЕДНИЦА ШКОЛСКОГ ОДБОРА ЗА ГРАД БЕОГРАД

Школски одбор за град Београд држао је 22. децембра свој први састанак, на коме су били: председник г. Никола Стевановић, надзорник народ. школа г. Милоје Влајић, лекар београдски г. Др. Радмило Лазаревић и одборници: г.г. Голуб Јањић, Коста Др. Ризнић, Раденко Драговић и Коста П. Михајловић, трговци и деловођа Коста Андријашевић, управ. дун. осн. школа. На истом састанку решавани су ови предмети:

I. На основу чл. 102 и 103 зак. о нар. школама, и расписа г. мин. просвете и црквен. послова од 17. новем. ПБр. 20769. направљен је школски буџет, у који би ушле ове позиције:

- 1) стварна плата учитеља,
- 2) повишице,
- 3) стан и огрев,
- 4) додаци управитељима,
- 5) награда деловођи одборском,
- 6) канцеларијски и кућевни трошкови школски (сунђер, креда, мастило, метле, четке, лопате и т. д.),
- 7) плата послужитељима,
- 8) кирија на зграде,
- 9) огрев,
- 10) набавка алата и материјала за ручни рад,
- 11) отварање радионица за ручни рад и набавка свега што треба за њих,
- 12) школски намештај,
- 13) учила (средства за наставу),
- 14) школске књижнице,
- 15) ђачке књижнице,
- 16) набавка школских потреба ђацима,
- 17) отварање дечјих забавишта,
- 18) набавка потреба за ученике (књига и писаћег материјала),
- 19) поклон књига о испитима,
- 20) отварање и уређење дечјих паркова (игралишта),
- 21) непредвиђени трошкови,
- 22) снабдевање потребама грађанске школе.

II. Надзорник шк. г. М. Влајић поднео је одбору следеће предлоге, које је лепо и образложио и одбор их је једногласно усвојио. Тако, поднео је предлог:

1). Да би се постигла једнообразност у школском раду, да се не би ђак од ђака разликовао бар у материјалу, који им се набавља за рад у школи, да не би било више непријатних момената ни родитељу ни учитељу: родитељу, да му дете сваког дана потражује новац, да купи те ову, те ону ствар, а учитељу — да не би један ђак имао овакав ма-

теријал, а други други, да би се дакле постигла једнообразност у набавци материјала за ђаке, то је предложено, да од сад одбор набавља: књиге и сав писаћи и цртаћи материјал за сву децу — за све ђаке. Да тај материјал узимају управитељи на требовања, а учитељима дају на реверс, а они раздају ђацима, од којих ће један од бољих ђака бежити у сваком разреду, шта је коме дато. Одбор је овај предлог, као врло корисан усвојио.

2). Да се школска каса одвоји од општинске, и да се сваког дана одваја у школску касу сума, која припада школи. На ово је г. председник изјавио да ће се извршити.

3). Да би било једновремености по свима школама предлаже, да се, кад се буду намештали електрични сатови по вароши, наместе такви и по: школама, одборској канцеларији и канцеларији школског надзорника. И ово је одбор усвојио.

4). Да се по свима школама, набаве и наместе топломери.

5). Да се набаве што боље крпе за прање школа, а тако исто и све остало, што треба за држање чистоте у школама. Исто да се предаје управитељима, а ови послужи. Да управитељи забележе, кад су коју ствар дали послужи. Ово је усвојено с тим додатком, да су управитељи дужни одбор известити за ствари потрошне, одмах чим их приме, колико су и кад примили. За непотрошне број списка под којим су уведене.

6). Да се учионица II. р. м. шк. на З. Врачару прошири, и то за време школског одмора.

7). Да се у учионицама, у којима нема довољно клупа, исте набаве, а старе клупе да се по могућству замене са новима. Одбор је ово усвојио, с тим додатком, да управитељи известе одбор где су старе клупе, те да се замене новима, и да јаве где нема нових клупа довољно, колико би им требало, и колико би се могло сместити.

8). Да се завесе и кључеви по школама оправе, а где их нема, да се набаве, а нарочито у Савској школи.

9). Да се наместе звона на школама у Палилули и Дунав. Крају.

10). Да се одмах набаве ненабављене потребе сиромашним ђацима и предаду управитељима, те да их ови предаду учитељима. Председник изјави, да је то већ наређено.

11). Да се отворе најмање три школске књижаре, из којих ће управитељи непосредно узимати на своје потписе и требовања све што треба за школу и ђаке.

12). Да се узму бољи ложачи за школе на Дунаву и у Палилули.

13). Да управитељи јаве, које књиге и повремене списе немају у својој књижници, те да се то набави.

14). Да се зграда, у којој је женска школа код Саборне цркве, оправи и спасе од влаге, како би се деца сачувала од заразе, која се увек најпре појављује у тој школи.

15). Да се од сад пази, да се табле боље бојадишу, а не као што су ове и прошле године бојадисане.

16). Да се двориште у вежбаоници В. Ж. Школе нивелише.

17). Да се дворишта школска наспу песком и шљунком, а особито двориште школе на Теразијама.

Даље по предлогу г. председниковоу решено је:

III. Да се плата учитељима издаје заједно са квартирином, а не обашка.

IV. Да се за првих 10 неоправданих изостанака јавља засебним актом, а остали изостанци другим актом, како би се знао школски одбор управљати при казнама по чл. 20 зак. о народ. школама и казне изрицати. О овоме је одмах писано свима управитељима.

V. Да се пише свима управитељима, да пошаљу податке за све оне ученике, који се по неколико година воде у списку, а у школу не долазе, и не могу да се пронађу, да би их могао одбор предложити надзорнику за испис из школе.

VI. Кажњени су неки родитељи, због непишљања деце у школу.

Као што се види, рад прве седнице школскога одбора у престоници врло је обилат; само је желети да све ово не остане само на речима, него да се изведе и у дело, и то, што пре, то боље.

К. Т. Ан.,
учитељ

ГЛАСОВИ О ШКОЛАМА

Школе у Србији

Гимназија Доситеја Обрадовића. — Указом Њег. Вел. Краља од 1. јануара ове године, а на предлог министра просвете и црквених послова, наређено је: да се гимназија у Зајечару од сада зове „Гимназија Доситеја Обрадовића“.

Радионица за ручни рад у Учит. Школи у Јагодини. — Мушка Учитељска Школа у Јагодини има у дворишту нарочиту зграду, у којима су радионице за ручни рад. У згради је пет одељења: највеће је за гимнастичку дворану зими, а лети за рационално гајење свилене бубе; у другом, трећем и четвртном

одељењу су радионице за картонажу, столарство и плетарство, свака радионица у засебном одељењу. Радионице су тако удешене, да се у њима једновремено могу обучавати по тридесет ученика. Ове године је у тој школи само први разред, и ученици ће од ручних радова учити у тој години само картонажу; у другој и трећој години учиће столарство, а у четвртој години плетарство.

У овим радионицама уче ручни рад и ученици там. основних школа, па ће ту учити и ученици там. грађанске школе, јер су то у свакоме погледу подесни и лепо уређене радионице, те би било и некорисно приметно и мимо њих у истој месту отварати друге радионице за ручни рад. **Ж.**

Угледна предавања. — Надзорник школски у Београду М. Влајић с подручним му наставницима увео је тако звана *угледна предавања*, која се држе сваке недеље. На тим састанцима држе предавања или они наставници, који се сами јаве, или они које надзорник одреди. А да би сваки наставник могао предавати или суделовати у критици, одређује се напред из којег предмета и о чему ће се предавати. Још том приликом надзорник изнесе и цео *методички поглед* при томе послу, којег се треба држати при предавању. По свршеном предавању држи се претрес или критика. Тако су ова предавања и обнова теоријска и свесна примена њена на самој раду. Још се даје прилика, да сваки о овоме раду и о свакоме питању чује и туђе мишљење и да својим знањем буде другима од користи.

Нема сумње, да ће овакав рад довести велике користи. Сем интелектуалне спреме, која се овде проширује, појединци се морално усавршавају, јер се навикавају један на другог и на заједнички рад, навикавају се, да сnose примедбе а да се у њих не развија срџба и мржња, и да помажу другоме а да се у њих не развија надменост и сујета.

Ништа у свету није савршено. Све је релативно. Зато се и од ових предавања може очекивати само добро. А наставници престонички и треба да предњаче осталим учитељима у свакоме добру. Може бити само за похвалу, што они на усавршавање своје и својих ученика употребљују и сâм празник.

Чујемо, да ће се ова предавања, по жељи самих учитеља, заменити формалном наставом из ручнога рада, који је предмет уведен новим законом а многим је наставницима још непознат.

Школске зграде у Београду. — Да су у нас школске зграде често испод критике, то је добро познато свима онима, који су путовали по Србији или имали деце у школи. А најбоље је ово познато онима, који су имали част да буду надзорници и да их прегледају.

Не стоји много боље ни са школама у престоници. Из извештаја, који је поднео министарству надзорник за град Београд, видимо, да је овде тек једна трећина деце у добрим зградама. Ево шта каже надзорник: „Осем мањег изузетка све основне школе у Београду и Топчидеру смештене су у врло неподесним и лошим зградама, које не одговарају ни хигијенским ни

баспитним захтевима. Оне су у сваком погледу лошије од многих у унутрашњости и по селима. У београдским основним школама има сада 3122 ђака. Од ових само је једна мања трећина смештена у прописним зградама, а *веће* две трећине смештене су нешто по старим општинским, а нешто по многим приватним зградама, које су у сваком погледу штетне како по здравље тако и по васпитање деце?⁴

Мило нам је што можемо јавити, да је општина београдска већ предузела све претходне мере за грађење једне нове зграде школске још у овој години. То ће бити на Сави, где је сада најгора зграда школска, и ако је купљена за ту потребу. Не сумњамо, да ће то бити и већа и лепша школа но што су обе нове досадање: на Дунавском Крају и у Палилули. А престоница не само да треба да предњачи примером, него ваља да има на уму, да је она лице целе Краљевине пред страним светом. За сада, колико нам је познато, најбоље зграде школске има град Шабац.

*

Набавка ђачких потреба. — Нови закон о народним школама хтео је да уведе нов начин набављања ученичких потреба, по којему би се једнолико и брзо, набављале све потребе како за сиротне тако и за несиротне ђаке, па је то изостало с тога, што је то сувише специјално питање, које би се могло уредити и једним расписом, и што је, најпосле, ова ствар остављена месним и окружним одборима.

Надзорник за град Београд покушао је с одбором школским, да овај начин уведе у своме подручју. Зато је изнео формалан предлог, који се састоји у овоме: да поједини наставници подносе својим управитељима требовања, у којима ће бити побројано све што им за дотични разред треба; а управитељи ће та предавања оверавати, прикупљати и слати школскоме одбору, или непосредно из књижара узимати побројане потребе, а рачуне за ово оверавати дотичним књижарама, који ће с истима ићи благајнику школском на исплату¹).

*

Затворене школе. — Тако званих „затворених школа“ нема више. До сада је био обичај, да кад која општина у даном јој року не подигне нову школу, министар просвете јој решењем својим стару „затвори“, и учитеља јој узме и премести у другу школу или га употреби на какав други посао. У последње време затворене школе беху прибежишта оболелих учитеља, а по неки је из њих слушао и више науке на универзитету. Преласком учитеља с платама на општински и окружни прирез нестало је и ових школа, које су имале учитеља, а нису радиле. Таквих је било преко двадесет, и то у овим местима: *Ушћу* (ваљ.), *Нестричави* (ваљ.), *Велућу* (круш.), *Десини* (пож.), *Каменици* (уж.), *Јошаници* (пож.); *Бељини* (руд.), *Врчину* (подун.), *Кучајни* (пож.), *Стаговицу* (топл.), *Бегалици*,

¹) Овакав начин набављања школских потреба постоји већ годинама у Светосавској Вечерњој Школи у Београду. Познато је, да ученици ове школе ништа не купују сами, него им све потребе даје школа. Управни све узима на требовања, кад што треба, па на крају године дотични књижар сва та требовања унесе у један рачун, који му, заједно с требовањима, пошље на оверу, и онда иде благајнику за исплату. И тако школа никад није без потреба.

(подун.), *Вел. Селу* (подун.), *Метковићу* (подр.), *Језеру* (тим.), *Дубу* (уж.), *Каони* (подрин.), *Бердачу* (крајин.), *Виговици* (пож.), *Мерћезу*, (топл.), *Раму* (пож.), *Вети* (шир.) итд.

Сви су учитељи из ових школа разрешени или постањени у друге школе.

*

Плате учитељске за прва три месеца. — Познато је, да су новим законом плате учитељске прешле на окружни и општински прирез. Но како се и нов порез и сви прирези почињу купити тек у марту или априлу месецу, то би изишло, да учитељи плате своје за јунуар, фебруар и март не би могли примити све до онога часа, када први порез и прирез не почне падати у државне и општинске касе.

Да не би учитељи за ово време остали без плате, влада Њег. Величанства Краља постарала се, да учитељи за то време примају плату из државне касе. За то је г. министар финансија издао налог свима окружним благајницима, да за ово време измирују учитеље из окружних благајница, па кад се прикупи школски прирез, да се овим попуне учињени издаци из других партија.

Захваљујемо влади Његовог Величанства и г. министрима просвете и финансија на овој бризи. **Ј.**

Школе у Аустро-Угарској

Српски завод за васпитање девојака у Пешти. — Многи страни заводи за васпитање девојака поред толиких других својих недостатака имају, што се тиче васпитавања девојака Српкиња, и ту осетну махну што се у њима српске кћери одвикавају од многих лепих и корисних српских обичаја и готово на силу се привикавају многим туђинским навикама, тако неподесним и штетним за српску домаћину и српску породицу. Да би се могло помоћи овој великој невољи нашега народа у оним крајевима, где су родитељи принуђени одвојити своје женско дете од себе и поверити га заводу на одгајивање и васпитавање, а нема тих завода уређених у српскоме духу, — јавила се мисао: да се у Пешти подигне један такав завод за васпитавање српских девојака православне вере, у којима ће се младе Српкиње упућивати у свима дужностима, које као Српкиње имају и које ће као српске домаћице имати. На остварењу ове мисли раде више одличних Српкиња и надати се, да ће се мисао и остварити, те кад се већ поједине српске кћери не могу васпитавати у српској породици, а оно да се васпитавају бар у таквоме заводу, где их неће отуђивати од народности и вере.

*

Просветни буџет у Аустрији. — За 1899. годину просветни је буџет у Аустрији 31,473.776 форината, према целокупном државном буџету, који за ову годину износи 760,286.793. форината.

*

Плате наставницима народних школа у Черновици. — На основу закона од 19. маја прошле године, којим се допушта да се у Черновици могу повисити плате наставницима народних школа, у по-

четку децембра утврђене су ове плате за там. наставнике народних школа: стални учитељи и учитељице имаће 800 форината плате на годину; подучитељи — једни по 600 а други по 500 форината на годину. Сваке пете године сталним учитељима и учитељицама плата се повишава са 50 форината годишње, и има шест оваквих повишица. Привремени учитељи имају годишње плате 600 а привремени подучитељи 400 форината.

*

Како су награђени учитељи у Форалбергу. — У Форалбергу учитеље врло слабо плаћају. Тамо велики број учитеља има само 240 форината плате на годину, а има их који имају и по 180 форината годишње плате! Сад и тамо настоје, да повећају плате учитељима, али и те повишице, које се предлажу, нису ни мало за тамошње учитеље утешне, јер их сада хоће да поделе у три класе: учитељи прве класе да имају 600 форината, учитељи друге класе 500 и треће 400 форината плате на годину

*

Пензије учитеља и њихове деце и удовица у Аустрији. — По новоме закону, који је у Аустрији прошле године ступио у живот, овако су уређене пензије за учитеље и њихову сирочад и удовице: Учитељу после десетогодишње службе пензија је 40% од његове последње плате, а са сваком годином службе расте са 2%, тако да после четрдесет година службе добива пуну пензију. Главним учитељима учитељских школа три године рачувају се у четири, те они после тридесет година добивају пуну пензију. Пензија се пре навршених десет година службе, по правилу, не може добити. Али се могу чинити изузеци, па се у извесним случајевима може дати пензија и после навршених пет година службе. Удовице учитељске подељене су у шест класа, према плати и годинама службе умрлога учитеља. Које су у првој класи, добивају годишње 1200 форината пензије, у другој класи 900, у трећој 700, у четвртој 600, у петој 500 и у шестој 400 форината на годину.

*

Дечја забавишта у Угарској. — У Угарској су дечја забавишта законом обавезна за сву децу од 4 до 6 године, а оснивају их црквене општине или држава. Ових је забавишта све више. Сада их има већ на 4000.

*

Школске зграде. — Угарски министар просвете тражио је од сабора и сабор му је одобрио милион форината за зидање школа. Тако ће сад у многим местима у Угарској моћи да подигну нове и угледне школске зграде.

*

Женске школе у Бечу. — У учитељскоме већу у Бечу недавно је једна учитељица приказала развитак женских школа у престоници аустријске царевине. По њеним подацима, до 1848. г. било је у Бечу само седамнаест одељења женских школа, и у тим школама предавани су ови предмети: веронаука, немачки језик, женски рад и основи природних наука. Касније се све више проширивао програм тих школа и умножавао се број одељења, тако да сада има у Бечу 1705

одељења само женских школа. У почетку ове јавне женске школе походила је само сиротиња, а имућније породице училе су своју децу по кућама, помоћу гувернаната и приватних учитеља. Сад се и то изменило, па и најимућнији шаљу и своју женску децу у јавне школе.

Школе у Русији

Основне школе. — По најновијим статистичким подацима у Русији има 78.724 основне школе са 3.801.133 ученика и ученица. Тамо све основне школе не стоје под управом министарства просвете, већ се о њима брину и одржавају их: министарство просвете, министарство двора, унутрашњих дела, финансија, војно, св. Синод, завод „Царице Марије“ и др. Највише је школа, које издржава св. Синод. У 1896. години било их 34.836 са 1.116.492 ученика и ученица. Школе св. Синода деле се на парохијске школе и школе за писменост. Ове последње врло су неуређене и предавања су у њима слаба, али њихово одржавање не стаје много, те их је сразмерно највише. Под управом министарства просвете било је 32.708 школа са 2.338.934 ученика и ученица. Ове су школе најбоље уређене и имају највише деце.

*

Виши женски курс у Петрограду. — Из званичнога извештаја видимо, да је у прошлој школској години било у Петрограду у Вишем женском курсу 747 редовних и 61 ванредна ученица, од којих је 88 свршило историјско-филолошки, а остале природњачко-математички одсек. Број ученица из године у годину нагло расте. Већина их се по свршеном курсу одаје учитељскоме позиву и један део се одаје изучавању медицине.

Школе у Немачкој

Наставници учитељских школа у Прусској. — У Прусској, у учитељским школама има свега 914 наставника. Од ових је 659 њих, или 72% свршило само учитељску школу; 21, или 2%, свршило је учитељску школу и после слушало предавања на универзитету; тек 26% од целокупнога броја наставника учитељских школа у Прусској свршило је редовно универзитет, и то 15% теологију, 8% филолошку групу а 3% природно-математичку групу. Као што се и из ових бројева може видети, у Прусској много цене учитеље као наставнике учитељских школа.

*

Зближење свих школских радника. — У Грајфсвалду у Немачкој опажа се јак покрет међу свима школским радницима, и универзитетским професорима и наставницима средњих школа и учитељима народних школа, да се што више зближе једни другима, да се удруже и заједничким силама пораде на ширењу и напредовању народне просвете, будући је ширење просвете у масу народну прва погодба за целокупан културни напредак свакога народа. Јер је сваки научни радник, који је равнодушан према народним интересима, према народноме просвећивању, као свештеник без цркве и парохије, као светлост заклоњена мрачним зидовима.

Школеке зграде у Пруској. — У Пруској има 92000 јавних школа а школских зграда 88000. Овога ради јавно се читав покрет у корист подизања школских зграда.

Школски лекари. — Ученичко здравље и хигијенске прилике по школама предмет су све веће пажње у Немачкој. Овога ради заводе се школски лекари, који ће испитивати здравље код ученика, чинити разна посматрања на ученицима, пратити појаве и развој многих болести на њима, и на тај начин да, ако не сасвим уклоне многобројне болести, које сатиру школску омладину, а оно их сведу на што мању меру. Пре краткога времена у самоме Франкфурту на Мајни постављено је седамнаест школских лекара.

Женскиње на универзитетима. — За први семестар ове школске године уписале су се у Немачкој 403 женскиње на универзитете: 234 у Берлину, 34 у Кенигсбергу, 31 у Бреслави, 26 у Бону, 25 у Гетингену, 15 у Халу, 13 у Хајделбергу и 26 у другим местима. Међу њима је највећи број учитељица основних школа, које на универзитетима продужавају своје школовање, одајући се појединим научним гранама, како би стекле право и добиле потребну спрему за државне испите, којима би опет биле оквалификоване за учитељице виших женских школа.

Женскиње на Универзитету у Гисену. — Ректорат гисенскога универзитета одлучио је, да се за слушаоце универзитетских предавања могу примати и женскиње, али под погодбом, да су уредно свршиле класичну гимназију или реалку и да се упишу у правни или философски факултет.

Универзитетски курсови за народ. — Она племенита мисао највећих научних радника: да што више знања унесу у народну масу, што више пруже духовне хране свима, који су науке жељни и потребити, која се прво јавила у Енглеској, па у брзо нашла својих одушевљених присталица у Данској, Холандији и Сједињеним Америчким Државама, јавила се и у Немачкој и први немачки и научни школски радници почињу радити на народноме просвећивању. Недавно је била у Берлину конференција ректора свих пруских универзитета и на конференцији је одлучено, да се почну приређивати универзитетски курсови за народ. Први универзитетски професори изјавили су да ће врло радо узети учешћа у народноме просвећивању исповедајући, да врше једну од својих највећих дужности, што раде да ширењем корисних знања у народну масу што више изгледе разлике, које постоје између појединих друштвених класа.

Освећење зграде педагошког универзитетскога семинара у Јени. — У децембру прошле, 1898. г. извршено је свечано освећење зграде, која је намењена педагошком семинару јенскога универзитета. Освећење је извршено у присуству представника мешне власти, протектора јенскога универзитета и многих ученика. Професор Рајн говорио је приликом освећења,

и у своме говору је расправљао о положају, који има педагогија према другим наукама. Други говорник изнео је значај јенскога педагошкога семинара, који је још пре пола века основао Стој, и поздравио је добивање нарочитога дома за семинар. Проректор универзитета је такођер исказао своју радост, што је педагошки семинар добио свој дом, истичући како је баш тај семинар дао нарочити карактер јенском универзитету, којим се он одликује од свих осталих универзитета немачких.

Школе у Француској

Учитељи народних школа. — У Француској се сада много баве питањем о спреми учитеља народних школа и њихову образовању. У самим учитељским удружењима јавила се мисао, да се у спремању учитељских кандидата угледају на Саксонску, па да младићима, који се спремају за учитељски позив, у времену од 13.—18. њихове године дају опште а од 18.—19. године њихове стручно педагошко образовање.

Број ученика у једној учионици. — У Француској настојавају да број деце у једној учионици сведу бар на педесет и у томе је све више успеха. Али тамо има и сада још доста учионица, у којима има преко 50 ученика или ученица, па по неким местима и преко 70. Пре је било много више препуњених учионица. Тако 1885. године било је у Француској од свих учионица 26%, у којима је било више од 50 деце, а 4% учионица, у којима је било преко 70 ученика. 1895. године било је већ само 9.1% учионица са преко 50 а 0.8% са преко 70 ученика.

Продужни курсови. — Да би се утврдило и проширило знање, стечено у основној школи, и било што веће практичне користи од основне наставе, у Француској постоје нарочити продужни курсови, које походе они који сврше основну школу. У 1897./8. школској години, по званичним извештајима, било је 30368 тих продужних курсова у Француској. Од њих 5000 је било под управом разних научних корпорација. Постоје нарочита удружења за одржавање и отварање тих курсова. 2779 удружења већ раде, а 600 удружења ће почети рад за најкраће време. 482.097 слушалаца, објеге пола, походило је у тој школској години продужне курсове, у којима је радило 39.507 учитеља и учитељица. За одржавање ових курсова држава је за ту годину дала 1,500000 динара, општине су утрошиле 1,588000 динара и на милион динара је прикупљено од појединих друштава или појединаца, пријатеља народне просвете.

Помоћ учитељима да путују у иностранство. — Француско министарство просвете сваке године за време школскога одмора шаље по десет учитеља, да оду у иностранство, Немачку или Енглеску, да изуче језике тих земаља и проуче њихово школско уређење. Сваки од ових учитеља добије по 200 динара помоћи за пут. Од овога несумњиве су користи на напредовање школе и наставе.

Школе у Швајцарској

Педагошки музеј у Фрибургу. — Од 1894. године постоји у Фрибургу педагошки музеј. Из године у годину овај музеј знатно напредује, тако да је у 1897. години вредност његових збирака већ износила на 40000 динара. Поред многих учила, у музеју је и велика и добро уређена књижица за школске раднике, којом се бесплатно могу користити сви, који желе књигом допунити своје образовање.

Школе у Енглеској

Народне школе. — У Енглеској, заједно с Велсом, има сада 16.912 јавних народних школа са 4.771.897 ученика и ученица. Од овога броја само 350.040 мушкараца и 324.194 девојчице иду у вишу основну школу а сви остали ученици и ученице су у прва четири разреда основних школа. Доста је деце, дорасле за школу, која никако не иду у школу. Тако од 597.162 деце, које су сада између 11 и 12 година, има их 19.261, која никако нису ни уписивана за школу. Укулни број деце, која су стигла за школу а не походе је, износи сада у Енглеској на 600.000!

*

Неуредно похођење школâ у Лондону.

— У енглеској престоници, многољудноме Лондону, према извештају највише месне школске власти, од 754.000 деце, која су уписана у јавне народне школе, уредно походи школе тек 145.000 деце! Остала нередовно долазе у школу, нека спречени болешћу и глађу а многа због простогâ нехата својих родитеља.

*

Годишњи испит у школама.

— У Енглеској у школама све више занемарују годишње испите, који су пређе, као и свуда, вршени и са неким свечаностима. По многим местима испити су, као непотребни, сасвим укинута. Међутим, у последње доба јављају се захтеви, да се испити по школама опет заведу. Занимљиво је, да занемаривање и потпуно укидање испита по школама сматрају као најглавнији узрок великоме неуспеху у енглеским народним школама, које су махом врло добро уређене, добро снабдевене свима школским потребама и имају спремне учитеље.

Школе у Америци

Школски буџет у Њу-Јорку. — За ову годину школски буџет у Њу-Јорку износи око 63.000.000 динара. Од ове суме на 8.000.000 одређено је само на повишице учитељских плата. Тамо учитељ почиње служити с платом од 1500 динара на годину и може дотерати до 3800 динара годишње плате.

О школама у опште

О преоптерећености код ученика. — У једноме берлинском медицинском јаслу штампао је један професор своје студије о школској омладини. У овим студијама пуно је ствари, које су од значаја за наставу и васпитање. Овде износимо само поједине резултате, до којих је дошао тај професор у својим испитивањима. По његову мишљењу, утврђену дуговременим искуством,

омладина је у школама преоптерећена радом. По њему, најпodesнији су и за рад у школи и за пропитување дани после одмора: понедељак и уторак, или први и други дан после празника. Свежина памћења код ученика највише се задржи до уторника по подне, зато мисли да би број часова средом и четвртком ваљало свести на најмању меру или да их тих дана никако и не буде. Најбољи су дневни часови за рад први и други изјутра, и тада ваља радити најтеже предмете. По подне радити са ученицима три часа много је и врло их замара. Између свакога часа ваља да је одмор, који ће између свака два часа бити већи. Велики годишњи одмор од четири недеље довољан је за децу. План предавања ваља тако удесити, да се предавањем деца што мање замарају. Највише се деца напрежу на часовима математике и туђих језика, а поједина деца на часовима певања и цртања, а најмање је напрезања код ученика на часовима веронауке, матерњег језика, природних наука и историје. Гимнастика, било пре било после часова, није угодна за душевни рад. Најугодније је да деца шетају, да се купају и да довољно спавају.

Ж.

ПРОСВЕТНИ ЗАПИСИ

Курс за Ручни Рад у Ужицу. — На позив школског надзорника за округ ужички одржан је седмодневни курс за обуку у Ручном Раду у мушкој школи у граду Ужицу. Курс је био од 28. дек. до 3. јануара о. г. Дошло је 29 наставника, и то већином управитеља, како би они после ту ствар руководили у својој школи и помагали учитељима. На томе курсу били су ови:

1. Цветко Радојичић из Ужица,
2. Миленко Нешовић " "
3. Владимир Глишић " "
4. Јован Голубовић " "
5. Софија Бошковићева из Ужица,
6. Јулка Ђаковићева из Ужица,
7. Олга Лешчинскова из Ужица (приправница),
8. Јулка Гмизовићева " "
9. Јелена Раковићева " "
10. Јанко Протић из Пожеге,
11. Георгина Поповићева из Пожеге,
12. Никола Јовановић из Пожеге,
13. Радул Перишић из Ивањице,
14. Дмитар Јовичић из Карана,
15. Јевта Радовић из Карана,
16. Миљева Радовићева из Ариља,
17. Владимир Илић из Ариља,
18. Матеја Љујић из Мачката,
19. Јеврем Чакаревић из Мачката,
20. Владимир Симић из Сече Реке,
21. Љубомир Смиљанић из Косјерића,
22. Ранко Алексић из Станара,
23. Милорад Алексић из Б. Баште,
24. Недељко Вилимоновић из Костојевића,
25. Дионисије Ковачевић из Доброселице,
26. Милица Митровићева из Субјела,
27. Милан Митровић из Субјела.
28. Драга Илићева из Рогачице,
29. Василије Лукић из Крмана.

Пада у очи, да има приличан број и женскиња. Овом приликом изучили су само *картонажу*. По успеху свршили су: с одличним 12, врло добрим 14 и добрим 3. Предавали су им: *Михаило Бугариновић* и *В. Петришић*, који су ове године свршили курс за Ручни Рад у Београду.

Како је окружни одбор за овај округ ставио у свој буџет суму од 5000 динара на увођење Ручнога Рада, то ће се приређавати и други курсеви, докле се год сви учитељи не обуче овоме послу.

О Ручном Раду. — Учители једнога среза обрадили су се преко свога надзорника господину министру просвете с молбом, да их ослободи од предавања Ручнога Рада у школи, пошто ниједан од њих није свршио курс за Ручни Рад и не зна тај предмет.

Господин министар им није уважио ову молбу из ових разлога:

1. Што је Ручни Рад прописан самим *законом*, а он није овлашћен да поступа противно закону и да их ослобођава онога што од њих закон тражи.

2. Што се не мора почети свуда одмах с *радионицама* и формалним алатом, већ се може узимати оно што је најлакше, најпрактичније и могућно и с обичним алатом.

3. Што је Ручни Рад у вези с *пољопривредним радовима*, особито по селима, па се главно тежиште у пролеће и у лето, а у многоме и у јесен, може пренети и на њих.

4. Што наставници лако могу наћи помоћи и *уџуга* и у књижевности а и у својих другова, који су свршили курс за Ручни Рад, само ако је у њих добре воље. И најпосле,

5. Што ће од сад министарство овој настави поклонити озбиљне пажње и настати, *да се сви учители обуче овој наставној новини.*

Најбољи дар школама. — Доброта је узвишења од правде, а добротинство нешто више од дужности. Учинити добро, то је сласт и ономе ко чини и ономе коме се чини. Учинити какву помоћ или услугу једноме, то је добро; учинити двојици, то је два пут веће; учинити мнозини, то је још веће добро; а учинити каквој установи, која траје, која је за све, то је највеће добро.

И школа је општа установа. Она је за све, и то још за оне, који настају да живе, који ће сутра имати судбину своје земље и народа свога у рукама својим. И баш с ове важности њене и с пуно разлога уведен је у њих један нов предмет, који свему васпитању нашем може дати други правац, другојачу основу. То је **Ручни Рад**, који ће не само разгаљивати душу дечју од заморености јачим и дужим умним радом, него и навикавати на привредни живот и спасоносни рад, који стоји насупрот празном теорисању и беспослици пуној порока...

За овај предмет ваља двоје: *алата* и *материјала*. Материјал се може набављати и из школске благајнице, или га и ученици сами могу куповати. Али је много теже и важније: *добити до алата*. Јер и пословица вели: „Без алата, нема заната“. Без алата не може се озбиљно предавати овај предмет. А он стаје

на две, три па и четири стотине динара, потпун за једну ђачку или школску радоницу.

Зато би онај, коме је дао Бог те има и може, учинио највеће добро школи и омладини његој, кад би јој набавио алат. Његово би се име у школскоме летопису записало најкрупнијим словима.

Ово напомињемо ради знања.

1.

*

Стање Народне Библиотеке у Београду. — У току школских ферија у прошлој години, Управа Народне Библиотеке предузела је била да сазна право и тачно стање у коме се Народна Библиотека налази. Тога ради пуна два месеца (од 1. јула до 1. септембра) вршено је тачно бројење и преглед имаовине Народне Библиотеке. По свршеном прегледу а на дан 1. септембра прошле године Народна Библиотека имала је:

Књига и часописа:

а) укоричених	36.116	свезака
б) неукоричених	21.937	„
	<hr/>	
	Свега	58.053 свезаке

2. дупликата:

а) укоричених	3.199	свезака
б) неукоричених	6.296	„
	<hr/>	
	Свега	9.415 свезака

Када се сабере сума укоричених и неукоричених књига са сумом дупликата, онда излази да је Народна Библиотека на дан 1. септембра пр. године имала

укоричених	28.233	свезаке
неукоричених	39.235	свезака
	<hr/>	
	Свега	67.468 свезака

Политичких новина, слика и географских карата, рукописа и штампарских првина има свега нумера 1.966. Те се нумере деле на ове предмете:

Политичких новина било је	890
дупликата	269
	<hr/>
Свега	1.159

Слика и географских карата било је	2.283	ком.
дупликата	62	„
	<hr/>	
Свега	2.345	ком.

Рукописа било је свега 623 комада.

Штампарских првина било је	141	ком.
дупликата	16	„
	<hr/>	
Свега	157	ком.

Дакле у Народној Библиотеци на дан 1. септембра било је **свега 71.752 примерка** књига, часописа, новина, слика и штампарских првина.

Сем овога нађено је, књига позајмљених у ранијим годинама и невраћених до 1. јануара 1898. 2706 комада и од 1. јануара до 1. септембра ове године 171 књига, свега 2877 књига.

Услед потраживања управе враћено је у току ове године од раније позајмљених књига 1081 комад.

Када се крајем претпрошле године приступило прикупљању давно позајмљених књига, за које се мислило да су махом пропале, веровало се да ће таквих свезака бити на 6.000. Међутим тачним прегледом сазнало се да је тих (по готову упропаћених) књига (свезака) било не 6000, но само 3787, а како је од њих враћено 1081 свезака, то су у ствари ових 6000 замишљених упропаћених свезака спале фактички на

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

2706 свезака. Па и од ових већи део књига никако не треба сматрати као пропале, јер ће управа Народне Библиотеке и од сада енергично настати, да сви који су књиге изузели, а нису вратили, или књиге врате, или да их по забележеној вредности плате, па да се друге такве исте набаве.

Према свему овоме јасно је, да су пронесени гласови (чак и по страним новинама) о упропаштењу књига из Народне Библиотеке тенденциозно измишљени и неосновани.

п.

Годишњи скуп одбора Чушићеве Задужбине.

— 31. јануара био је годишњи скуп Одбора Чушићеве Задужбине. После помена пок. Светиславу Вуловићу, пређ. члану овога одбора, приступило се раду. Деловођа и благајник одборов прочитао је извештај о раду одборову и стању задужбине. Књижевни рад одборов у прошлој години, из обзира на новчано стање, ограничено се на приређење и издање Годишњице, осамнаесте по реду, у којој је шест одабраних прилога. У прошлој години примљено је 4037·75 динара, што са покретним капиталом, који је остао из године пред овом, износи 4144·94 динара. Утрошено је 1652·75 динара на хонораре, штампу и остале трошкове, те је остало готовине за 1899. годину 2492·19 динара. После овога повела се реч о начину како да се Годишњице што више растуре, па је одлучено, да се свима надзорницима основних школа пошаље по један примерак последње Годишњице, с молбом, да настану, по ранијој наредби министра просвете и цркв. послова и препоруци Гл. Просветнога Савета, да се школске књижнице снабдеју Годишњицом. Исто тако донета је одлука: да се Годишњица шаље научним друштвима и знатијим научницима словенским, на захтев којег члана одбора, како би постала што познатија научним и књижевним радницима. Приказан је чланак „Срби и Српкиње у Призрену добротвори свога народа“ од Призренца и дат је на оцену члану одбора Момчилу Иванићу. На послетку се приступило избору управе. Одбор је одлучио: да М. Ђ. Милићевић остане и даље председник, а Жив. П. Симић деловођа и благајник одборов.

*

Стеријино вече у Алексићу. — Настојавањем наставника Учитељске Школе у Алексићу тамо је засновано дилетантско позориште, у коме играју ученици там. Учитељске Школе. Позориште је у дворани школској. 3. јануара је у томе дилетантском позоришту била нарочита свечана представа у спомен Јована Стерије Поповића. После химне, коју су лепо отпевали ученици, проф. Тихомир Борђевић изнео је у кратким потезима заслуге Стеријине за српско позориште, приказавши слушаоцима у природној величини лик Стеријин, рад једнога ученика Учитељске Школе. После је други ученик рецитовао Стеријино „Даворје на пољу Косову“, па је настала представа. Играли су Стеријин комад Лажа и паралажа и Косте Трифковића Честитам. Као што већ поменусмо, представљачи су били све сами ученици. После свршене представе приказана је жива слика *Велика Србија*. Представљање је, као и остали део програма, испало на опште задовољство.

Приход добивен овога вечера употребљен је за награде, које су о св. Сави раздвојене оним ученицима,

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК 1899. г.

који су најбоље израдили раније дате им задатке из методике и српскога језика.

*

Књиге које се штампају у Државној Штампарији. — У Државној Штампарији на раду су ове књиге: Српске Народне Пјесме Вука Стеф. Караџића, под уредништвом П. П. Борђевића; Српске Народне Пословице Вука Стеф. Караџића, под уредништвом Симе Н. Томића; Граматички и полемички списи Вука Стеф. Караџића, књ. III св. III, под уредништвом Пере П. Борђевића; Забавник Српске Књижевне Задруге, под уредништвом Хенрика Лилера; Методика нацртне геометрије, од Димитрија Стојајновића; Теорија детерминаната, од Др. Богдана Гавриловића; Римско приватно право, од Живка Милосављевића; Пољска читанка, од Радована Кошутића; Историја византијског права, од Мил. Ђ. Миловановића; Француско-српски речник Настаса Петровића, у преради Богдана Поповића, II књига; Примери за латинске облике од Стевана Лекића; Глас LV Српске Краљевске Академије; Споменик XXXIV Српске Краљевске Академије; Годишњак X Српске Краљевске Академије; Путовање по Србији, од Др. Драг. Мијушковића; Историја Српскога устанка, од Лазара Арсенијевића-Баталаке; Сеоска учитељница, роман Светолика П. Ранковића; Финансије и установе обновљене Србије, књ. III, од Мите Петровића; Братство, књ. VIII, под уредништвом проф. Момчила Иванића; Гусенице на лишћу воћака, од Благоја Тодоровића; Значај Главинићеве сушнице, од Косте Д. Главинића; Тасина писма, од Тасе Миленковића и Стенографске скупштинске белешке.

*

„Забавник Српске Књижевне Задруге“. — Изшла је из штампе и разаслата претплатницима и *шеста* свеска „Забавника“, последња за прошлу годину. У њој су: „Обломов“ од И. А. Гончарова (свршетак), — „Богородичина Црква у Паризу“ од В. Ига (наставак), и „Три девојчице“ од П. Буржеа. Уз ову свеску разаслате су члановима добротворима и оснивачима бесплатно и лепе тврде корице за „Обломова“ и „Приповетке I“, пошто је „Обломов“ свршен у овој свесци и пошто ситне приче из трећег одељка сваке свеске годишње дају засебну књигу, под натписом „Приповетке“.

Како је овом свеском „Забавник“ навршио своју прву годину, право је да се обазремо и видимо, шта нам је донео за годину дана и у колико се одужио своме обећању, када је покренут. Прва нам је година доћела; 1. „Обломова“, у 38 штампаних табака; 2. „Богородичину Цркву у Паризу“, у 24 табака (остаје дакле за нову годину још 10—12 табака, што ће се свршити у 7—8 свесци), и 3. „Приповетке I“, у 14 штампаних табака.

„Обломов“, несумњиво најбољи роман признатог приповедача И. А. Гончарова, у лепоме српском преводу вештога приповедача М. Ђ. Глишића, за нашу је књижевност и читаоце од велике користи. Обломова и обломовштине има у свакоме друштву више или мање; ми им се смејемо и трпимо их, јер се не чине опасним за друштво, па ипак друштво ваља лечити од њих. С тога је овај роман у неку руку и васпитна књига, којој је лепа забава у главном средство да дође до

свога циља. Наша књижевност, хвала Богу, има да забележи свакога дана по какву новину, али за дуго није имала да се подичи оваквим делом, какво је „Обломов“. Ко то не верује, нека се само маши књиге, и нека стане читати, па ће се уверити о истинитости овога тврђења самом брзином, којом ће га прочитати.

„Богородичина Црква у Паризу“ од невадманскога описивача В. Ига лепотом обраде саме интересне фабуне и вештачким описима ремек дела архитектурних, који с времена на време преидају сам роман, те само још јаче подстичу интересовање читалаца за саму фавулу, књига је која пружа необично уживање и верује читаоца као ретко која. Истина ти лепо описи баш отежавају мало читање, бар читање како је уобичајено код нас када је реч о лепој књижевности, али су такви да је вредно да се читалац мало и намучи и напегне своју уобразиљу, јер ће му то донети поред лепе забаве и користи и развити му знање и укусе.

„Приповетке I“ скупиле су у себе девет краћих прича из седам разних књижевности: „Оргуљаш из Поникла“ од Х. Сјенкјевича (с пољског), „Сведи ратују“ од Ђ. Верге (с талијанског), „Јолантини сватови“ и „Гушчара“ од Х. Судермана (с немачког), „Прва велика прашка трговина с пауцима“ од Л. Струпежничкога (с чешког), „Жап Гурдон“ од Е. Золе и „Три девојчице“ од П. Буржеа (с француског), „Давид Свен“ од Н. Хоторна (с енглеског) и „Пребрана пшеница“ од Н. С. Љескова (с руског). Ту су вам и представници разних народности и представници разних школа и праваца књижевних, те ће бити ова мала годишња збирка увек једна од најинтереснијих књига из лепе књижевности.

Када имамо на уму с једне стране призната имена књижевника, који су ушли у прву годину „Забавника“, као и то да су сви угледали света у тачним и лепим преводима (јер их је Задруга поручивала у људи, за које је била уверена да ће свој посао урадити и савесно и добро), и лепом и укусном издању, а с друге стране да нашу књижевност плави сваке године безброј лоших и недостојних превода, који кваре и душу и тело читалаца, — онда се не можемо довољно напрепоручити овога издања, и као гласило, коме је више него и једном другом задатак да води рачуна о душевној храни нашега народа, стављамо на душу свакоме да се претплати на ово предузеће, а наставницима свих школа, мислимо, биће и иначе пријатна дужност да свима силама потпомогну ширење ових књига. Све ово биће у толико лакше, што Књижевна Задруга даје ових *седамдесет и шест* ситно штампаних табака својим задругарима за цигло *четири*, а незадругарима за незнатну цену од *седам динара*. Тако јевтини нису ни најлошији преводи петпарачке књижевности.

Српска Књижевна Задруга својим издањима истакла се као наша најјача културна установа, и ако — потпомогнута обилним одзивом задругара и претплатника — овако настави свој рад, за коју годину још угниће спекулативна трговачка књижевност, и ми се, имајући низ одличних дела у коректном преводу, нећемо више морати плашити, ако детету своје дамо у руке забавну књигу, нити ћемо више страховати за своју књижевност.

Издавак из једнога писма. — У свесци пред овом јависмо да је у Баточини иницијативом самих мештана основана *народна књижница*. Као што јависмо, министарство просвете одмах је послало овој књижници на дар леп број одабраних књига. Похитали су и други пријатељи наше народне просвете с поклоњима у књигама, и тако је у овој књижници већ у први мах било преко сто књига. Али, према појављеној потреби, ово је још у почетку рада ове књижнице било недовољно, те су чланови одмах покупили *педесет динара* и послали у Београд једном свом пријатељу да им купи књига за књижницу. Од великог је интереса писмо управе књижничке, којим шаље новац. Овде исписујемо само мали издавак из њега, јер је карактеристичан за просветне прилике у нашем народу и указује на поуздане путеве, којим ваља поћи у народном просвећивању: „...купите оне књиге, за које држите да ће бити најподесније за остварење задатка наше књижнице. Али на првоме месту гледајте да нам купите *Вукове песме* и нову књигу *Викеш трговац*.... Од књиге *Ти кеш бици земљорадник* имамо четири комада, и сва четири су једнако на читању: чим један врати други одмах узима и чита. Да је још ова књига удешена према нашем животу много би добро било. Ако знате да има кад нас још која књига, у којој би се у причи износило како ваља радити, купите нам. Те су ствари за нас.... Исто тако да нам је и што више народних посама.... Број чланова расте. Уписују се и сељаци.... Готово увек после прочитане књиге води се разговор о садржини.... Пошљите књиге што пре...“

Нема сумње, и по другим местима осниваће се народне књижнице. Добро би било да наши књижари издавачи почињу још раније сиремати нарочита, за ове књижнице, издања одабраних дела, забавних и поучних, као што је то у Француској рађено. Јер ће они после за сваку ваљану књигу свога издања у овим књижницама имати поуздане купце.

*

Српска Матица. — На светога Саву ове године у три часа по подне била је у Новоме Саду свечана седница књижевнога одељења Српске Матице. Том приликом говорио је професор Радивој Врховац у спомен и славу пок. почасном члану Матичину, Милану Кујунџићу - Абердару, књижевнику и песнику, пређ. нашем министру просвете.

*

Српкиња добротворка. — 18. децембра пр. године сахрањена је у Новоме Саду Јелисавета Натосевићка. Ова племенита Српкиња, и ако је имала блиских рођака, којима је оставила своје имање, сетила се и свога народа, и српској православној општини у Новоме Саду оставила је своју кућу у вредности од преко 30000 динара, с тим да се приход ове куће редовне употребљава на просветне и добротворне сврхе у српскоме народу.

*

Српско удружење у Букурешту. — У престоници румунске краљевине, Букурешту, основано је српско радничко певачко друштво, са задатком: да и у туђем свету негује и шири лепу српску песму. Удружење је већ отпочело рад и до сада има преко два-

десет редовних чланова, сем многих помагача и утемељача.

Словенска изложба у Петрограду. — У етнографскоме одељењу рускога музеја у Петрограду отворена је изложба везова и других украса разних словенских народности. Од изложених радова највише је чешких а има их и српских, бугарских, словеначких и других.

Лепо одликовање. — Млади а озбиљни радници на српској књизи, др. Јован Радовић и др. Станоје Станојевић, наставници српске гимназије у Цариграду, изабрани су за редовне чланове рускога археолошког института у Цариграду. Овај је избор одобрио и руски министар просвете.

Руски археолошки институт у Цариграду. — Пре краткога времена извршено је у Цариграду, на свечан начин, освећење зграде за руски археолошки институт, тако су сада многобројне и драгоцене збирке овога завода размештене лепо и прегледно у пространој и удесној згради. Добила је нарочите просторије и богата књижница овога завода, у којој се налазе готово сви извори за класичну и византијску историју, а у којој је и велики број грчких рукописа, који се тичу византијске историје. Приликом свечаног освећења ове зграде одржана је и прва седница за ову годину, у којој је управник института Ф. И. Успенски, један од најпознатијих руских византиолога, држао предавање о своме прошлогодишњем путовању по солунском, битолском и косовском вилајету ради археолошких истраживања, и у предавању је додирнуо главније резултате тога свога путовања, задржавши се на историји пропутованих крајева, коју дели у три периода: предисторијско, грчко-римско и византијско доба, изневши према изнађеним споменицима доста новина за историју свакога од та три доба.

Прослава стогодишњице Александра Пушкина. — За прославу стогодишњице прослављенога рускога песника Пушкина, о којој већ јависмо у једној од ранијих свезака, непрестано се чине припреме у Русији на све стране. У Одеси, у којој је неко време провео песник, чију стогодишњицу прослављају, већ је утврђен програм ове ретке прославе. На рођени дан Пушкинов биће у позоришту нарочито свечано вече, на коме ће се држати разна предавања у спомен Пушкину и рецитовати поједини одломци његових дела. У извођењу програма овога свечаног вечера учествоваће професори одескога универзитета и многи уметници. Књижевничко-уметничко друштво изабрало је нарочити одбор, који ће прикупити и објавити сву преписку Пушкинову, која се односи на његово бављење на рускоме југу, и његове успомене из времена тога бављења.

Награда за пађене метеоре. — У службеноме листу рускога министарства народне просвете објављена су правила, по којима ће се награђивати сва лица, која пађу метеоре, и предаду их коме од државних музеја. По тим правилима, сваки који пађе

какав метеор, дужан је о томе известити који од државних природњачких музеја, непосредно, или преко најближе просветне или административне власти, пошто се метеори сматрају као државна својина. Свакоме, који пађе какав метеор, даје се награда 5% од процене вредности пађенога метеора, коме се опет вредност одређује према тежини, од 10 копејака до 1 рублије за сваки грам, за метеоре тешке до 50 грама, а велики метеори могу се проценити и са 5—10 копејака од грама. О пађеном метеору јавља се преко службенога листа министарства просвете. Проналазач има права да први научно испита пађени метеор, ради чега му се може оставити 50—100 грама од метеора, али никад више од петине метеорове тежине.

Школски одмор. Велики школски одмор постао је врло давно, и то у старој Јелади. О томе ово причају: Философ Анаксагора последње дане свога живота провео је у Ламсаку на азијској страни Хелеспонта. Њега су у томе месту врло поштовали. Кад су га једном најодличнији грађани упитали, чиме му могу засведочити своје велико поштовање, он им је одговорио, да ће му то посведочити на тај начин, ако после његове смрти месец у коме он умре оставе деци која иду у школу за игру и одмор. Његови су суграђани учинили му по жељи, и тако је постао велики школски одмор.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Књиге

Пропаст јаничара, 3. јуна 1826. године. Написао *Чед. Мијатовић*. Издање Сретена Ђорђевића у Београду, 1899. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду. Мала 8°, стр. 67.

У овој књизи оцртан је један од значајних догађаја у историји отоманске царевине: уништење јаничара, које је са необичном енергијом султан Махмуд извршио 1826. Сви они који су уживали у Мијатовићеву Ђурђу Бранковићу, Паду Цариграда и другим његовим радовима ове врсте, прочитаће са задовољством и ово најновије његово дело.

Јубиларна књига. **Приморска обличја**. Нове приче *С. Матавуља*. Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новоме Саду, 1899. Мала 8°, стр. 176.

У овој је књизи седам прича: Јако и Иванка, Ускрс Пилипа Врете, Бошкоч пост, Пијеро и Дзандза, Људи и прилике у Гулину, Др. Паоло и Догађаји у Сеоцу.

Из народа и о народу. Књига III. Смиле и Босиле. Убрао га из српског народног врта *Лука Грђић-Бјелокосић*. Нови Сад. Штампарија *Ђорђа Нумовића*. Мала 8°, стр. XVIII и 167.

Биће да много греше, хотимице или нехотице, сви који тврде, како су у главnome наше народне умотворине већ побеђене. Напротив, још је много несабраног народнога блага, и ваља и доста вредних

руку и много времена, па да се све то народно благо наше побележи. И ова лепа збирка Бјелокосића уверава нас о томе. У овој су књизи 84 женске песме, 4 доскочице и 20 варијаната женских песама. Све су песме побележене у Босни и Херцеговини. Нема сумње, и овој збирки зарадоваће се испитивачи наших народних умотворина, у толико пре, што је уза сваку песму назначено: у коме је месту и од кога забележена, уз потребне податке за лица, од којих су песме прибележене.

Јектика-сучија, туберкулоза и скрофулоза.

Опис болести с напутком како да се бранимо. За народ написао д-р *Радивој Симоновић*. II. Штампана Срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1898.

У овој корисној књижици други је део популарно израђене расправе д-р Симоновића о онакој бољци туберкулози, и у овоме делу говори се: о штети, коју имају и појединци и друштво од ове болести, о начину како се лечи болест, како да се сачува здравље и како државна власт може зауставити ширење сучије. Туберкула-сучија у нашем народу је врло раширена, те морамо бити захвални д-р Симоновићу што је просто и разумљиво изнео узроке овој бољци и указао путове како да се од ње сачувамо, а како опет да се лечимо, кад нас ова болест снађе.

Рамазанске вечери. Приповијетке *Бранислава Б. Нушића*. Издање и штампа Прве српске штампарије Ристе Ј. Савића. Сарајево. 1898.

Изишле су свеске 5, 6, 7 и 8, у којима су ове приповеке Бранислава Нушића: *Хаџи-Јакуб*, *Вербер*, *Сали Пчи*, *Мејрем-ханумин берџузар* и *Царије*.

Општа Историја за ниже разреде средњих школа, од *Ст. Ловчевића*. II свеска, Београд. Краљевско-Српска Државна Штампарија, 1899. Мала 8°, стр. 109.—188.

У овој је књизи, која је наставак пре краткога времена штампане прве свеске, историја Римљана, од заснивања Рима до пропасти западне империје 476. године. Као и у првој свесци, целокупан историјски материјал изложен је лепо и прегледно.

Братак преглед из историје опште. (Источни народи, Грци и Римљани). За ученике II разреда по новом наставном програму саставили *Н. Јанчић* и *Ж. Романовић*, супленти. Издање књижаре Јов. Молнара, 1899. Мала 8°, стр. 134.

Ово је трећа књига, која је у овој школској години штампана као уџбеник за општу историју у другој разреду средњих школа, — последња по времену када се јавља, али не и најбоља, јер је знатно надмашују уџбеници Ловчевића и Ђорђевића: први прегледношћу и испривношћу историјскога материјала, који ваља да се проучи у другој разреду средњих школа, а други опет лепим обликом и лаким излагањем историјских догађаја.

Алфонза Ревизијера, главнога консула швајцарскога савеза, професора бриселскога свеучилишта, почасног професора лозанског свеучилишта итд. **Основи међународнога права.** С писчевим овлашћењем превео и допунио *Д-р М. Р. Веснич*, професор Велике Школе, члан института за међународно право. Књига друга. Београд. Издање и штампа Државне Штампарије Краљевине Србије, 1898. стр. XVIII и 503.

У овој су књизи део шести, седми и осми Ревизијерова дела „Основи међународнога права“, у којима се говори: о преговорима и јавним државним актима; о погодбама између држава или о уговорима; о размирицама између државе и о начину њихова расправљања (мирним средствима, принудним средствима али без рата, и ратом).

И да није год нас књижевност за овај предмет тако сиромашна, опет би ово одлично дело о међународноме праву било осетна добит за нас, а овако је оно било и врло потребно.

Електрика. Лекције *Ерика Жерара*, директора електротехничког института у Лијежу. Прва свеска. Теорија о електрици и магнетизму, електрометрија и грађење електричних генератора и трансформатора. Са 381 сликом у тексту. Пето издање превео *Д-р Стеван Марковић*, професор Велике Школе. У Београду. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 8°, стр. 641.

Главни су одељци ове стручне књиге, која се у српскоме преводу намењује ученицима нашега највишега просветнога завода: магнетизам, електрика, електромагнетизам, електромагнетна индукција, теоријска допуна, електрична мерења, тормоелектрични спрегови, хидроелектрични спрегови, динамоелектричне машине и трансформатори за наизменичне струје.

Православно догматчко богословље архиепископа Макарија. Превео с руског *ЛЕМСИ*. Београд. Штампарија и издање краљевско-српске Државне Штампарије, 1898. 8°, стр. IX и 361.

Књига је, као што и сâм наслов њен упућује, намењена поглавито свештеницима или онима који се се спремају за свештенички позив. После увода, у коме се износи појам хришћанског православног догматичкога богословља, извор и углед, научни карактер и метод, и подела догматичнога богословља, прелази се на сâм предмет и говори се: о Богу и његовом општем односу према свету и о човеку и о Богу Спаситељу и његову особеном односу према људскоме роду.

Физика за ниже разреде средњих школа. По Е. Јохману, О Хермесу и другима превели *Борислав Б. Тодоровић* и *Владимир Зделар*, професори. Београд. Издање и штампа српске краљевске Државне Штампарије, 1898. 8°, стр. XIV и 361.

После краткога приступа, у коме се ученици упознају са задатком физике, изложен је материјал из физике, који по наставном плану наших средњих школа ваља да се пређе у вишим разредима тих школа. Сав је материјал раздељен по одељцима,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

у којима се говори о: општим особинама тела, механици, акустици, оптици, о топлоти, електрици и магнетизму. Уз праву физику иду и основи астрономије и математичке географије, као нарочити одељак књиге, где се говори о обртању земљину око осовине, кретању њену око сунца, математичкој географији, сунчаноме систему и звездама некретницама.

У овој књизи, управо на натписноме листу њену, учисмо и једну новину за наш језик. Преводници веле да су ову своју књигу превели *по* Е. Јохману, О. Хермесу и другима!

*

Поуке за домаћице. За ученице III разреда народне школе удељили *Б. Ж.* учитељица и *М. С.* учитељ. У Београду. Издање књижаре В. Валожња. Штампарија С. Хоровица, 1898. 8^о, стр. 58.

Ова књижница има два, обимом неједнака, дела. У првоме сразмерно много већем делу су поуке, у којима се говори о кући и дому; соби, собноме намештају, кухињи и кухињском намештају и судовима, подруму, тавану; рубљу, оделу и обући; домаћој живини: кокошима, ћуркама, гускама, паткама. У другоме је делу чланак „Шта нам соба приповеда“ за читање и причање.

*

Говорна писмена граматичка вежбања из српскога језика. За трећи разред основне школе по прописаном програму написао *Живојин П. Симић*, професор. У Београду. Штампана и издање Државне Штампарије Краљевине Србије, 1898. 12^о, стр. 48.

Ова су предавања удељена тако да се њима да деца тачан појам о речима и њиховим значењима, умножи речник децји; науче деца сваку познату им ствар тачно дефинисати, и науче да могу свестрано усмено и писмено употребити речник којим располажу.

Главни Просветни Савет препоручио је ову књижницу за уџбеник у трећем разреду основних школа.

*

Лујо knez Vojnović Dubrovačke elegije. Izdanje nakladne Srpske Dubrovačke Stamparije A. Parsarića, 1898. 8^о, стр. 76.

„Ове су елегје, као што сам писац у предговору вели, никле на гробовима. Из њих вири један свијет, незнан и неразумљив данашњему кољену и који је заспао мало по мало за вазда. Блага је природа обавила град, који некада беше најчуднији пристан и слободе и цивилизације на свијету. Опусто је велики театар. Оно стијење које пошаху цио један свијет пропадају у неутјешној жалости безрадних дана“. На поглед толикога расула плач песникове душе за неповратним данима његова града створио је ове „пјесме у прози, сваку од којих је писац прије у себи дубоко осјетио, пак бацио на хартију, на Божију, да промета своју меланхолију“.

Ових је тужних а лених песама у прози петнаест: На Данчама, Двор, Свети Влахо, Ловрјенац, Пенатур, Мивчета, Госпа од милосрђа, На Михаљу, Испод Лазара, На Вјелилу, Новембар, На Локруму, Хумске воде, Шуњ и Statuit, rexit, luget.

Две су, На Данчама и Ловрјенац, штампане у Војислављевој Споменници, а остале у Бранкову Колу. Сада их писац прикупио и шаље их у свет: „еда би раздвојена браћа послушала тајанствени говор мртвога сијела слободе и заједно оросила лик велике, мртве мајке Југословенства“.

*

Pjesme Mihovila Nikolića. Zagreb. 1898. Tisak Dioničke Tiskare. 8^о, стр. 61.

У лепој и врло укусно израђеној књизи тридесет је песама оригиналних и препеваних младога песника, који се не осећа срећан у овоме свету, испуњену болом и невољом, и на коме је он самац, без својих, који су отишли „к оном бољем крају“, куда и он жуди. Око њега је гробље, свуда гледа пустош и страхоту; сам је као птица подсечених крила, остављена од својих друга. У тој невољи он тужи, сећајући се прошлих дана, и да би себи олакшао, своју тугу у песме излива. Песме су му пријатне, и ако су махом тугованке, певање је течно и лако. Тек по који звук песникове лире не одјекује баш хармонично, али тога, на сваки начин, неће бити у даљем певању овога младога песника, који је неоспорно већ врло вичан песничкој лири.

*

K. Richard Henri Savage. Moja službena žena. Роман. Превоо *Милан Недељковић*. Одштампано из „Бранкова Кола“. Ср. Карловци. Српска Манастирска Штампарија 1898. 8^о, стр. 217.

Овај превод штампан је прво у Бранкову Колу за прошлу годину. То је већ довољна препорука о ваљаности самога романа. Књига је укусно израђена и сразмерно врло јевтина, јер јој је продајна цена само 1-20 дин.

*

[Уредништво жели, да на овоме месту, по могућству, буде објављена и приказана свака нова српска књига, и овога ради моли све српске књижевнике и издаваче, да му по један примерак својих издања пошаљу на приказ.]

Листови

Женски свет, лист Добротворних Задруга Српкња Издаје и уређује *Аркадије Варађанин*. Година XIV.

Изишао је број 2. са овом садржином: Српско православно девојачко васпиталиште у Будимпешти, од Јов. Јанка Кнежевића; Проза о мјесечини, од Ј. Беловића-Бернадзиковске; Братска писма: Рад и штедња, од Родољуба; Из медених дана, од Илије Белеслијина; Помену Јелисавете Петровне Карцеве; Радња Добротворних Задруга Српкња; Дописи; У ноћи, песма Душана Катића Војвођанина; Белешке; Листак; Ковчежић.

*

Домаћица, орган Женског Друштва и његових подружина. Власник Женско Друштво у Београду. Лист уређује Литерарни Одбор. Година XXII.

Почињемо приказивати и Домаћицу, орган Женског Друштва у Београду, јер се првим бројем од ове године показује бар тежња, да Домаћица не буде што је била последњих година: збирка—које-

каквих а ретко кад и добро преведених прича и романа, којима се у доколици крати време.

У првome броју за ову годину ови су прилози: Св. Сава, од М.; Слика једне Срикиње из средњег века, од — а —; Неспоразум, од Алфонза Додеа; Од Скопља до Приштине, цртнице с пута и Рад Женскога Друштва и његових подружја.

Како бисмо се радовали и ми, а толико други пријатељи нашега Женскога Друштва, кад би у будуће Домаћица била тако уређивана, да у истини буде лист за српске домаћице и мајке, у коме ће оне наћи ваљане поуке и искрене савете за многе и разнолике послове и дужности, које *права* домаћица има у породици. Само таква Домаћица може бити достојна оне обилне државне помоћи, која јој се редовно чини бесплатним штампањем.

*

Наставник, лист Професорског Друштва. Година 1899. Власник Професорско Друштво, одговорни уредник проф. *Ранко Петровић*. Књига X.

У првој свесци за ову годину ови су прилози: Из историје српске књижевности, записи о биографији Стевана Немање од св. Саве, од проф. Анд. Гавриловића; Дидактика и методика географије, по д-р Umlauf-у, од суил. Рад. Васовића; Писмени задаци у нашим средњим школама, педагошка расправа Љуб. С. Протића; Законик Стефана Душана, цара српског, реферат Андре Гавриловића; Новине из науке и наставе; Рад у школи и за школу; Професорско Друштво; Лични гласови; Библиографија и прикази.

*

Nastavni Vjesnik, часопис за средње школе. На свијет издају: главни уредник д-р *А. Мусић*, кр. свеуч. професор и сууредник *О. Кучера*, кр. реално-гимн проф. Књига VII свезак 2. У Загребу. 1899.

У овој свесци Н. Вјесника, која је друга за ову 1898.-99. школску годину, ови су прилози: Д. Ј. Кавањина „Богатство и убоштво“ (свршетак), од д-р Ј. Шерцера; Пабирци по „Зренијади“ Петра Зрињскога, од К. Павлетића; Три Периклова говора у Тукидидовој повјести, од Ј. Саркотића; Грађа за народну номенклатуру и терминологију животиња, од Д. Хирца; Разматрања о тумачењу брзине (наставак), од М. Опачића; Извођење формула за волумен призмаатоида, од Д. Радовића; Доказ из једнога поучка из гониометрије, од М. Зделара. Иза овога су Књижевне обзнане, где су приказане четири књиге. У Различитим белешкама су два прилога, у којима се расправљају питања из области геометрије.

Као што се из овога види, Н. Вјесник се разликује од нашега Наставника, и то не на штету овога последњег, јер су у Н. Вјеснику сви прилози махом савршени стручни, а у нашем Наставнику има се пуно обзира и о самој школи и ученицима.

*

Босанска Вила, лист за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник *Никола Т. Кашиковић-Сарајлија*. Година XIII.

Ишли су уједно 23. и 24. број са овом садржином: песме: Моја ружа, од Османа Ђикића;

**, од Божидача; Три звезде, од Н. Д. Илића; На месечини и Гледала си, од Љ. Поповића; — приповетке: Издајник, од Михајла Милановића; Последњи звук виолине, од Алексе О. Лукића; — поука: Хасанага Крајишник, од Мил. М. Вукићевића; Иванов град, од Ан. Јовићевића, Српске народне умотворине; Листак.

Овим бројевима Босанска вила је завршила тринаесту годину свога излажења. У тој години имала је сто и пет сарадника из разних српских крајева. Донела је за ту годину: шездесет и једну песму, двадесет и седам оригиналних и преведених приповедака и слика, више научних чланака, леп број народних песама и приповедака, доста приказа о српским књигама и онима у којима се о српским земљама говори и, увек богат прилозима, Листак. За ту годину украшена је с тридесет и једном сликом махом ликова српских књижевних радника и других заслужних људи наших.

*

Бранково Коло за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник *Паја Марковић Адамов*. Сремски Карловци. Година V.

У јануару месецу изишла су четири броја овога часописа са овом садржином: Млади путник, песма, од Змајеве; Ноћна тајна, песма Милете Јакшића; Кнез Градоје од Орлова града, приповетка из времена боја на Косову, од Чедо Мијатовића; Зимска прича, од Мил. Ј.; Стари Врускавац, хроника трију покољења, од Свет. П. Рапковића; Да сам био весео, песма Симе Шобајића; Санџак мома, песма Драгутина Ј. Илића; Зимски дан, песма М. Радовића; Српска књига, неколике успомене Стојана Новаковића; Кад издахне драго биће..., песма, од Змаја; Ој, границипусте..., песма Алексе Шантића; Звона из првих дана слободе, од Драгутина Ј. Илића; Из аутобиографије д-ра Јована Суботића; О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти, лекције из историје карловачке митрополије, од проф. Милутина Јакшића; Из далеког краја; Ковчежић.

*

Дело, лист за науку, књижевност и друштвени живот. Уредник *Др. Драг. М. Павловић*.

Изишла је свеска за јануар, којим Дело ступа у шесту годину. У њој су ови прилози: Српству и Не плачи, мајко, песме, од Цветка; Избор, прича, од С. М.; Моја отаџбина, песма Јована А. Дучића; Аустрија, Кара-Борђе и Митрополит Стратимировић 1808., од В. С. Д.; Путница, од К. М. Стањковића; Увод у упоредну анатомију и физиологију, приступно предавање Др. Војислава Ж. Ђорђевића, ванр. проф. В. Школе; Тржиште људских таштина, роман без јунака; Српски народ у Скопској епархији и његове школе у 1896./7. години, од П. Балканског; „Честитка“ ...само десет пара! прича Мнодрага Ристића; Двадесетогодишњица окупације Босне и Херцеговине, од Јозефа Холечека; Критика и библиографија; Белешке.

*

Нова Искра. Власник и уредник *Риста Одавић*.

Ишли су 2. и 3. број са овом садржином: Стојан Новаковић, биографија, написао проф. Мом-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

чило Иванић; Ја не тражим..., песма од † Војислава; Два родитеља, слика из београдског живота, од М. П.; **, песма Д. Јанковића: Далматинском обалом, путописне црте П. Жусса, с француског превео проф. А. Ставојевић; Сунцу на западу, песма М. Крстића; Владимир Карић, српски географ, кратка биографија, од Т. Радовијевића; Порука, песма Цветка Јаковљевића; Сирмах кос, од Лазара Димитријевића; Из даљине, успомена Тасе Ј. Миленковића; Сањање, песма Б. Черовића; Последња илузија, слика, написала М. Јермолина, превод с руског; Њој, песма Милорада Петровића; Митрополит Дионисије, од Трибалда; Наша писма; Уз наше слике; Хроника; Библиографије.

Ова два броја украшена су овим сликама: Владимир Карић; Вила у Приморју, сликао А. Беклин; Из „Гордане“, нове драме А. Костића: Полазак Вукосављевог у чету и Гордана ослобођава Вукосава од тамнице, од Б. Вукановићке; У Пуљу, На путу у Задар и На сљетскоме тргу, скице уз путопис Далматинском обалом; Црква св. Спиридона у Трету; Др. Лазо Костић, сликао М. Мурат; Митрополит Дионисије; Еп фасе, вајао С. Роксандић; Из југоисточних крајева Краљевине Србије; Слениц, сликао Бретанџије; У грушком пристаништу код Дубровника; Херцеговка, сликао Е. Верне Лекон; Мотив из дубровачког приморја, скица М. Мурата.

*

Звезда, породични лист. Уредник *Јанко М. Веселиновић*.

Још у октобру прошле године Звезда је почела излазити, управо наставила је излажење, пре неколико година прекинуто, тако да је сад од нове године ступила у трећу годину.

Звезда је, као што и натпис показује, поново кренута, да буде породични лист: да из српских домова истисне већ одомаћене свеске за грош, а у последње доба и за пет пара, у којима су рђави преводи још горих романа и приповедака са запада; да у обиљу српским читаоцима пружи и лепо и здраву забаву, те тако поправи укус читалаца, ако је у опште узевши тога укуса до сада и било, и да ствара српску читалачку публику.

Звезда је до сада доста добро вршила овај, према нашим књижевним приликама у истини мучан задатак. Желети је само да се одржи, па да буде још и боља, да буде у истини прави породични лист.

Звезда излази три пута недељно на читавоме табаку, лепо технички израђена, и стаје месечно само један динар.

*

Учитељски весник, илустровани лист за учитеље и родитеље. Уређује и издаје *Јов. Максимовић*, учитељ у Београду. Година VI.

Од нове године изишла су три броја Учитељског Весника са овом садржином: Андреја Бела (са сликом), од К. П. Ш.; Моћ и важност школе, од Милорада М. Петровића; Поука родитељима о васпитању деце, од Ст. М. М.; Јосиф Ланкастер (са сликом), од К. П. Ш.; Најважнији услови за напредовање народних школа, од Оригена; Адолф Дистервег (са сликом); Извод из Дистервегова „Упутника“, од Бож. Поповића, учитеља; Рене Декарт

Философ и педагог, од Ј. Лаз.; О настави морала у грађ. школама, од Р. Огњановића; Рад школских надзорника; Листак; Кратке вести; Поуке родитељима.

*

Школски Лист. Издаје и уређује *Никола Ђ. Вукићевић*. Сомбор. Година XXX.

Изишли су 11. и 12. број уједно са овом садржином: О важности певања у школи, по А. Бергману, од Ст. С. Илчића; О учитељској доследности, од Данице Бандић; Треба ли оделити женску од мушке деце у српској народној школи, од Душана Ђурића; Дисциплина и васпитање, од П. Т.; Некролози; Школске вести.

*

Napredak, часопис за учitelje, uzgajatelje i sve prijatelje mladeži. Uredjuje *Stjepan Basariček*.

Napredak је ваљан педагошки и школски лист, орган Хрватског педагошког књижевног збора и Савеза хрв. учитељских друштава. Излази у недељним свешчицама. Од нове године ступио је у четрдесету годину. До сада је изишло пет бројева, у којима су ови прилози: Објашњавање душевног живота, Пример практичне обуке (прибирање стотица и десетица к стотицама, десетицама и јединицама у III разреду); Немар народа за наук и књигу; На селу (идилска слика из учитељског живота), Обзор по педагошком свијету; Преурањеност у обуци; Карневал и модерни узгај; Наше опетовнице; Методичко разматрање (диктати у првој половини прве школске године); Научно-узгојна основа за ниже пучке школе; Афоризми и искрице, Рад Хрв. учит. друштава и Вјесник.

*

Učiteljski Glas, list za pouku i interese učiteljstva. Власник и одговорни уредник *Ivan Bulić*.

Ово је нов лист, намењен наставницима народних школа, који је од нове године почео излазити у Сплету. У првоме броју ови су прилози: „Учитељски Глас“; Наше невоље; О потреби кришћанског одгајања у пучкој учионици; На који ће начин учионица утјецати на чистоћу пучанства у опће, а школске дјеце на по се; Љубав к учитељскоме звању; Из „Мога Споменара“; Пучки далматински учитељи на културноме пољу изван школе; Књижевност; Мали вјесник.

Учитељски Глас излазиће једном месечно у свешчицама од једног штампаног табака, а цена му је четири круне на годину.

*

Ручни рад. Лист за мушки и женски рад у српској школи. Издаје и уређује *Јов. С. Јовановић*, учитељ.

Изишли су, и ако мало касније због дужег одсуствовања уредникова, једанаести и дваести број овога стручног листа, коме је задатак да помаже увођење и напредовање мушког и женског ручног рада у српским школама. У овим бројевима, који изиђоше уједно, ова је садржина: † др. Валдемар Геце, од Ј.; Ручни рад у Немачкој, од О.; Извештај са XIV конгреса немачког друштва за ручни рад, од В.; Школске радионице; Краћи књижевни прикази; Велешке.

Овим је бројевима „Ручни рад“ завршио прву годину свога излагања. Он ће излазити и у будуће, али са више слика и на бољој хартији, и бар на $1\frac{1}{2}$ —2 табака, ради чега ће му и цена бити знатно већа, — три динара на годину.

*

Летопис Матице Српске. Уређује *Милан Саваћ*. Књига 197. 1899. свеска прва. У Новоме Саду. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића 1899. 8°, стр. 166.

У овој су књизи ови прилози: Стари српски рукописи са сликама, од професора Полихронија Сирку (свршетак); Књижевни и научни рад Павла Јос. Шафарика, од Симе Н. Томића; Биљешке једнога писца, од Симе Матавуља (наставак); Отац Гедсон, спев Драгутина Ј. Илијћа; Самртни или погребни обичаји код Мухамеданаца у Херцег-Босни, приопчио Вид Вулегић Вукасовић; Књижевност.

Летопис излази у тромесечним књигама. Ово је прва књига за ову годину.

*

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник Коста Херман. X, 1898, 4. Сарајево, 1898. 4°, стр. 531.—713.

Ово је последња свеска за 1898. годину. У њој су ови прилози: Најстарији картографски споменик о римској покрајини Далмацији, од проф. др. Л. Јелића; Фауна динтере Босне, Херцеговине и Далмације, од проф. П. Габријела Штробла; Натпис Кулина бана, од проф. др. Ђуре Трухелке; Римска стакленица нађена у близини Осјека, од проф. Вјекослава Целестина; Равна Гробишта лапота (лапота?) У Рибићу код Бихаћа, од Вејсила Курчића; Прилог к познавању флоре околине Вареша у Босни, од др. Борђа Протића; Књижевност.

Половина прилога је штампано ћирилицом, а половина латиницом.

*

Српски Пчелар, орган за српске пчеларе. Главни уредник Јован Живановић. Година III.

Изишли су 4. и 5. број са овом садржином: 2. декембар 1848.; 2. декембар 1898.; Не пчелари

са ђерзонлама, док не знаш теорије пчеларства; Путници учитељи у Мађарској; Неваљао пчелар и уједно пош Мићо; Пчеларев рад у фебруару; Право о пчели; Пчеларење линебуршких пчелара с плетарама; И опет г. Богдан Пењић пчела туђица; Моја американка; Књижевност; Пабирци; Одговори.

ПРОСВЕТНИ ДОВРТОРИ

Г. *Др. Лаза Илић*, преф. физикус окр. тимочкога, покљонио је Гимназији Доситеја Обрадовића један анатомски микроскоп у вредности 500 динара. Директор му топло захваљује на овоме дару.

*

Г. *Др. Душан И. Станојевић*, арт. техн. капетан I. класе из Обилићева, увиђајући корист радиолинег пчеларења, чиме се и сâм поред многобројних својих послова бави, а да би на ово подстрекао и ђаке школе обилићевске, изволео је поклонити књижници те школе све бројеве „Пчелара“ за 1898. годину, а обећао је у овој грани и учитеља ове школе у многоме помагати, те да се у школској башти подигне и један „уљаник“ са ђерзонлама, где би се могли ученици ове школе вежбати у рационалнијем пчеларењу.

На свему овоме одбор обилићевске школе и овим путем захваљује му.

ОБЈАВА

Многи ученици пређашње нишке учитељске школе, нарочито они из године 1894./95., који су сада већином учитељи, узели су на читање многе књиге из школске књижнице, па их нису вратили. Управа Мушке Учитељске Школе у Јагодини, у чију је својину прешла књижница пређашње нишке учитељске школе, позива их, да јој што пре врате узете књиге, те да их управа не би морала тражити законским путем.

Од управе Мушке Учитељске Школе у Јагодини, 5. Фебруара 1899. год. Бр. 96.